

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
6

YAZAR
Abdulkadir ALTAN

ANKARA - 2023

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Görsel Tasarım

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

Grafik Tasarım Uzmanı

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

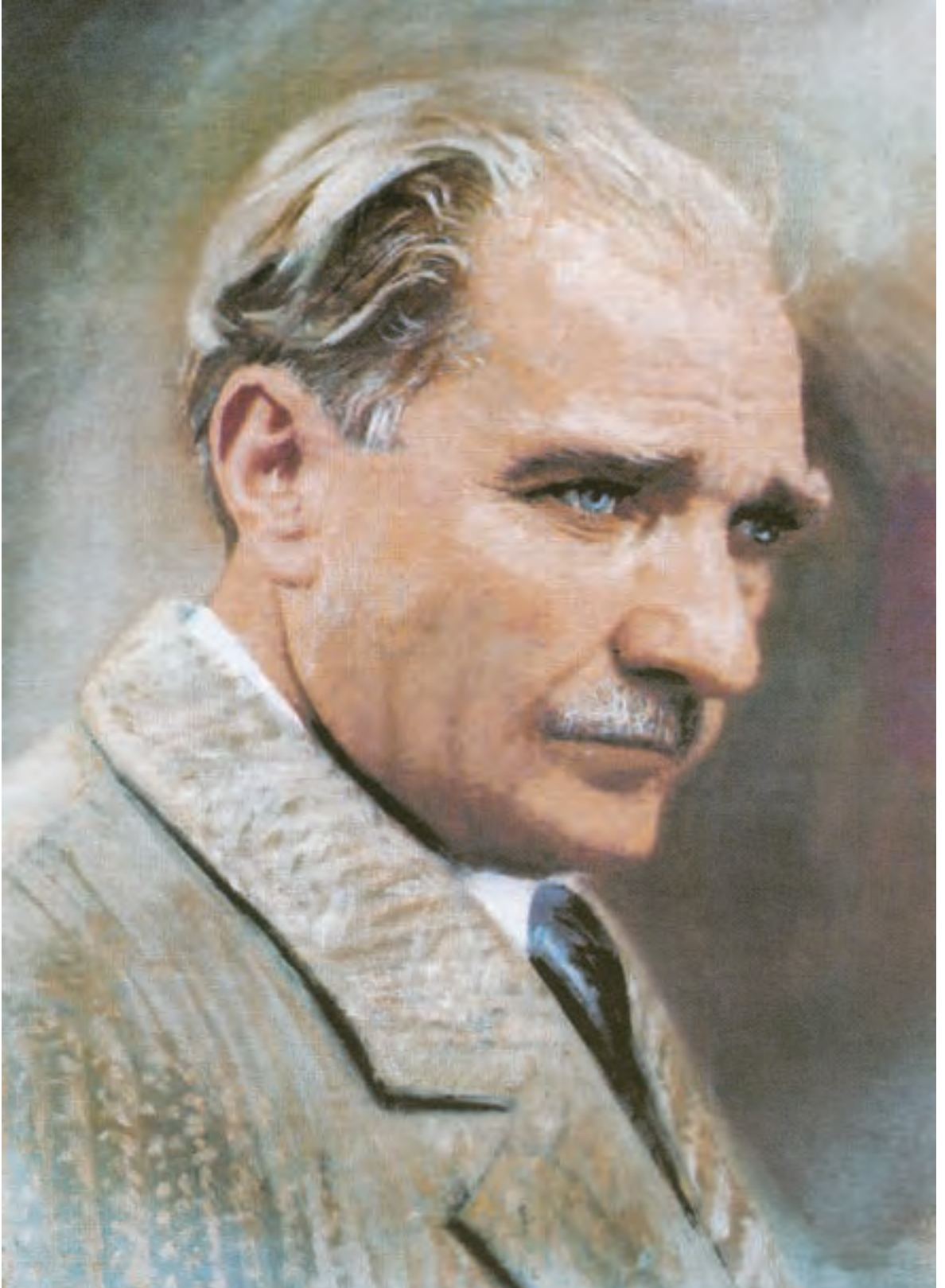
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyen dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE

ROMAN

YABAN	10
İNCE MEMED	15
YILKI ATI	20
YAŞLI ADAM VE DENİZ	25
İNCELEME VE DEĞERLENDİRME YAZISI YAZMA	32
ROMAN İLE FİLMİ KARŞILAŞTIRMA	32
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	34

2. ÜNİTE

TİYATRO

BİR ADAM YARATMAK	38
TOMBALA	44
ROMEO VE JULIET	49
TİYATRO İNCELEME/ DEĞERLENDİRMESİ YAZMA	58
OYUNU CANLANDIRMA	58
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	60

3. ÜNİTE

ELEŞTİRİ

DİLİN TADI	64
RENAN MÜDAFAANAMESİ	68
KİTAP ELEŞTİRİSİ	71
KİTABI TANITMA	71
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	74

YAKUP KADRİ BEY'LE MÜLAKAT	78
FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL'LE BİR KONUŞMA.....	82
ALLAH'IN ASKERLERİ	86
MÜLAKAT HAZIRLAMA	91
MÜLAKAT YAPMA.....	92
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	93
EKLER	96
SÖZLÜK	98
KAYNAKÇA	100

Ünite kapağı: Ünitenin adı ile üniteye işlenecek konular yer alır.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet'ten önce ve sonraki dönemlerde yazılmış eleştirilerin özelliklerini,
- Anlatım bozukluklarını,

Hazırlık Çalışmaları: Bu aşamada, işlenecek metne dikkat çekmek ve okuma çalışmalarıyla ulaşılabilecek bilgi ve becerilere yönelik olarak öğrencilerde bir beklenti ve merak oluşturmak amacıyla yapılacak hazırlık çalışmaları yer alır.

1. Metin Hazırlık

Metin: “Ünite, Süre ve İçerikleri” başlıklı tabloda verilen esaslara göre seçilen metinlere yer verilir.

YAKUP KADRİ BEY'LE MÜLAKAT

(...)

Açık pencereden odaya arka bağlardaki Rumeli muhaciri askerlerin kaybolmuş bir diyarı anan ve özlenen yanık şarkıları doluyor. Bağbozan Anadolu kızları sararmış as-

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları: Metinde cümlenin bağlamından hareketle tahmin edilemeyecek bazı kelime ve kelime gruplarının anlamının verildiği bölümdür.

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

Bilgi Kutusu: Bu bölümde metin ve metnin türü ile ilgili temel bilgiler metne atıflar yapılarak açıklanır.

Bilgi Kutusu

Metni Anlama ve Çözümleme: Bu bölümde kazanımlar çerçevesinde metne yönelik soru ve etkinliklere yer verilir. Bu bölümde gerektiğinde kısa, açıklayıcı bilgilere yer verilebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Çözümlü Örnek Soru/Uygulama: Üniteye konularla ilgili çözümlü örnek soruların ya da uygulamaların bulunduğu bölümdür.

Çözümlü Örnek Soru

1. Uygulama

Yazarın/Şairin Biyografisi: Metnin yazarının/şairinin kısa biyografisi ve önemli eserlerine yer verilir.

Biyografi

Dil Bilgisi: “Ünite Süre ve İçerikleri” başlıklı tabloda belirtilen dil bilgisi konularının işlendiği bölümdür.

Dil bilgisi

Yazma Çalışmaları: Yazma çalışmalarının “Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma” ve “Uygulama” şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

Sözlü İletişim: Sözlü iletişim çalışmalarının “Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma” ve “Uygulama” şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

SÖZLÜ İLETİŞİM

Ünite Ölçme ve Değerlendirme: Her ünitenin sonunda o üniteye kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik olarak “Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları”na yer verilir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1.ÜNİTE ROMAN

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet Dönemi'nden 1923-1950 ile 1950-1980 arası yazılan romanların özelliklerini,
- Dünya edebiyatında romanının gelişimi,
- Anlatım bozukluklarını,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Roman üzerine bir inceleme ve değerlendirme yazısı yazmayı,
- Roman ile romandan uyarlanmış filmi karşılaştırmayı öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELELER

Cumhuriyet Dönemi'nde Roman

Dünya Edebiyatında Roman

Anlatım Bozuklukları

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Kendinizi içinde bulunduğunuz ortamda hiç yabancı hissettiniz mi?

YABAN

Bir paşa oğlu olan Ahmet Celâl, Yedek subay olarak katıldığı Birinci Dünya Savaşı'nda bir kolunu kaybedince daha otuz beş yaşına basmadan her şeyin bittiğini, aşkın ve umutların söniüp gittiğini kendi içinde duyar. Emireri Mehmet Ali'nin çağrısına uyan Ahmet Celâl, onun Orta Anadolu'nun Porsuk Çayı kıyısındaki köyüne yerleşir. Köylü için Ahmet Celâl bir "Yaban"dır.

Ahmet Celâl, köylülere Mustafa Kemal'in başlattığı Kurtuluş Savaşı'nı, Türk milletinin verdiği bağımsızlık mücadelesini anlatır ancak onları inandıramaz. Çünkü köylüyü, köyün ağası Salih Ağa, ekonomik yönde; Şeyh Yusuf ise din adamı maskesi altında manevi yönden sömürmektedir. Bu iki kişi Ahmet Celâl'i engellemeye çalışırlar.

Sakarya Savaşı'nın öncesinde Yunan birliği köye girer, direnenleri öldürür. Ahmet Celâl, Mehmet Ali'nin kardeşinin karısı Emine ile birlikte Yunan zulmünden kaçır. İkisi de yaralanır, Emine'nin yarası ağır olduğu için kaçacak durumda değildir. Ahmet Celâl, Emine'yi ve anılarını yazdığı defterini bırakarak tek başına bilmediği bir geleceğe doğru yol alır.

(Aşağıda romanın giriş bölümü verilmiştir.)

Dünyadan elini eteğini çekmiş bir kimse için Anadolu'nun bu ücra köşesinden daha uygun neresi bulunabilir? Ben, burada diri diri, bir mezara gömülmüş gibiyim. Hiçbir intihar bu kadar şuurlu, bu kadar iradeli, bu kadar sürekli ve çetin olmamıştır.

Daha otuz beşimize basmadan her şeyin bittiğini, işin tamam olduğunu; aşkın, arzunun, ümit ve ihtirasın artık bir daha uyanmamak üzere sönüp gittiğini kendi kendimize itiraf etmek; kendi kendimize, bütün mutluluk ve başarı kapılarının kapandığını söylemek ve gelip burada bir ağaç gibi yavaş yavaş kurumağa mahkum olmak. Böyle mi olacaktı?

Böyle mi sanmıştım? Lakin, işte böyle oldu ve böyle olması lazımdı.

Mehmet Ali, bana: Gel beyim, seni bizim köye götüreyim; buralarda, yalnız başına sersebil olursun dediği vakit, bir Anadolu köyünün ne olduğunu bilmiyor değildim.

Mehmet Ali: Gel beyim, seni bizim köye götüreyim, dediği vakit, bu köyü, kafamın içinde olduğu gibi görmüştüm.

Hatta Mehmet Ali'nin evini, hatta bu odayı, hatta, bu delikten seyrettiğim manzarayı... Zaten, Cihan Savaşında kolumu kaybetmezden önce bütün şiir kabiliyetimi, bütün sade dilliliğimi kaybetmiş bulunuyordum. Korkunç, iğrenç ve yalçın gerçek parmaklarının ucundaki kan ve alnının ortasındaki çamurla, çoktan bana görünmüştü.

(...)

Fakat sağ kolum yoktu...

Onun için değil midir ki, ben aralarında dolaşırken kaba kaba sırtırlardı ve sağ tarafımda bir boş torba gibi sallanan yenimle oynamaya kalkıştırlardı. Sonra, bu yeni, sallanıp durmasın diye, ucundan bükerek cebime soktum. O gün bugündür, hala öyle dolaşırım.

Lakin, bu köyde de hiç kimse kolsuz olduğumun farkında değil... Oysa, burada, isterdim ki, farkında olsunlar. Zira, sağ kolumu, ben, onlar için kaybettim. İstanbul'da zilletim olan şey burada şerefimdir. Hatta, ilk günler Mehmet Ali ile köyde dolaşırken şuna buna rastgeldik mi, hemen sağ yanıma çevirirdim.

Hele, yeni yetişen delikanlılarla genç kızlara ne yapıp yapıp mutlaka bu eksikliğini hissettirmeye çabalıyordum. Bu, benim son süsüm, son gösterişim, son çalımım.

Beş on gün içinde o da gitti. Sağ kolumun yokluğu kimsenin takdirini celbetmek şöyle dursun, hatta merhametini bile uyandırmadı. Acaba niçin? Bunu sonradan anladım. Zira, burada, sakatlık hemen herkese mahsus bir hal gibidir.

Mehmet Ali'nin anası enikonu topallıyor. Salih Ağa'nın oğullarından biri kamburdur. Bekir Çavuş'un kızı Zehra kördür. (...)

Bunlardan başka, köyün iki meczubu, bir çücesi vardır.

Şimdi, düşünün, bu illet ve sakatlık yuvasında ben nasıl kendimi gösterebilirim?

Gerçi, köye geldiğim ilk günden beri, daima, herkesten ayrı bir durumdaydım. Gözle görünmez bir çember, bir nevi karantina kordonu beni aralarına karışmak istediğim bu küçük insan kümesinden ayırıp duruyor. Ne yapsam bu çemberi yaramıyorum. Zaten, korkunç engin bir ıssızlıkla çepeçevre çevrilmiş bir köyün içinde benim etrafımı ayrıca başka bir ıssızlık sarmış bulunuyor.

Mehmet Ali olmasa hiç kimse benimle konuşmayacak, benim yanıma yaklaşmaktan çekinecek; bana köyün sokaklarında dikili bir korkuluk gibi bakacak. İlk günler çocuklar benden ürküp kaçışmıyorlar mıydı? Köpekler arkamdan havlamıyorlar mıydı?

Oysa, ben ne acayıp, ne korkunçtum. Bilakis... Ve buraya yabancılardan kaçıp geldim; yabancının cevrenden kaçıp geldim. Ta ki, kendi kanımdan, kendi canımdan bu küçük insan cemiyetinin içine karışayım, onunla haşır neşir olayım, onda kimsesizliğimi unutamayım diye... Yolda, Mehmet Ali'ye durup durup şu sözleri tekrar ediyordum:

Anan, benim anam; kardeşlerin benim kardeşlerim olacak. Bunu iyi bil. Ve Mehmet Ali hiç cevap vermeksizin yağız erkek çehresinin ortasındaki o çocuk tebessümü ile gülümsüyordu.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

cevir: Eziyet, cefa, üzü.

ihtiras: Aşırı güçlü istek.

karantina: Bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek için belli bir bölgenin veya yerin kontrol altında tutulup giriş çıkışların engellenmesi biçiminde uygulanan sağlık önlemi.

sersefil: Çok sefil olan, yoksul.

zillet: Hor görülme, aşağılanma.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ROMAN (1923-1950)

Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin gibi Cumhuriyet'in ilk dönem yazarları topluma eğilmiştir. Yakup Kadri ve Halide Edip Anadolu'yu savaş yıllarında tanımış, Anadolu'yu eserlerinde yansıtmış; Refik Halit Karay, Aka Gündüz, Peyami Safa ise daha çok bireyin iç dünyasını esas alan eserler vermiştir.

Sıkıntısını çektiğimiz İkinci Dünya Savaşı ve yeni siyasi dönem, yazarları yeni konulara eğilmeye yöneltmiş, bu da konuların çeşitlenmesini sağlamıştır. "Köy edebiyatı" olarak adlandırılan ve 1970'e kadar genişleyerek süren köy ve köylünün sorunlarına eğilen yazarlar yetişmiştir.

İlk romanlarını bu dönemde yayımlayan toplumcu gerçekçi yazarlar olarak Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Faik Baysal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar, Halikarnas Balıkcısı sayılabilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz parça "Yaban" romanının giriş bölümünden alınmıştır. Bu bölüm olayın geçeceği mekânı ve kişileri tanımanız açısından sizin için yeterli oldu mu?

2. Öyküleyici metinlerde kahramanların ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişki olayların gelişimini etkiler. Bu parçada bu etki kendini nasıl hissettirmiştir?
3. Okuduğunuz parçada anlatıcının kim olduğunu bularak özelliklerini belirleyiniz. Anlatıcı; hâkim, kahraman ve gözlemci bakış açılarından hangisini kullanmıştır?
4. Okuduğunuz parçada hangi anlatım biçimlerinden (öyküleme, betimleme vb.) yararlanıldığını gösteriniz.
5. Aşağıdaki parçada vurgulanmak istenen manevi değer nedir? Buradan hareketle metnin; yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara yer verip vermediğini söyleyiniz.

Oysa burada, isterdim ki, farkında olsunlar. Zira sağ kolumu, ben, onlar için kaybettim. İstanbul'da zilletim olan şey burada şerefimdir. Hatta ilk günler Mehmet Ali ile köyde dolaşırken şuna buna rasgeldik mi, hemen sağ yanımı çevirirdim.

6. Aşağıda edebiyat eleştirmeni Fethi Naci'nin "Yaban" romanı için yaptığı değerlendirme verilmiştir. Bu parçadan hareketle "Yaban" romanının Yakup Kadri'nin ünlü bir eseri olduğu, onun tanınmasında katkı sağladığı, metnin edebiyat ve toplum hayatında olumlu akisler uyandırdığı söylenebilir mi? Açıklayınız.

Yaban, dünyadan elini eteğini çekmek isteyen bir aydın kişinin acı ve korkunç bir hakikatle karşı karşıya gelmesinin tepkilerini anlatır. Aydın kişi ile köylüler (acı ve korkunç hakikat) arasındaki düşünce ayrılığı bütün ayrıntılarıyla verilmiştir. Sağ kolumu ben onlar için kaybettim diyen Ahmet Celal, bir yandan da köylülerin geriliği, cehaleti karşısında aydınlar takımını suçlayan bir aydın kişidir. Yakup Kadri hep Ahmet Celal'in karamsar gözüyle bakar olaylara, kişilere: Ama bu, söylenmesi yürek isteyen birtakım acı gerçeklerin söylenmemesine engel olmaz. Yaban'ın en önemli yanı da burasıdır. Ne var ki Yakup Kadri'nin, Ahmet Celal'e, Emine'den biraz sevgi görünce, Türk köylüsü ile Türk entelektüeli arasındaki acıklı davadan hiçbir eser kalmadığını söyletmesi kişiyi yadırgatıyor; pek ucuz bir çözüm yolu gibi görünüyor. Ama roman sonunda Emine'yi bırakmak zorunda kalan Ahmet Celal'in Bize gene yol göründü, demesi sembolik ve epey karamsar bir anlam kazanıyor: Aydınlar yollarında gene yalnız yürüyecekler.

Fethi Naci, On Türk Romanı

Çözümlü Örnek Soru

Eskiden Anadolu köyü ve Anadolu köylüsü deyince, romantik bir saffet içinde göz önüne şu çeşit bir levha gelirdi: Yeşilliklere gömülü, seyrek beyaz evler, evlerin çitle çevrili geniş avlularında testi, pembe yüzlü köy kızları; halis süt, hilesiz yağ, yağlı yoğurt, tabii kaymak ve odaların kar gibi patiska minderlerinde oturan melek gibi köylüler; ne hile ne hurda, hepsinin dini bütün. Hâlbuki ----- bütün bunları tamamen tersine çevirmiştir. Anadolu köyü mü? Çorak bir toprak, keleş tepeler, bulanık bir dere, izbe evler.

Bu parçada boş bırakılan yere Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun aşağıdaki eserle-

rinden hangisi getirilmelidir?

- A) Kiralık Konak
- B) Yaban
- C) Sodom ve Gomore
- D) Ankara

Çözüm

Parçada sözü edilen Anadolu gerçeğini realist bir anlayışla gözler önüne seren eser “Yaban”dır.

Cevap: B

Biyografi

Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1889-1974)

Fecriati topluluğuna katıldı. Bir yandan gazete ve dergilerde makale ve hikâyeler yazdı, öte yandan edebiyat ve felsefe öğretmenliği yaptı. Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu’ya geçti; Sakarya’yı, Batı Cephesi’ni dolaştı.

Hikâye, roman, anı, mensur şiir, deneme, makale, tiyatro, monografi türlerinde eserler verdi. Eserlerinde, Türk toplumunun Tanzimat’tan sonra geçirdiği aşamaları anlattı. Gerçekçi küçük hikâyelerden romana geçti. Romanlarında, birbirini tamamlayan bireysel ve toplumsal yaşam zincirimizi betimledi. Romanlarındaki tiplerin çoğu, iç dünyaları zengin, kötümser, düzensizlik kurbanı, törelere, geleneklere bağlı kişilerdir. Hemen her romanında, tarihsel olaylara bağlı insanların kişiliklerini yansıttı. “Toplum için sanat” ilkesine bağlıydı. Çözümlemeci, betimleyici, düşünce ve tezci yönleriyle dikkat çekti. Servetifünûn etkisiyle ağırlaşan dili, Millî Edebiyat akımını benimsedikten sonra sadeleşti.

Eserleri: Bir Serencam, Rahmet, Millî Savaş Hikâyeleri (hikâye); Kiralık Konak, Sodom ve Gomore, Yaban, Ankara (roman); Vatan Yolunda, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, Zoraki Diplomat (anı); Erenlerin Bağından, Okun Ucundan (mensur şiir)...

2. Metin Hazırlık

- Sizce bir kişinin efsaneleşmesi için hangi özellikleri taşıması gerekir?

İNCE MEMED

Abdi Ağa, Dikendüzü'nde beş köyün sahibidir. Köy halkına zulüm etmektedir. Baskıyı, haksızlığı, zulmü, içine sindiremeyen İnce Memed başka bir köye kaçar. Abdi Ağa bunu duyunca İnce Memed'i geri getirtir. Kendisine ve anasına dayanılmaz zulümler, baskılar uygular. Mevsim boyunca yetiştirdikleri ürünlerin dörtte üçünü ağalık hakkı diye alır. Anne oğul aç kalırlar. Ornekizine giren İnce Memed ile Hatçe birbirlerini severler. Arkadaşlarıyla şehre inen İnce Memed orada ağasız yaşanabildiğini görür. Bu arada Hatçe'yi Abdi Ağa'nın kel yeğeni ile nişanlarlar. Bunu duyan İnce Memed Hatçe'yi kaçıtır. Abdi Ağa onur meselesi yapıp İnce Memed'in peşine adamlarıyla gider.

(Aşağıda, doğurmak üzere olan Hatçe'ye İnce Memed'in köyden yardım getirdiği bölüm verilmiştir.)

Kayası, ağacı, otu, çiçeği, toprağıyla bütün Alidağını kar örtmüştü. Gökyüzü bile, alabildiğine sütbeyazdı. Sonsuz bir beyazlık. Alidağ'ın Dikenlidüzüne, oradan Akçadağa, Çiçeklidersine, Çukurovaya kadar uzanıyordu. Bu arada bir leke, bir nokta bile yoktu beyazlığı bozan.

Uçsuz bucaksız beyazlığa gün vuruyordu. Bazen bir bulut gölgesi bu sonsuz, bu bozulmamış beyazlığı gölgeleyip geçiyordu. Beyazlığa güneş vurunca milyonlarca ipilti göğe doğru sıçrayıp insanın gözünü alıyordu.

Mağaranın durumu kötüydü. Ne un, ne odun, ne yiyecek kalmıştı. Memedin saç sakalına karışmıştı. Iraz süzölmüş, kararmıştı. Hatçeyse, karnı burnunda: Gebe. Nerdeyse doğuracak. Iraz, bugün değilse yarın, diyor. Hatçe sararmış, boynu incelmışti. Kara, ışıltılı saçları ot gibi karışık, soluk...

Asım Çavuş göz açtırmıyor, güzden beri Değirmenoluk köyünün yörelerinde, Alıdağ'ın eteklerinde dönüp duruyor.

Iraz Memedi dışarı çekti.

Tipi yok bugün oğul, dedi. Ne yapacaksan yapalım. Bu kız doğurdu doğuracak. Bir köye mi ineceğiz, yok burada tedarikini mi yapacağız, ne yapacaksak yapalım.

Memed küçücük kalmış, sakala gömülmüş yüzünü buruşturarak:

Bir köye götüremeyiz. Ev ev geziyorlar. Ne yapacaksak burada yapacağız.

Hemen, dedi. Çocuk geldi gelecek. Ne yapacaksak yapalım.

Memed bazı bazı dağdan köye iniyordu. Ama arkasından da kocaman, bir top kara çalı sürüklüyordu.

İçeri girdiler. Hatçe oturmuş, sırtını mağaranın duvarına vermiş, gözlerini ilerde bir yere dikmiş, kırpmadan bakıyordu. Gözleri donmuş gibi.

Memed: Hatçe, biz Iraz Hatunla köye iniyoruz. Sen tüfeğe kurşunu ver, bekle. Biz geceye geliriz.

(...)

(Hatçe yalnız kalmayacağını ileri sürerek aksileşir, onu ikna etmeye çalışan İnce Memed bunun fayda etmeyeceğini anlar.)

Sustular. Memed vardı mağaranın taşına oturdu. Yüzünü iki avucu içine alıp kötü kötü düşünmeye başladı. Üstlerinde bir kartal dönüyordu. Kanatlarını germiş...

Memed öfkeliydi:

Siz kalın, dedi, mağaradan aşağı inmeye başladı. Deli gibi, koşarak iniyordu.

Iraz Hatçe'ye çıkışıyordu:

Körolası, diyordu, ne istiyorsun oğlandan? Oğlan zaten başı kayısı olmuş. Bir de senin derdin. Candarmalar aman vermez. Bir de senin derdin...'

Hatçe ağzını açmıyordu.

Öğle sonu Iraz dışarı çıktı. Çıktı ki, ne görsün! Memedin bir top kara çalısı dışarıda durup durur. Delicesine aşağılara, karlı ovaya, avazı çıktığı kadar bağırdı. Memed çoktan gitmişti. Bağırdı bağırdı, Iraz içeri girdi, kendisini yere attı.

Bir felaket, dedi, bir felaket geliyor: Korkuyorum ki bir felaket geliyor. Çalıyı unutmuş. Tipi de yok ki izini örtsün. Hava dupduru. Tipi de yok. Gidiyim desem, izini kapatayım desem, ben onun geçtiği yerlerden geçemem ki...

İkinci günün gecesi Memed geri geldi. Renk menk kalmamıştı. Getirdiği yükün altında ezilmişti.

Çok korktum, dedi. Çalıyı unutmuşum bir aşağı indim ki... Geri dönüp izin üstün-

den çalı çeksem, karanlık kavuştu kavuşacak... Sizi merak ettim, hemen döndüm. Topal Alinin yakasını candarmalar bir türlü bırakmıyorlar, iz sürdürüyorlarmış, benim izimi. Bundan korkuyorum. Bir iz görürse dayanamaz. Alır getirir. Bana, aman kardaş çalı çek, dedi. Anladım ki dayanamayacak. Korkuyorum. Hele şu zamanda... İş kötü. (...)

İnce Memed Abdi Ağayı yaralar, yeğenini de öldürür. Hatçe'yi köye gönderir, kendisi de dağa çıkar. Bunun üzerine Abdi Ağa İnce Memed'in anasını öldürür. Hatçe'yi de yeğenini öldürdü iddiasıyla hapse attırır.

Önceleri Deli Durdu çetesine katılan İnce Memed, Deli Durdu'nun huysuz, duygusuz ve katı olduğunu öğrenince ondan ayrılır. Aynı çeteden iki kişi ile birlikte Abdi Ağayı yakalayıp öldürmeye çalışır. Bunu öğrenen Abdi Ağa köyden kaçır. Bu vesile ile köylüler de rahat eder. İnce Memed, Iraz Kadını bir baskınla jandarmanın elinden kurtarır. Dağda zor koşullarda doğuran Hatçe vurulup ölür. Iraz Kadın bebeği alıp Antep iline gider. Cumhuriyetin onuncu yılında af çıkar, eşkiyalar teslim olur. Köylü, efsaneleşmiş İnce Memed'in tarlasını eker. Ona bir ev yapar. At bile alır. İnce Memed bir gün Abdi Ağayı saklandığı evde yakalayıp öldürür. Tekrar dağlara çıkar.

Yaşar Kemal, İnce Memed

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

tedarik: Araştırıp bulma, sağlama, elde etme.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ROMAN (1950-1980)

1950'lerde İkinci Dünya Savaşı yıllarında yetişen köy çıkışlı, Köy Enstitülü yazarların köy ve kasaba romanlarını yayımlamaya başladıkları görülüyor. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Kemal Tahir, Aziz Nesin, Tarık Buğra...

1960'lı yıllara değin toplumcu gerçekliğin gittikçe ağır bastığı romanımızda, bu yıllardan sonra ele alınan konulardaki çeşitlenmeyle birlikte, roman yazma yönteminde de bir değişme, gelişme göze çarpar. 1960'tan başlayarak geçirilen siyasal, toplumsal ve ekonomik değişmeler, bunların sonuçları, yazarların ele aldığı başlıca konulardır. Nezihe Meriç, Rifat Ilgaz, Yusuf Atılgan...

1970-1980 yılları arasında roman yazarları sayısında artış, romanlarda ele alınan konularda çeşitlenme, toplum sorunlarına eğilişi de beraberinde getirir. Bu dönem eserlerinde köy ve köylü sorunları işlenirken, bir yandan da 27 Mayıs ve 12 Mart olayları ele alınır. Belgelere dayanılarak yazılan tarihî romanlarla birlikte Almanya'ya göçün romanlara girdiği görülür. Türkiye'den Almanya'ya giden çocukların dil sorunları, anne babalarının iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar, sıla özlemi, Alman topluluğuna uyum sağlamada

çekilen sıkıntılar yazarların üzerinde durdukları belli başlı konulardır. Abbas Sayar, Muzaffer İzgü, Oktay Rifat, Ferit Edgü, Oğuz Atay, Ümit Kaftancıoğlu, Bekir Yıldız, Selim İleri, Vedat Türkali, Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal, Pınar Kür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. “İnce Memed” romanının tema ve konusunu belirleyiniz.
2. Metnin kurgu zamanı ile içerikte sözü edilen olayların oluş zamanları farklılık gösterebilir. Örneğin romancı veya hikâyecinin olayları hangi zaman dilimleri içinde kurduğuna (günün bir saati, aylar, yıllar, geri dönüş ve ileri gidişler vb.) kurgu zamanını, olayların/konunun Sultan III. Selim Dönemi’nde geçmesi ise tarihse zaman/dönem ilişkisini ortaya koyar Buna göre romanda anlatılanların tarihsel zamanıyla ilgili ayrıntılarını bularak metinden gösteriniz.
3. Öyküleyici metinlerde olay örgüsünü oluşturan olayların birbirleriyle neden-sonuç ilişkisi olur. Okuduğunuz bu romanın kurgusunu bu yönden değerlendiriniz.
4. Parçanın anlatıcısının ve bakış açısını belirleyiniz. Anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığını, taraflı davranıp davranmadığını değerlendiriniz.
5. Okuduğunuz parçayı “Yaban” romanıyla karşılaştırarak bu romanların benzer ve farklı yönlerini söyleyiniz.
6. Okuduğunuz parçadan anlatma ve gösterme anlatım tekniklerine örnekler veriniz.
7. Yaşar Kemal’in romanları Türk halkı tarafından çok beğenilmiş ve birçoğu (Yer Demir Gök Bakır, Ağrı Dağı Efsanesi, İnce Memed) sinemaya uyarlanmıştır? Bir eserin filme uyarlanmasını o eser ve yazarı açısından değerlendiriniz.

Çözümlü Örnek Soru

Kalın kepenegine sarılmış olan atlı, bu ağır gidişten huylanıyordu. At üstünde her zaman hızlı gitmeye alışmış, diz boyu karda bile, çabuk yürümenin yolunu bulmuş bir insan olarak böyle yavaş gidişten bunaldığı belliydi. Fakat onu asıl bunaltan, gidişin yavaşlığı, gecenin karanlığı ve soğuğu, ömründe ilk defa bir kağnyı götürüşteki acemiliği değildi. Geriden gelecek birilerinden çekindiği anlaşılıyordu. Kepeneğine sarınmasında kendisini korumaktan çok, aralıksız yağın sulusepken altında yay kirisinin gevşememesine çalışan bir mana vardı. Sadağını ve yayını, kepenek altında dikkatle tutuyordu.

Nihal Atsız, Deli Kurt

Bu parçada aşağıdaki anlatım tekniklerinden hangisi kullanılmıştır?

- A) Anlatma B) Gösterme C) Özetleme D) İç diyalog

Çözüm

Parçada anlatma tekniği kullanılarak bir olay anlatıcı tarafından okuyucuya aktarılmıştır.

Cevap: A

Biyografi**Yaşar Kemal (1923–2015)**

Asıl adı Kemal Sadık Göğçeli'dir. Adana'nın Osmaniye ilçesine bağlı Gökçeli (Hemite) köyünde doğdu. Son sınıfta ortaokulu bıraktı. Adana'da inşaat kontrol memurluğu, ırgat kâtipliği, öğretmen vekilliği, sünger avcılığı, pamuk tarlalarında işçilik, su bekçiliği gibi kırkı aşkın işte çalıştı. İstanbul'a gelerek gazeteciliğe başladı. Sanat yaşamına şiirle başladı. Folklor araştırmaları, fıkra, röportaj, hikâye, roman, tiyatro ve senaryo türlerinde eserler verdi. Yurt gerçeklerini yansıtan röportajları ve dergilerde yayımlanan hikâyeleriyle ünü yaygınlaştı. Romanlarının birçok yabancı dile çevrilmesiyle, ünü sınırlarımızın dışına çıktı. Eserlerinde, çoğunlukla Çukurova insanların yaşamlarını anlattı. Bu kişilerin yaşamlarını, türlü çelişkileri gözler önüne serdi. Halkın ortak inançlarını bir masal, efsane, destan havası içinde dile getirdi. Özgün bir dili, coşkulu bir anlatımı vardır.

Eserleri: Sarı Sıcak (hikâye); İnce Memed, Teneke, Orta Direk, Yer Demir Gök Bakır, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Yusufçuk Yusuf, Yılanı Öldürseler (roman)...

3. Metin Hazırlık

- “Yılkı” kelimesi sizde ne gibi çağrışımlar yapıyor?

YILKI ATI

Dorukısrak dünyaya geldikten sonra oldukça güçlü ve hızlı bir at olur. Katıldığı tüm yarışları kazanarak sahibi İbrahim’i mutlu eder. İbrahim de en sevdiği atını kimseye satmaz fakat zaman Dorukısrak’ı da etkiler, yaşlandıkça gücünü ve hızını kaybetmeye başlar.

İbrahim’in en büyük hayali çok zengin olmak, at sürülerine sahip olmak ve bir kervansaray yaptırarak hayatını devam ettirmektir. Fakat bu hayali bir türlü gerçek olmayınca sinirini Dorukısrak’tan alır. Atın artık yılkıya gönderilme zamanı geldiğini düşünen İbrahim, oğlunu görevlendirerek atı uzak bir tepeye bırakmasını ister. Tepeye bırakılan Dorukısrak evin yolunu bulur. Ahırın kapısında Dorukısrak’ı gören İbrahim kızar ve onu tekrar uzaklara gönderir, ama Dorukısrak yine geri döner. Bu durum birkaç kez tekrarlanır.

Artık bir evi olmadığını anlayan Dorukısrak, köyden uzaklaşır, yolda Çılkır ile tanışır. Bundan sonra birbirine destek olmaya karar veren ikili, yollara birlikte düşer, diğer yılkı atlarıyla tanışırlar. Kışın gelmesiyle zorluklar baş göstermeye başlamış, çetin kış koşulları, açlık ve kurt saldırısıyla mücadele etmek zorunda kalmışlardır.

Açlıktan dolayı iyice hastalanan, bitkin düşen Dorukısrak, at arabası izlerini takip ederek köye gider, ilk gördüğü ahıra sığınmaya çalışır. Atın hâlini gören Hıdır Emmi atı alır ve ona kış boyunca bakar ve Dorukısrak’ı iyileştirir.

(Aşağıda hastalanarak köye inen Dorukısrak’ın, Hıdır Emmi tarafından iyileştirilip tekrar yılkıya gönderildiği bölüm verilmiştir.)

Doru’nun köyden ayrılışı törenli oldu.

Azgın fırtına üçüncü gün inişti. Yel, ulumasını kesti sonra ortadan kayboldu. Dört bir

yön açıldı. Aralandı, tepeler, dağlar ortaya çıktılar. Güneş er sabah Çiçekdağı ile Aygar'ın tepesine altından birer taç gibi iniyor, sonra tepelerden aşağı sarı ışık hâlinde akıyordu. Isıtıcı ışık ile birlikte beyaza bulanmış dünyaya bir umut düşüyordu. Dünya, umudu insanların yüreklerine aktarıyor, keder pılısını pırtısını raflara kaldırıyordu.

Havanın iniştiği, güneş ışığının karda pırl pırl yansılar yaptığı bir günün kuşluğu idi. İşsiz güçsüz köy erkekleri, güneş vurmuş duvar diplerine üçer beşer çömelmişler, gevezeliğe tutuşmuşlardı.

Hıdır Emmi, kısrağın köyden ayrılmasını köylülerin görmesini istiyordu. “İnsaniet böyle olur.” dedirtecekti aklınca köylüye... Atın geçeceği sokağa bir göz attı. Laflaşan köylüleri gördü. Tam sırasıydı. Oğluna seslendi. Birlikte Doru'yu ahırdan çıkardılar. Kısarak pırl pırlı, tertemizdi. Bir hafta önceki otluk altına yıkılmış at değildi. Güç, iyisinden yüreğine yerleşmişti. Boynu dik, bacakları gergindi. At, acele ediyor, kesik kesik kişniyordu.

Sokağa çıkınca Hıdır Emmi yuları dibinden tuttu. Bu hâlde at biraz huysuzlaşır, caka yapar, kişiliğini gösterirdi. Ağır ağır yürüdü Hıdır Emmi. Yarış yerinde at gezdirir gibiydi.

Köylüler Kısarak'ın çalımını görünce şaşırıldılar.

- Pravo Hıdır Emmi, dediler. Sana bin pravo... Sen olmasan, bu at çoktan dereyi doldururdu. Çoktan iskeleti çıktıydı.

Hıdır Emmi “ya öyle” dercesine başını salladı. Her köylü topluluğu Emmi'yi övdü. Bir kaç:

Hava iyi, harman yerine dek biz de gidelim, dediler. Hep birlikte harman yerine geldiler. Hıdır Emmi yuları çıkardı.

- Haydi yavrum, dedi. Allah yolunu açık etsin, canavarın şerrinden korusun...

Sonra kıçına, hafifçe vurdu. Kısarak bir iki saniye ihtiyara baktı, sağına soluna göz attı. Geldiği yöne giden yolu gördü; Kişnedi, hafiften oynadı, tırısı kalkarcasına yürüdü. Başı arabada koşulu gibi inip kalka kalka yol aldı. Araba tekerleklerinin izleri çoğalmış yola gelince tırısı arttırdı.

Hafif meyilli yokuşu aşip gözden kayboluncaya dek köylüler atı izlediler. Sonra Hıdır Emmi önde köye döndüler. Hıdır Emmi köylünün övmelerini sessizce dinliyerek yürüdü. “Tanrı bilsin” diyordu içinden. “Bu köylü, davulun iki tarafına da vurmaya bilir.”

Kısarak yokuşu aşınca ovayı, ovanın ortasında kıvrıla kıvrıla akan ırmağı, ırmağın öbür geçesinde dağınık düzende dolaşan atları gördü. Heyecanlandı. Uzun, güçlü bir kişneme tutturdu. Atlar başlarını sesin geldiği yöne çevirdiler..

Doru kendini hızlı ırmağa vurdu. Bu kez su atı göğüslüyordu. Aldırmadı, yürüdü.

Suyu yara yara karşı kıyıya geçti. Hiç durmadan ırmak kıyısı dikliğini aştı. Birkaç yüz metre ötedeki yilkılıklara doğru kişneyerek ilerledi. Atlar da kişnediler.

Kısrak'ı yarı yolda aygır karşıladı. Kişneyerek yanına sokuldu. Boynunu sürekli kokladı, yürüdü.

Yilkılıklar, gurbetten kardeşleri dönmüşçesine sevindiler. Doru'yu kişnemelerle selamladılar, karşılık aldılar.

Kısrak'ın bakışları uzun süre atların üzerinde dolaştı. Sonra telaşlı bir hâl aldı. Hızla ve kişneyerek gezinmeye başladı. Her atın yanında durdu. Bir atı iyice süzdükten sonra diğerinin yanına geliyor, atı süzüyor, hırslanıyor, kişniyor, bir diğerinin yanına gidiyordu. Böylece dönüşünü tamamladı. Bir şeyler arıyordu besbelli. Aradığını da bulamamıştı. Son kişnemesini tepelere doğru bıraktı. Başını önüne düştü, durgunlaştı. Epey süre kıpırdamadı. Çılkır yoktu. Doru'nun eşi yoktu. At kalabalığında yapayalnızdı şimdi...

Bu sırada yalnız kalan Çılkır ve at sürüsüne yine kurtlar saldırır, Çılkır bu saldırıda ölür. Bundan habersiz olan Dorukısrak tüm kışı iyileşerek geçirir.

Baharın gelmesi ile birlikte Dorukısrak'ı bulmak için yollara düşen İbrahim, onu bir ovada bulur. Dorukısrak'ı yakalamak için tayı annesinin yanına gönderir ancak Dorukısrak, tay ile birlikte kaçar. Bunun üzerine sinirinden deliye dönen İbrahim ova bayır arar ama bir daha Doğukısrak'ı ve tayını bulamaz.

Abbas Sayar, Yılkı Atı

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

aygır: Damızlık erkek at.

çömelmek: Dizlerini bükerek topukları üzerine oturmak.

doru: Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi koyu renkli olan, yağız (at).

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ROMAN (1970-1980)

1970-1980 yılları arasında eser veren romancılar, birbirinden farklı konu ve tarz benimsemişlerdir. Sanatı toplumdan soyutlamayan **Abbas Sayar**, ilk romanı Yılkı Atı'nda, yilkılığa bırakılmış bir atın hikâyesini anlatır. "Tutunamayanlar" romanıyla atılım yapan **Oğuz Atay**, bu eserinde ironik bir anlatımla küçük burjuvanın düşünce biçimi ve davranışlarını eleştirir. Ümit Kaftancıoğlu, romanlarında köylünün sorunlarını, devletin eğitim ve öğretime, öğretmenlere karşı ilgisizliğini ele alır. **Bekir Yıldız**, ilk romanlarında Almanya'da çalışan işçilerin sorunlarını, Almanlardaki yabancı düşmanlığını işler. **Melih Cevdet, Erdal Öz, Oktay Rifat** 12 Mart öncesi ve sonrası olaylara değinen yazarlar olarak dikkati çekerler.

“Gülmecenin işlevi güldürmek değil, olaya parmak basmaktır.” görüşünü savunan Muzaffer İzgü, eserlerinde gecekonduların yoksul yaşantısını, köyden kente göçü konu edinmiştir. Bilinç akışı yönteminin olgun örneklerini veren Adalet Ağaoğlu, “Ölmeye Yatmak”, “Bir Düğün Gecesi” romanlarında aydın kişilerin sorunlarını ve bunalımlarını; “Fikrimin İnce Gülü”nde ise işçilerin sorunlarını, Almanya’ya göçü ele alır. Pınar Kür, Sevgi Soysal gibi yazarlar romanlarında kadınların karşılaştıkları sorunları ele aldılar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Olayın geçtiği çevre nasıl betimlenmiştir?
2. Hıdır Emmi kimdir? Olayların gelişiminde nasıl bir rol oynamıştır?
3. Metinle ilgili tespitlerinizi ve eleştirilerinizi söyleyiniz. Bu tespit ve eleştirilerinizin günümüz için de geçerli olduğu söylenebilir mi?
4. Eserin 1950-1980 arası yazılan romanların özelliğini taşıdığı savunulabilir mi? Neden?
5. Aşağıdaki tabloyu okuduğunuz parçalara göre doldurarak roman türünün ortaya çıkıp gelişmesinde sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, basın yayın organlarının etkisini değerlendiriniz.

Ölçütler	Yaban	İnce Memed	Yılkı Atı
Konu			
Tema			
Anlayışı			
Anlatıcı			
Bakış açısı			
Anlatım teknikleri			

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi 1970-1980 arası romanlarında işlenen konulardan biri **değildir**?

- A) Kadınların yaşadığı sorunlar
- B) Almanyadaki işçilerin sorunları
- C) Eğitim ve köylü sorunları
- D) Teknolojinin getirdiği sorunlar

Çözüm

Teknolojinin getirdiği sorunlar, 1970-1980 arası romanlarında işlenen konular arasında yer almaz.

Cevap: D

Biyografi

Abbas Sayar (1923-1999)

Gazete satıcılığı, kitapçılık, matbaacılık ve çiftçilik yaptı. Edebiyat yaşamına şiirle başladı. Yılkı Atı romanıyla tanındı. Romanlarında başarılı çevre betimlemeleriyle Orta Anadolu gerçeklerini yansıttı. Kişileri toplumsal koşulları içinde ele aldı. Eserlerinde özentiyeye ve gereksiz uzatmalara, gerçeği saptıran çözümlenmelere düşmedi.

Eserleri: Yılkı Atı, Çelo, Can Şenliği, Dik Bayır, Tarlabası Salkım Saçak, Anılarda Yumak Yumak (roman); Yorganımı Sıkı Sar (hikâye); Gönül Sandalı, Sereserpe (şiir)...

4. Metin Hazırlık

- Başarısızlığa uğrayan kişinin hemen pes etmesini, ikinci ya da üçüncü bir deneme yapmamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

YAŞLI ADAM VE DENİZ

Santiago (yaşlı adam) her gün denize açılır fakat seksen dört gündür balık tutamaz. Onun dışındaki diğer balıkçıların ise âdeta kısmeti açılır, bir sürü balıkla dönerler. Santiago, denize açılırken yanında bir çocuk vardır. Bu çocuk, Santiago'nun bir nevi yardımcı-sıdır. Akşam denizden döndüklerinde sandalın içindekileri eve taşır, Santiago'ya yemek ve gazete getirir sonra da evine gider.

Çocuğun ailesi seksen dört gündür balık tutamayan bu balıkçının kısmetinin kapandığını düşünerek çocuğu başka bir balıkçıya çırak verir.

Bir sabah Santiago tek başına denize açılır ve herkesten çok daha fazla ileri gider. Artık kıyı gözükmeyen olur. Santiago oltalarını hazırlayıp altı adet ipi suya bırakır. Bir müddet balık tutamaz. Nice sonra oltalardan biri titremeye başlar. Balıkçı, heyecanlanarak ipi çeker fakat oltanın ucundaki her neyse çok ağırdır. Balıkçı bunca yıllık deneyimlerinin sonucu bunun çok büyük bir balık olduğunu anlar ve onunla savaşılmaya karar verir. Balıkçı önce balığın yorulması gerektiğini düşünerek tekneyi sürüklemesine izin verir. Balık yavaş ama sürekli olarak tekneyi sürüklemektedir. Artık gece olmuş her yer kararmıştır. Balıkçı geceyi burada geçireceğini anlar ancak ip o kadar ağırdır ki elini uyuşturmuştur. İçinden dua etmeye başlar. Eğer bu balığı tutabilirse ona çok para getireceğini ve itibarını tekrar elde edeceğini düşünür. Balık, sabahın ilk ışıkları düşene kadar tekneyi sürüklemeye devam eder. Güneşin doğmasıyla balık da birkaç kere suyun üstüne çıkar. Balıkçı 600-700 kiloluk balığı görür ve heyecanlanır. Oltayı çekmeye çalışır fakat ipler kopacak gibi olunca tekrar bırakır. İkinci gece artık balık yorulur, balıkçı hamle yapması gerektiğine karar verir. Sandalın sabit durduğu bir anda zıpkınla balığı tam kalbinden yaralar. Onu başından, kuyruğundan ve gövdesinden zıpkın ipleriyle bağlayarak geri dönmeye başlar. Ne var ki bu sefer de bir köpekbalığı çıkar karşısına. Balıkçı onunla ve daha sonra yoluna çıkan diğer köpek balıklarıyla savaşır. Fakat koskoca balığın neredeyse sadece başı kalmıştır.

Balıkçı kıyıya yanaşınca balığı sandala bağlar, evine gider. Gören herkes, balığın büyüklüğünü tartışmaktadır. Umudunu yitirmeyen Santiago tekrar adından söz ettirmeyi başarır.

(Aşağıda Santiago'nun günlerdir beklediği balığı yakalamak için verdiği mücadelenin anlatıldığı bölüm verilmiştir.)

Şimdi artık kıyıyı göremiyordu. Sadece mavi dağların uzaktan karla kaplı imiş gibi duran tepelerini, arkalarından karlı dağlar gibi yükselen bulutları görüyordu. Denizin rengi çok koyu idi, ışık suda prizmalar yapıyordu. Yükselen güneş binlerce yakamoz lekesini bozmuştu. Şimdi mavi sularda derin, büyük prizmalar vardı. Yaşlı adam oltaların bir mil derinlikte olan suyun dibine doğru dimdik indiğini görebiliyordu. Tunalar gene dibe

çekilmişlerdi. Balıkçılar bu tür balıkların tümüne tuna derlerdi, sadece satışta ve yemle değiş tokuş ederken adlarını söylerlerdi. Güneş artık ısıtıyordu, yaşlı adam sıcaklığı ense-sinde duydu. Kürek çekerken sırtından ter sızdığını fark etti.

Ayağıma uyandırması için ipi dolarım, sandalı da bırakırım tarasın, uyurum, diye düşündü. Ama bugün tam seksen beşinci gün, dalga geçmemeli.

Tam o sırada, oltalara bakarken, yeşil çubuklardan birinin birden battığını gördü.

“Tamam!” dedi, “Tamam!”

Kürelerini tekneye çarptırmadan bıraktı. Oltaya uzandı, sağ elinin işaret parmağı ile avucu arasında yavaşça tuttu. Hiç bir zorlama ya da ağırlık duymadı, ipi usulca tutuyordu. Sonra yeniden başladı. Bu seferki güçlü sert bir çekilme değildi. Sanki dener gibi çekili-yordu. Neyin vurduğunu yüzde yüz biliyordu. (...)

Yaşlı adam ipi sol eliyle usulca tutuyordu, çubuğu çözmüştü. Şimdi artık balığa hiç bir şey duyurmadan ipi parmakları arasında oynatabilirdi.

Bu kadar açıklarda, bu ayda kocaman olur diye düşündü. Ye be balık, ye be onları, ne olur ye! Sen de, onlar da bu karanlık, buz gibi derin sularda taptazesiniz. Git, karanlıklar-da bir dolaş gel, gene ye!

Hafif, yumuşak bir çekilme duydu. Sonra daha sert oldu bunun. Anlaşılan sardalya-nın başını kancadan koparmak güç oluyordu. Sonra kesiliverdi.

“Hadisene!” dedi yaşlı adam yüksek sesle. “Bir sefer daha yap. Kokla bak! Ne güzel değil mi? Hadi tümünü ye! Sonra tunaya gelecek sıra. Dipdiri, buz gibi, lokum. Utanma-sana be balık. Tümünü ye!”

İpi avucu ile parmağı arasına sıkıştırmış bekliyor, hem o oltayı, hem de ötekileri kolluyordu. Belki balık öbürlerine de giderdi. Derken gene o hafif çekilme oldu. “Tamam, yiyor.” dedi yaşlı adam, “Tanrım, sen yardım et yesin.”

Ama balık yemedi. Gitmişti. Yaşlı adam hiç bir şey duymuyordu artık.

“Gidemez” dedi, “Tanrı bilir a, gidemez. Bir dolaşıp gelir gene. Kim bilir, belki daha önce de yakalanmıştı da bir şeyler hatırlıyor.”

Sonra ipten hafif bir kıvılcıma duydu, sevindi.

“Tamam, yiyor işte” dedi.

Bu hafif çekilmeyi duyduğu için mutluydu. Birden çok sert, inanmayacak gibi ağır bir şey duydu. Balığın ağırlığı idi bu, ip bıraktı, yedek iki kangalı açmadan ip derinlere, daha derinlere iniyordu. Parmakları arasından kayıp giderken çok hafif tuttuğu hâlde hâlâ o büyük ağırlığı duyuyordu.

“Ne balık be!” dedi. “İğne ağzının yan tarafında bir yere takıldı ki çekip duruyor.”

Sonra dönüp yutar diye düşündü. Bunu yüksek sesle söylemişti, iyi bir şey söylerse olmayacağına inanırdı. Ne kadar büyük bir balık olduğunu biliyordu. Balığın karanlıklar-

da ağzında tuna gidip geldiğini düşündü. Tam o an durduğunu hissetti ama ağırlık hâlâ yerindeydi. Sonra bu ağırlık arttı, daha çok ip koyuverdi. Bir ara ipi tutan parmağı ile avucunu iyice sıktı, ağırlık arttı, dibe doğru gidiyordu.

“Yedi.” dedi. “Şimdi bırakayım, rahat rahat yesin.” İpi parmakları arasından kaydırdı. Eğilip sol eliyle iki yedek yumağın uçlarını öbür oltanın yedekleri ile bağladı. Şimdi hazır-
dı. Kullandığı iplerden başka kırk kulaçlık yedeği daha vardı.

“Biraz daha ye!” dedi, “Tümünü ye.”

Tümünü ye de iğne kalbine girip öldürsün seni, diye düşündü. Yukarı çekerken güç-
lük çıkarma bana, rahat dur da zıpkını saplayıvereyim. Tamam mı? Hazır mısınız? Yeme-
ğin bitti mi?

“Hadi bakalım.” diye bağırdı. Hızla ve iki eliyle asılmaya başladı. Yarım metre kadar çekebildi. Bir daha, bir daha asıldı. Vücudunun bütün ağırlığı, kollarının bütün gücü ile ipe asılıyor, ellerini peşpeşe kullanıyordu.

Bir şey olduğu yoktu. Balık ağır ağır gezinip duruyordu. Yaşlı adam bir santim bile çekememişti onu. İpi sağlamdı, büyük balıklara göreydi. Sırtında öyle gerilmişti ki sular sıçırıyordu ipten. Sonra suda hafif hafif ıslık sesleri çıkarmaya başladı. Yaşlı adam hâlâ elinden bırakmıyordu ipi. Tahtayı destek yaparak oturdu, sürüklenmeye karşı koymak için geriye yaslanmıştı. Tekne yavaş yavaş kuzey batı yönünde ilerliyordu. Balık durmadan gidiyordu. Durgun sularda yavaş yavaş ilerliyorlardı. Öteki oltalar hâlâ sudaydı. Ama artık yapılacak bir şey yoktu.

Ernest Hemingway, Yaşlı Adam ve Deniz

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

kangal: Tel, kurşun boru gibi uzun ve bükülebilir şeylerin halka biçiminde sarılma-
sıyla yapılan bağ.

prizma: Işınları saptıran ve ayırtıran, saydam maddeden yapılmış üçgen cisim.

sardalya: Hamsigillerden, konservesi ve tuzlaması yapılan, gümüş renginde, pullu ve
10-15 santimetre boyunda, küçük bir balık, ateş balığı.

yakamoz: Denizde balıkların veya küreklerin kımıldanışıyla oluşan parıltı.

zıpkın: Büyük balıkları vurup çekmeye yarayan ucu çengelli mızrak.

Bilgi Kutusu

DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN (20. YÜZYIL)

Roman, Avrupa’da sözlü edebiyattaki destan türünün geçirdiği evrimleşmenin bir ürününü olarak ortaya çıkar.

Roman türünün ilk başarılı örneği kabul edilen Don Kişot, Miguel de Cervantes (Mişel dö Servantes) tarafından 16. yüzyılın sonlarına doğru yazılmıştır. 17. yüzyılda Madame De La Fayette (Madam dö la Fayet) Klasisizm akımı etkisiyle eserler yazmıştır. İngiltere’de Daniel Defoe (Danyel Defo) “Robenson Cruze (Robinson Kruzo)”yu, Jonathan Swift (Canıtın Svift) “Guliver’in Gezileri”ni yazmıştır.

Roman türünün yetkin örnekleri 19. yy. da verilmeye başlanır. Roman bir tür olarak karakteristik özelliklerini romantizm ve realizm akımları sayesinde bu yüzyılda kazanır. Stendhal (Stendal), Balzac (Balzak), Flaubert (Flober), Turgenyev (Törjenyev), Dostoyevski, Tolstoy (Tolstoy), Emile Zola (Emil Zola), Henry James (Henri Ceyms), Proust (Prost) yüzyılın önemli romancıları olarak öne çıkmıştır.

20. yüzyıldaki sosyal ve teknolojik gelişmeler romana da yansımıştır. Bu dönem romancıları arasında Amerikan edebiyatından John Steinbeck (Con Ştaynbek), Ernest Hemingway (Örnst Hemingvey); Alman edebiyatından Thomas Mann (Tomas Man), Erich Maria Remarque (Erik Marya Römark); Fransız edebiyatından Andre Mourois (Andre Moruva), Jaun Paul Sartre (Jan Pol Sartr), Albert Camus (Alber Kamü) sayılabilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin konusunu ve temasını bulunuz.
2. Okuduğunuz parçada temel çatışma nedir? Bu çatışma bizi metnin temasına götürebilir mi?
3. Mekân olarak seçilen deniz, olay örgüsünün gelişmesine uygun olarak betimlenmiş midir?
4. Okuduğunuz parçada olayların geçtiği zaman dilimlerine dair hangi ayrıntılar verilmiştir.
5. Santiago’nun fiziksel ve ruhsal özellikleri hakkında neler söylenebilir?
6. Yazarın bu roman aracılığıyla okura vermek istediği iletiyi bulunuz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki alıntıların hangisinde iç konuşma tekniği kullanılmamıştır?

- A) “Bu kadar açıklarda, bu ayda kocaman olur.” diye düşündü. Ye be balık, ye be onları, ne olur ye! Sen de, onlar da bu karanlık, buz gibi derin sularda taptazesiniz. Git, karanlıklarda bir dolaş gel, gene ye!
- B) “Ayağıma uyandırması için ipi dolarım, sandalı da bırakırım tarasın, uyurum.” diye düşündü. Ama bugün tam seksen beşinci gün, dalga geçmemeli.
- C) Yaşlı adam ipi sol eliyle usulca tutuyordu, çubuğu çözmüştü. Şimdi artık balığa hiçbir şey duyurmadan ipi parmakları arasında oynatabilirdi.

- D) “Tümünü ye de iğne kalbine girip öldürsün seni.” diye düşündü. Yukarı çekerken güçlük çıkarma bana, rahat dur da zıpkını saplayıvereyim. Tamam mı? Hazır mısın? Yemeğin bitti mi?

Çözüm

Kahramanın o an içinde bulunduğu ruhsal durumun aktarıldığı tekniktir. İç konuşmada içerik (“ ”) içine alınır ve ardından “diye düşündü” veya “diye içinden geçirdi” gibi ifadelerle tamamlanır. A, B ve D seçeneklerinde böyle bir kullanım söz konusudur. C seçeneğinde iç konuşma tekniği kullanılmamıştır.

Cevap: C

Biyografi

Ernest Hemingway (1899-1961)

Amerikalı yazar ve gazeteci. İlk makalelerini lise yıllarında okul gazetesinde yayınladı. On beş yaşında evden kaçarak Kızılderililerle yaşadı. Çeşitli işlerde çalıştı. Sonra Paris’e yerleşti. Burada, yaşadıklarını anlatan eserlerini yazdı. Kısa ve gösterişsiz yazı tarzıyla bilinir. “Yaşlı Adam ve Deniz” adlı eseriyle Nobel Edebiyat Ödülü’nü aldı.

Eserleri: Güneş de Doğar, Silahlara Veda, Çanlar Kimin İçin Çalıyor, Yaşlı Adam ve Deniz, Ya Hep Ya Hiç, Klimanjaro’nun Karları...

Dil Bilgisi

1. ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

Gereksiz Kelime Kullanılması

Aynı kavramı veya varlığı karşılayan birden fazla kelimenin, işlevi olmayan bir kelimenin veya ekin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur. Ayrıca bir kelimenin anlamının aynı cümlede başka bir kelime içinde bulunması da anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek: • Lütfen, fikir ve düşüncelerime saygı göster.

- Ne merhameti ne de acımayı sizden öğrendim.
- Aklıma yine eski geçmiş günlerimiz geldi.

Anlamca Çelişen Kelimelerin Kullanılması

Bir cümlede, anlam bakımından birbiriyle ters düşen kelimelerin veya sözlerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozukluklarıdır. Genellikle, “kesinlik” anlamı içeren bir kelimeyle “olasılık” anlamı içeren bir kelimenin aynı cümlede kullanılmasıyla ortaya çıkar.

Örnek: • Eminim ki bugün de gelmeyecekler galiba.

- Sanıyorum bize yine kesinlikle çıkışacaklar.

Oraya, tam olarak yaklaşık bir saat sonra geliyoruz.

Kelimenin Yanlış Anlamda Kullanılması

Anlam veya yazım bakımından birbirine yakın olan kelimelerin, birbirlerinin yerine kullanılmasından kaynaklanır.

Örnek: Sayın seyirciler, bültenimizi çok üzgün bir haberle noktıyoruz. (üzücü)

Arabamın değeri geçen yıla göre yüzde yirmi çoğaldı. (arttı)

Görmeyeli saçların bir hayli büyümüştü. (uzamıştı)

Kelimenin Yanlış Yerde Kullanılması

Cümlede, bir kelimenin gerektiği yerde kullanılmamasından kaynaklanan anlatım bozukluğudur. Bu anlatım bozukluğu, genellikle, zarf olarak kullanılması gereken kelimelerin sıfat olarak; sıfat olarak kullanılması gerekenlerin zarf olarak kullanılması durumunda ortaya çıkar.

Örnek: İşe gitmeyip bütün gün bomboş evde oturmuş. (İşe gitmeyip bütün gün evde bomboş oturmuş.)

Uyandığında senin ilk aklına kim gelir? (Uyandığında aklına ilk kim gelir?)

Başarımı tebrik eden, ilk annem oldu. (Başarımı ilk tebrik eden, annem oldu.)

Deyim ve Atasözlerinin Yanlış Kullanılması

Deyimlerin kalıplaşmış anlamları vardır ve deyimler bu kalıplaşmış anlamları çerçevesinde kullanılır. Kalıplaşmış belli bir anlamı karşılayan deyimın başka bir anlamda kullanılması, anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek: Güzel notları alınca öğretmenin gözünden düştü. (Güzel notları alınca öğretmenin gözüne girdi.)

Kadının korkudan etekleri zil çalıyordu. (Kadının korkudan ödü patlıyordu.)

Karşıdan gelen kamyonu gören yolcuların canı burnuna gelmişti. (Karşıdan gelen kamyonu gören yolcuların gözleri korktu.)

Anlam Belirsizliği

Tamlayanı ikinci tekil (senin) veya üçüncü tekil (onun) kişi zamiri olan tamlamalarda tamlayan düştüğünde; tamlananın ikinci tekil kişiye mi yoksa üçüncü tekil kişiye mi ait olduğunun anlaşılmasından ya da bir cümlenin yapısından dolayı iki anlama gelecek şekilde oluşturulmasından kaynaklanır.

Örnek: Okuldan ayrılacağını kimse bilmiyormuş. (senin ayrılacağını mı, onun ayrılacağını mı)

Üniversiteyi kazandığını duyunca çok sevindi. (senin kazandığını mı, onun kazandığını mı)

Mantık ve Sıralama Yanlılığı

Cümlede, dile getirilen durum veya olayların önem sırasına göre söylenmemesinden ya da mantık bakımından tutarsızlık bulunmasından kaynaklanan anlatım bozukluklarıdır. Kral ölünce yeni kralı seçmek için halk sandığa gitti. Bu cümlede mantık hatası vardır. Çünkü krallık babadan oğula geçer; seçimle belirlenmez.

Örnek: Kapıda bir saniye değil, bir dakika bile beklemem. (Kapıda bir dakika değil, bir saniye bile beklemem.)

Bu feci kazada ölebilir hatta sakatlanabilirdin. (Bu feci kazada sakatlanabilir hatta ölebilirdin.)

Bırakın sınıfta ilk beşe girmeyi birinci bile olamaz. (Bırakın sınıfta birinci olmayı ilk beşe bile giremez.)

1. Uygulama

Aşağıda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarını bularak nedenlerini boş bırakılan yerlere yazınız.

- a. Bugün de kardeşini okulda göremedim.
(.....)
- b. Daha henüz bir açıklama yapmadı, değil mi?
(.....)
- c. Bırakın patates doğramayı yemek bile yapamaz.
(.....)
- ç. Yeni okula gelmiştim ki onunla karşılaştım.
(.....)
- d. Herkes, yağ ücretlerinin yüksekliğinden şikâyetçi.
(.....)
- e. Arkadaşımla iki yıl boyunca karşılıklı mektuplaştık.
(.....)
- f. Az kalsın, neredeyse onlara yakalanıyorduk.
(.....)
- g. Üzüntüsünden zavallının etekleri zil çalıyordu.
(.....)
- h. Elbette istediğin her kitabı sana belki getirebilirim.
(.....)
- i. Siyaset konusunda gençleri azımsamak doğru mu?
(.....)

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

İnceleme ve Değerlendirme Yazısı Yazma

Bir eserin tanıtılmasını sağlayan, yorumlar ve eleştiriler içeren metinlere değerlendirme yazısı denir. Değerlendirme yazılarından; değerlendirilen metnin konusunu, konunun işleniş şeklini, öne sürülen düşünceleri kritik ederek yapıcı yorumlar getirmesi beklenir.

Aşağıdaki soruların cevaplarını içeren bir inceleme değerlendirme yazısı yazılabilir.

- Okuduğunuz metnin yazarı neyi amaçlamıştır?
- Metnin iletisi açıkça verilmiş mi yoksa iletiye metinden çıkarımlar yoluyla mı ulaşıyor?
- Konular arasında bağlantı nasıl sağlanıyor?
- Olaylar ya da şahıslar nasıl betimleniyor?
- Yazar çalışmasını bir analiz biçimine mi yoksa bir teoriye mi dayandırıyor?
- Sizce yazarın yorumları mantıklı ve tutarlı mı?
- İşlediği konuyu açıklığa kavuşturuyor mu yoksa daha bulanık bir hâle mi getiriyor?
- Metinde yer alan fikirler ve olaylar geniş bir zeminde bağlamına oturtulabilmiş midir?
- Yazar konusuna odaklanabilmiş midir? Yazarın yaklaşımı sizin konuyu daha iyi anlamınıza yardımcı oluyor mu?

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Yukarıda verilen açıklamalar doğrultusunda, okuduğunuz bir roman üzerine inceleme ve değerlendirme yazısı yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Roman ile Film Karşılaştırma

İki eser karşılaştırılırken roman ile filmin benzer ve farklı yönleri üzerinde durulur.

- Romanda sözü edilen her şey filmde anlatılabilmemiş mi?
- Karakterler romandaki aslına uygun verilebilmiş mi?
- Yan karakterler yeterince verilmiş mi?
- Film ve kitabın başlangıç bölümleri aynı mı?

- Geriye dönüş tekniği her ikisinde de aynı yoğunlukta mı?
- Diyaloglar her iki eserde de aynı mı kullanılmış?
- Olayların kronolojisi aynı sırayı takip etmiş mi?
- Mekânlar birebir yansıtılabilmiş mi?

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Türk veya dünya edebiyatından sinemaya uyarlanan bir romanın filmini genel ağdan seyrediniz. Öncelikle söz konusu romanı okuyunuz, daha sonra roman ile filmi içerik ve yapı unsurları bakımından karşılaştırınız.

ÖZET

Cumhuriyet'in ilk dönem yazarları olan Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin topluma eğilir ve toplumsal sorunlara çözüm getirmek için çalışırlar. 1940'lı yıllarda meydana getirilen ürünlerde toplumsal kaygının ağırlık kazandığı, toplumsal konuların çeşitlendiği görülür. 1950'lerde İkinci Dünya Savaşı yıllarında yetişen köy çıkışlı, köy enstitülü yazarların köy ve kasaba romanlarını yayımlamaya başladıkları görülür.

1960'lı yıllara değin toplumcu genç, gerçekliğin gittikçe ağır bastığı romanımızda, bu yıllardan sonra ele alınan konulardaki çeşitlenmeyle birlikte, roman yazma yönteminde de bir değişme, gelişme göze çarpar. 1960'tan başlayarak geçirilen siyasal, toplumsal ve ekonomik değişmelerle bunların sonuçları işlenir. 1970-1980 yılları arasında roman yazarları sayısında artış görülür. Köy ve köylü sorunları, 27 Mayıs ve 12 Mart olayları, Almanya'ya giden çocukların dil sorunları, anne babalarının iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar, sıla özlemi, Alman topluluğuna uyum sağlamada çekilen sıkıntılar vb. üzerinde durulan belli başlı konulardır.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. (I) 1923-1940 arasındaki Cumhuriyet Dönemi bazı yazarları, daha önceki dönemlerde de eser veren yazarlardır. (II) Bu dönemde eser veren Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi yazarlar kendi dönemlerindeki sanat anlayışını sürdürdükleri için Cumhuriyet Dönemi yazarları arasında yer almazlar. (III) Olgun örneklerini Cumhuriyet Dönemi'nde veren Yakup Kadri gibi yazarlar ise dönemin ilk yıllarının yazarları olarak değerlendirilir. (IV) Bu yazarlar genellikle toplumsal sorunlardan uzak durmuşlar, bireysel konuları işlemişlerdir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışlığı yapılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV

2. İlk romanlarını İkinci Dünya Savaşı yıllarında yayımlamaya başlayan yazarlarda toplumsal kaygının ağırlık kazandığı, toplumsal konuların çeşitlendiği dikkat çeker. Sıkıntısı çekilen savaş ve yeni siyasal dönem, yazarları yeni konulara eğilmeye yöneltir. Türk edebiyatında “köy edebiyatı” olarak adlandırılan ve 1970'e kadar genişleyerek süren köy ve köylünün sorunlarına eğilen yazarlar da bu yıllarda yetişir. Bu dönemde köy sorunlarına eğilen yazarlardan ---- gösterilebilir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Kemal Bilbaşar B) Samim Kocagöz
C) Peyami Safa D) Faik Baysal

3. 1960'lı yıllarda eser veren ve gülmece yazarı olarak tanınan ----; “Hababam Sınıfı, Bizim Koğuş, Meşrutiyet Kiraathanesi” adlı romanlarında yaşadığı çevreyi ve olayları işlemiştir. “Karadeniz’in Kıyıcığında, Halime Kaptan, Karartma Geceleri, Sarı Yazma ve Yıldız Karayel” yine yazarın kendi yaşayışından izler taşıyan toplumcu-gerçekçi romanlarıdır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Rıfat Ilgaz
B) Aziz Nesin
C) Yaşar Kemal
D) Kemal Tahir

4. Aşağıdaki alıntıların hangisinde gözlemci bakış açısı kullanılmıştır?

- A) Aradan seneler geçti. Yabancı bir şehirde, yabancı bir otel odasında, sırf bitip tükenmeyecek gibi görünen bir gecenin yalnızlığına karşı koymak için hatıralarımı yazmaya başladığım bu saatte, bir elim yine aynı küçük çocuk tavrıyla saçlarımı çekiştiriyor, gözlerimin üstüne indirmeye uğraşiyor.
- B) Bir gün büsbütün ayağa da kalktı; sandığından yeni elbiseler çıkararak süslendi. Akşamüstü babasını karşılamak için aşağı indi. Babası biraz vahşi tabiatlı, sert bir adamdı. Annesi onu ayakta görünce sevinçle ona doğru koştu, yeni yürüyen bir çocuk gibi onu bileklerinden tutarak ağladı.
- C) Bunun sebebine gelince, öyle sanıyorum ki ben etrafındaki hayata pek fazla kendini kapıp koyuveren, hafif ve dikkatsiz bir çocuktum. Besbelli sıkı zamanlarda kendi kendimle, kendi fikirlerimle yalnız kalmak için gözlerimle dünya arasında, bu saçlardan bir perde koymaya çalışıyordum.
- D) Bütün bildiğim, dudaklarımdan mor mürekkep lekelerinin eksik olmadığı ve bir genç kız hâli alır gibi olduğum bir yaşta, beni bir gün mektepte ziyarete gelen birisinin karşısına âdeta bıyık çekmiş gibi çıkararak yerin dibine geçtiğimdir.

5. “Değil bisiklet sürmek, araba sürmeyi bile bilmiyor.” cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gereksiz kelime kullanılması B) Anlamca çelişen kelimelerin kullanılması
C) Sıralama yanlışlığı yapılması D) Kelimelerin yanlış yerde kullanılması

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlış yapılmıştır?

- A) Pazartesi günü yola çıkacaktı. B) En sevdiği oyuncağı kayboldu.
C) Biraz ileride bir çeşme varmış. D) Salonda bir kaç kişi sohbet ediyor.

7. Aşağıdaki açıklamaların hangisinde bir bilgi yanlış vardır?

- A) “İl yanmazken ben yanarım derdine/Engel aramızı açtı ne’yleyim” dizelerinde kesme işareti, seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılmıştır.
- B) “Yunus Emre’nin (1240?-1320) şiirlerinin birçoğu bestelenmiştir.” cümlesindeki soru işareti, soru bildiren ancak soru eki ve soru sözü içermeyen ifadeyi belirtmek için kullanılmıştır.
- C) “-lı/-li/-lu/-lü eki isimden isim yapan bir ektir.” cümlesinde eğik çizgi, eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılmıştır.
- D) “Öyle gayretli (!) ki başladığı bir işi tamamladığı görülmemiştir.” cümlesinde ünlem işareti alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde kullanılmıştır.

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

- a. Anlam belirsizliği
- b. Gereksiz kelime kullanılması
- c. Mantık ve sıralama yanlışlığı
- ç. Kelimenin yanlış yerde kullanılması
- d. Gereksiz kelime kullanılması
- e. Kelimenin yanlış anlamda kullanılması
- f. Gereksiz kelime kullanılması
- g. Deyim ve atasözlerinin yanlış kullanılması
- h. Anlamca çelişen kelimelerin kullanılması
- i. Kelimenin yanlış anlamda kullanılması

1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7
D	C	A	B	C	D	B

2. ÜNİTE

TIYATRO

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet Dönemi'nden 1923-1950 ile 1950-1980 arası yazılmış tiyatroların özelliklerini,
- Dünya edebiyatında tiyatronun gelişimini,
- Anlatım bozukluklarını,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Bir tiyatro üzerine inceleme/değerlendirme yazısı yazmayı
- Kendi hazırladığınız tek kişilik veya birkaç kişilik bir oyunu canlandırmayı öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER

Cumhuriyet Dönemi Tiyatro

Dünya Edebiyatında Tiyatro

Anlatım Bozuklukları

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Bir yazarın kendi yazdığı bir eserden etkilenmesini, oradaki kahramanın kimliğine bürünmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

BİR ADAM YARATMAK

Ölüm korkusu, sanatın çilesi, kader, cinnet konularına değinilen “Bir Adam Yaratmak” oyununda, bir tiyatro yazarının geçirdiği büyük ruh çilesi anlatılır. Oyun yazarı olan Husrev, “Ölüm Korkusu” adlı eserini tamamlar. Yazdığı eserin kahramanının bir kaza kurşunu ile annesini öldürmesi, seyirci tarafından yadırganır. Bir gün yalıda, Husrev, halasının kızı Selma, gazete patronu Şeref, ruh doktoru arkadaşı Nevzat bu oyunu tartışmaktadır. Husrev, eserdeki kahramanın kaza ile annesini vurma bölümünü gerçekçi bulmayan misafirlerine sahneyi izah etmek ister. Doktor Nevzat’ın tabancasını ister, oyundaki anneye çevirir gibi annesi Ulviye’ye çevirir tabancayı. Şarjörü çıkardığını zannederek tetiğe basar. O esnada halasının kızı Selma boş fincanları almak üzere yerinden kalkmıştır; kurşun ona isabet eder, vurulur ve ölür. Oyundakine benzer bir kaza gerçekleşir. Husrev’in arkadaşlarından gazete sahibi Şeref, bu olayı gazetenin satışını artırmak için kullanır. Doktor Nevzat da yine bu olayı bir reklam aracı olarak kullanmak ister ve ünlü yazar Husrev’i kliniğine yatırmak ister. Ancak Husrev evden kaçır. Anılara sığınan Husrev, babasının kendisini yalının bahçesindeki incir ağacına asarak intihar ettiğini hatırlar. Annesi, oğlu Husrev’in de aynı şeyi yapmasından korktuğu için o incir ağacını kestirmiştir. Şerefle Doktor Nevzat yalıya gelir, bunu fark eden Husrev, annesinin engel olmaya çalışmasına rağmen devlet hastanesine götürülmek koşuluyla onlarla gitmeye razı olur.

(Aşağıda Husrev’in hastaneye götürüldüğü bölüm verilmiştir.)

ON BİRİNCİ SAHNE

Hükümet Doktoru- Gardiyan-Birinci ve İkinci Sivil Memurlar – Osman Evvelkiler

(Hükümet doktoru, Ulviye'ye doğru ilerler. Gardiyan, sivil memurlar ve Osman kapının yanında kalırlar. Ulviye ve Mansur hayretten donmuş, gelenlere bakıyor. Turgut öfkeyle sokulur.)

HÜKÜMET DOKTORU - Muharrir Husrev Beyin valideleri siz misiniz efendim?

ULVİYE - Benim, ya siz kimsiniz?

HÜKÜMET DOKTORU - Hükümet doktoruyum.

ULVİYE - *(Heyecanla ayağa kalkar)* Ne istiyorsunuz?

HÜKÜMET DOKTORU - Beni af buyurun! Fakat oğlunuzun fen bakımından yanınızda ve cemiyet içinde kalmasında mahzur görüldü. Onu götürmeğe mecburuz.

TURGUT - *(Hükümet doktoruna)* Beyefendi! Ben her şeyi biliyorum. İnanın ki size haber verenler, sizden resmî tavassut isteyenler bir iki namussuzdur. Husrev Beyin hiçbir şeyi yok. Müsaade edin, izah edeyim!

HÜKÜMET DOKTORU - *(Turgut'a)* Husrev Beyi müşahede altına alacağız. Eğer hasta değilse derhal serbest kalacaktır.

MANSUR - *(Hükümet doktoruna)* Fakat ne yapıyorsunuz? Memleketin en şöhretli sanat adamını âdi bir deli gibi nasıl götüreceksiniz?

HÜKÜMET DOKTORU - Ben vazifemi yapıyorum. Husrev Bey hakkında, yine memleketin en şöhretli mütehassıslarından biri rapor verdi.

MANSUR - *(Çıldırarak gibi)* Hakikî namussuz işte o!

HÜKÜMET DOKTORU - *(Birinci sivil memura)* Memur bey! Çağırın Nevzat ve Şeref Beyleri alt kattan. Cevap versinler bu söze.

MANSUR - Aman Yarabbi! Buraya kadar da mı geldiler?

BİRİNCİ SİVİL MEMUR - *(Hükümet doktoruna)* Çağırayım efendim. *(Birinci sivil memur çıkar. Hükümet doktoru, Mansur'a döner.)*

HÜKÜMET DOKTORU - *(Mansur'a)* İtidalinizi elden bırakmayın! Eğer hakkındaki umumî selâmet ihbarı yalansa birkaç güne kadar belli olur. İhbar çok müthiştir. Kendisini asması, annesini öldürmesi, şuna buna saldırması ihtimali vardır. Ben vazifem icabı müşahede altına aldırmağa mecburum. Beni mazur görün!

TURGUT - *(Hükümet doktoruna)* Siz tabî mazursunuz. Fakat hakikati bilseniz; bir insan sıfatiyle, nefretinizden çatlarsınız.

HÜKÜMET DOKTORU - Merak etmeyin! Her şey belli olur.

MANSUR - *(Basını tutmuş)* Allahım! Kurbanlarının yuvasına kadar da gelebiliyorlar. *(Sağdaki büyük kapıdan Husrev, sakın fakat korkunç girer.)*

ON İKİNCİ SAHNE

Husrev - Evvelkiler

(Husrev, kapının yanındaki gardiyan, ikinci sivil memur ve Osman'ın yanından geçer. Hükümet doktoruna doğru yürür. Doktor, Ulviye'nin korkulu hareketlerinden birinin geldiğini anlar. Hızla arkaya döner. Husrev'e heyecan ve teessürle bakar.)

HUSREV - (Hükümet doktoruna) Kim olduğunuzu sorabilir miyim?

HÜKÜMET DOKTORU - Hükümet doktoru!

HUSREV - Beni tımarhaneye götürmeğe geldiniz değil mi?

(Hükümet doktoru basını eğer. Cevap vermez. Ulviye yüzükoyun divana düşer. Mansur'la Turgut yumruklarını sıkıp atılmak isterler. Husrev onları görür.)

HUSREV - (Mansur'la Turgut'a) Yok! Telaşa lüzum yok! Her şey yolunda.

(Sağdaki açık kapıdan sırayla Nevzat ve Şeref girerler. Fazla ilerlemeden kapının yanında dururlar.)

ON ÜÇÜNCÜ SAHNE

Nevzat- Şeref - Evvelkiler

(Husrev, arkada kaldıkları için gelenleri görmez. Nevzat'la Şeref, hissiz birer put gibi, çatık Kaşlarıyla bekliyorlar.)

MANSUR - (Öfke ve heyecandan boğulmuş. Gelenlerden haberi yok.) Husrev! Bırak sana yardım edeyim.

HUSREV - İstemem.

(Husrev geriye döner dönmez henüz mevki alan Nevzat'la Şerefi görür. Kaskatı kesilir. Mansur'la

Turgut da onları görürler. Hükümet doktoru şaşkın gözlerle hakikati soruşturmaktadır.)

HUSREV - (Elini Nevzat'la Şerefe uzatmış, hükümet doktoruna.) Ya bunlar kim?

HÜKÜMET DOKTORU - Biri meşhur bir akliyecisi, öbürü gazete sahibi.

HUSREV - Niçin geldiler?

HÜKÜMET DOKTORU - Biri icabında nezaret etmek için!

HUSREV - Öbürü de icabında gazetesine yazmak için.

(Hükümet doktoru, müteessir, cevap araştırır. Herkes kafasına bir taş düşmüş gibi cansız.)

HÜKÜMET DOKTORU - (Husrev'e) Beyefendi! Görüyorum ki büyük bir şeyiniz yok. Kısa bir müşahede her şeyi halledecek.

HUSREV - Beni nereye götüreceksiniz?

HÜKÜMET DOKTORU - Müşahede yerine.

HUSREV - Hayır! Ben tımarhaneye gitmek istiyorum.

HÜKÜMET DOKTORU - Husrev Beyefendi! Kendinizi teessüre kaptırmayın! Çalışın, gösterin ki, bir şeyiniz yok.

HUSREV - Var, bir şeyim var. Artık bu adamların gezdiği açık havada gezemem.

MANSUR - (Turgut'un kollarından fırlayarak Husrev'e sarılır) Husrev! Seni bırakmıyacağım.

HUSREV - Kendimi ben bırakıyorum Mansur! Sana ne düşer?

MANSUR - Husrev anana ve dostlarına acı!

HUSREV - (*Hükümet doktoruna*) Beyefendi! Halinizden belli ki, siz bir insan çocuğusunuz. İçinizde belki ufak bir şüphe vardır. Bu adam ya deli değilse diye ufak bir şüphe. İşte o şüpheye hitap ederek söylüyorum ki, ben Nevzat Beyin hastahanesine gitmek şartıyla ve kendi irademle geliyorum. Temin edin bana! Hükümet hastahanesine gireceğim, değil mi?

HÜKÜMET DOKTORU - (*Çok müteessir.*) Size yemin ederim ki, devlet müessesesine gidiyoruz.

HUSREV - (*Eliyle Nevzat ve Şerefi göstererek*) Bu adamlara vazifelerinin bittiğini söyleyin! Çıkarın evimden!

(*Hükümet doktoru, Nevzat'la Şerefe doğru yürür. Onlar hiçbir şey yokmuş gibi hâlâ kaskatı. Doktor yanlarına gider. Yavaşça kollarına girerek dışarıya çıkarır. Husrev, yarı mecnun bir halde, divandan doğrulmuş olan annesine doğru yürür. Mansur, Turgut'un omuzuna dayanmış hıçkırır. Sağdaki kapıdan birinci sivil memur girer.*)

ON DÖRDÜNCÜ SAHNE

Birinci sivil memur - Evvelkiler

(*Birinci sivil memur, ikincisinin kulağına bir şeyler fısıldar. Husrev, annesine yaklaşmıştır.*)

HUSREV - Allahısmarladık anne!

ULVÎYE - Husrev! Sen gidersen öldürürüm kendimi.

HUSREV - (*En hazine tonuyla.*) Anne! Bırak beni bu cemiyet içinde yaşamayım. Bir kolumda sen, birinde Selma, tımarhanede ölmek istiyorum.

(*Husrev döner, sağdaki kapıya doğru birkaç adım atar. Durur, kapıdaki birinci, ikinci sivil memurlara bakar.*)

HUSREV - (*Memurlara*) Geçin iki yanıma, memur beyler!

(*Memurlar Husrev'in iki yanına geçerler. Husrev zahmetle kapıya doğru yürür.*)

ULVÎYE - (*Başını kaldırmış çığlık koparıyor*) Evlâdım! Gitme! Gitme!

HUSREV - (*Durur, başını arkaya çevirir.*) Ne yapayım anne! Kestiniz incir ağacını! (*Ulviye başını duvara çarpıp arkaya düşerken Mansur deli gibi gözlerini açar. Turgut elleyle yüzünü örter. Husrev sanki sırtıyor.*)

Necip Fazıl Kısakürek, Bir Adam Yaratmak

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

bağımlılık: Bağımlı olma durumu.

mazur: Mazereti olan, mazeretli.

itidal: Aşırı olmama durumu, ılımlılık, ölçülülük.

mütehassıs: Uzman.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TİYATRO (1923-1950)

Cumhuriyet Dönemi'nde Türk tiyatrosu hem kurumsal bir yapıya kavuşmuş hem de tiyatro sanatı açısından çeşitli atılımlar yapılmıştır. Çağdaş Türk tiyatrosunun Batı tiyatrosu düzeyine getirilmesinde Muhsin Ertuğrul'un büyük katkısı olmuştur. Muhsin Ertuğrul, Darülbeyazıt'ta (konservatuvar) Türk öğrencilerine tiyatro dersleri vermiş, yerli oyunculara öncelik tanımış, Türk yazarları desteklemiştir. Bu dönemde Ankara'da Devlet Tiyatroları kurulmuş, bazı büyük şehirlerde şubeleri açılmış, turneler düzenlenerek tiyatro halkın ayağına götürülmüş, tiyatroya bilinçli seyirci yetiştirilmiştir. Özel tiyatrolar ise yeni tiyatro anlayışını ve akımlarını sahneledikleri oyunlarla tanıtmış, özellikle turnelerle tiyatroyu Anadolu'da onlar yaygınlaştırmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde tiyatro yazarlığı da büyük bir gelişme göstermiştir. Bazı yazarlar tiyatro türünde eser vermiş, bu durum Türk tiyatrosunun oyun repertuarındaki çeviri oyun, yerli oyun rekabetini olumlu yönde etkilemiştir.

Tiyatro, özellikle çok partili döneme geçildikten sonra siyasî içerik kazanmıştır. Siyasal iktidarların baskıcı tutumları, tiyatro yazarlarını yeni biçim ve dil arayışlarına yöneltmiş, dramatik veya epik türdeki oyunlarda toplumsal yaşamdan kesitler verilmiştir.

Atatürk'ün ölümüne kadar geçen sürede tiyatro, çoğunlukla Atatürk devrimlerini ve ilkelerini topluma benimsetme görevi üstlenmiştir. Atatürk'ün tiyatroyu önemsemesi ve desteklemesi, tiyatronun bir kamu hizmeti olduğu görüşünün yerleşmesini sağlamıştır.

Bu dönemde tiyatro yazarları, savaş vurguncularının kolay kazanılmış bir servetin üstünde, türlü aşırılıkları ve taşkınlıklarıyla toplumun genel ahlak anlayışına ters düşen bir yaşam sürdürmelerini eleştirmişlerdir. Güçlü ve acımasız iş adamları, kurnaz fırsatçılar, iç güdüleri doğrultusunda hareket eden kadınlar vb. temalar işlenmiştir. "Yaşayan Ölüler, Tersine Akan Nehir" (Cevdet Kudret), "İşsizler, Üç Kişi Arasında" (Vedat Nedim Tör), "Bir Adam Yaratmak, Tohum" (Necip Fazıl Kısakürek), "Esirler" (Sabahattin Ali) bu dönem eserlerinden bazılarıdır.

İkinci Dünya Savaşı ve çok partili dönemin bunalımlı yılları Türk tiyatrosunda yeni bir yazar kuşağı ortaya çıkarmıştır. Batılılaşmanın yanlış anlaşılması, paranın bayağılığı ve insan ahlakı üstündeki olumsuz etkileri, değişen değer yargıları, ekonomik sorunlar, aile dramları vb. konular işlenmiştir. "Köşebaşı" (Ahmet Kutsi Tecer), "Büyük Şehir, Küçük Şehir, Paydos" (Cevat Fehmi Başkut), "Üç Kahraman, Gölge" (Ahmet Muhip Dıranas) bu dönem eserlerinden bazılarıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahminlerinizi sözlüklerden yararlanarak kontrol ediniz.
2. “Bir Adam Yaratmak” metnindeki olay örgüsünü belirleyiniz.
3. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz. Zaman ve mekânın olay örgüsüne katkısını söyleyiniz.
4. Metinde, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları gösteriniz.
5. “Biyografi” bölümünde verilen bilgilerden hareketle yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi 1923-1950 Cumhuriyet Dönemi Tiyatrosu için söylenemez?

- A) Tiyatro yazarları dil ve üslupta eski anlayışı benimsemiştir.
- B) Tiyatro sanatı açısından çeşitli atılımlar yapılmıştır.
- C) Dramatik veya epik türdeki oyunlarda toplumsal yaşamdan kesitler verilmiştir.
- D) Atatürk, tiyatroyu hem çok önemsemiş hem de desteklemiştir.

Çözüm

B, C ve D seçeneklerinde verilen bilgiler 1923-1950 Cumhuriyet Dönemi Tiyatrosu için söylenebilir. Tiyatro yazarları bu dönemde dil ve üslupta eski anlayışa değil yeni biçim ve dil arayışlarına yönelmişlerdir.

Cevap: A

Biyografi

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983)

Ağaç ve Büyük Doğu dergilerini çıkardı. Son Posta, Yeni İstanbul gibi gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı. İlk şiirlerini Yeni Mecmua’da yayımladı. Milli Mecmua, Hayat, Varlık dergilerinde çıkan şiirlerinde, halk şiirimizin öz ve biçim yapısından yararlandı. Bunlara Batılı, çağdaş bir özellik kazandı. Sonraları mistik, dinsel duyuşlarla şiirler yazdı. Heceyi ustalıklı kullandı. Sağlam bir teknikle esrarlı iç âlemini, felsefi görüşlerini, etkileyici bir güçle dile getirdi. Şiirin yanı sıra oyun, fıkra, makale, tarih, eleştiri, biyografi, monografi, hikâye türlerinde de eserler verdi.

Eserleri: Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile (şiir); Birkaç Hikâye, Birkaç Tahlil (hikâye); Tohum, Bir Adam Yaratmak, Para, Reis Bey (tiyatro); Yılanlı Kuyudan, Babiâli (anı)...

2. Metin Hazırlık

- Belirli bir yaştan sonra yalnız kalan kişiler zamanlarını nasıl değerlendirmektedir?

TOMBALA

Emekli bir adam ile ev hanımı bir kadın zamanlarını geçirmek için kendi aralarında tombala oynarlar. Bu iki yaşlı çiftin dört çocukları vardır. Kendilerinden ayrı yaşayan çocuklarına hasret duymakta ve torunları özlemektirler. Bu özlemlerinden kurtulmanın tek çaresi sürekli bir tartışma ile son bulan tombala oyunudur. Hayattan kopup tek başlarına bir dünya kuracakları zannedilirken tombala onları tekrar hayata bağlar.

(Aşağıda Yaşlı Erkek ile Yaşlı Kadın'ın tombala oynadığı bölüm verilmiştir.)

YAŞLI KADIN: Niye çekmiyorsun daha?

YAŞLI ERKEK: (Torbayı iyice karıştırır. Bir numara çeker. Gözüne yaklaştırır. Bir yarıştırmacı tonlamasıyla okur.) Yirmi bir!

YAŞLI KADIN: Yirmi kaç? İyi bağırsana.

YAŞLI ERKEK: (Bağırır.) Yirmi bir! (İkisi de çıkan numarayı kartlarından arar, varsa kapar, sonra dikkatle birbirlerinin kartlarına bakarlar.)

YAŞLI KADIN: Sende var. Kapasana.

YAŞLI ERKEK: Kapıyoruz işte. (Yeniden bir numara çeker. Bağırır.) On üç! (Aynı oyun) Yetmiş iki! (Aynı oyun. Sonra karısını suçüstü yakalamış gibi.) Yetmiş iki, dedim.

YAŞLI KADIN: A, öyle mi? Yetmiş yedi sandım. (.Kapadığı bir numarayı açar.)

YAŞLI ERKEK: Otuz dokuz! (Aynı oyun)

YAŞLI KADIN: Saat kaç?

YAŞLI ERKEK: (Çektiği bir başka numarayı okur.) Seksen sekiz!

YAŞLI KADIN: Sekiz mi?

YAŞLI ERKEK: (Elinde torba, yerinden kalkar. Büfenin üstündeki saate yakından bakar, döner.) Yedi.

YAŞLI KADIN: A, yedi mi? Bende var! (Hemen bir numarayı kapar.)

YAŞLI ERKEK: (Kadının kapadığı numarayı açar.) Çıkan numara değil. Saati sormadın mı?

YAŞLI KADIN: Yaa, öyle mi? (Suratı asılır.) Demek saat yedide durmuş mu?

YAŞLI ERKEK: Hayır. Niye dursun? (Yeniden bir numara daha okur.) Kırk beş! (Aynı oyun)

YAŞLI KADIN: (Yerinden kalkar.) Çok karanlık.

YAŞLI ERKEK: Nereye gidiyorsun?

YAŞLI KADIN: (Büfeye gider. Saate bakar. Sonra büfenin dolabını açar. Bir şeker kutusu alır. Masaya getirir.) Lokum yesene.

YAŞLI ERKEK: (Hemen bir lokum alır. Kadın da.) Sen de hep bir şey yersin.

YAŞLI KADIN: Hiç de değil. Ağzımda acılık var da ondan...

YAŞLI ERKEK: (Bir numara daha çeker. Bir yandan lokumunu yerken) Yirmi dokuz!
(Aynı oyun) Otuz sekiz! (Anı oyun) Dur, dur hele! Çinko!..

YAŞLI KADIN: Efendim!

YAŞLI ERKEK: Çinko, dedim.

YAŞLI KADIN: Kaçınıcı çinko?

YAŞLI ERKEK: Kaçınıcı olacak? Birinci işte!

YAŞLI KADIN: Aa, ne çabuk! Oku bakayım.

YAŞLI ERKEK: Kendin de bak. On üç, otuz sekiz, kırk beş, yetmiş iki, seksen sekiz.

YAŞLI KADIN: (Ağzına bir lokum atar.) Seksen sekiz çıktı mı?

YAŞLI ERKEK: (Ağzına bir lokum atar.) Çıktı tabii... İşte bak. Bunda.

YAŞLI KADIN: Niye okumadın peki?

YAŞLI ERKEK: Okudum ya. Hatta sekiz mi, dedin de ben, hayır, seksen sekiz dediydim.

YAŞLI KADIN: Hiç de değil! Ben kapamıyayım diye okumadın. Bilmiyor muyum sanki?
Zaten hep böyle yaparsın.

YAŞLI ERKEK: (Öfkeli) Yine cınıma! Çinko dedim, emiyorsun! Okumaz olur muyum?
Hem okudum, hem de... (Genzine aldırır. Boğulurcasına öksürmeye başlar.)

YAŞLI KADIN: Duymadıysam, daha iyi bağırsaydın. Duymamı istemiyorsun da ondan böyle... (Erkek daha da boğulurcasına öksürür. Düdük gibi sesler çıkarır. Yüzü morarır.)

YAŞLI ERKEK: (Durumu birden anlar.) Ay, dur!.. (Erkek göğsünü yumruklamaya başlar. Kadın acele yerinden kalkar. Erkeğin arkasına pat pat vurur.) Niye bağıriyorsun? Hem çenen durmuyor, hem bağıriyorsun!.. Geçti mi? Geçti mi? (Erkeğin gözlüğü gözünden düşer. Göğsünü yumruklar.) Geçmedi mi? Amman Allahım!.. Su... Su... (Çabuk mutfağa koşar. Erkek yerinden kalkar. Bir koltuğa gider. Öksüre öksüre açılır. Gözlüğünü arar. Kadın elinde bir bardak suyla geri gelir. Önce masaya gider. Sonra koltuğa, erkeğin yanına koşar.) Al. Su iç! Su iç! (Erkek çoktan açılmıştır.) Ah Yarabbi! Ne yapsam? (Zorla suyu içirmek ister.) Al. İç... İç... Geçmedi mi? (İlgisi son derece içtendir. Erkek, suyu içer. Küskünlükle bardağı geri verir.) Geçti değil mi? Geçti. (Erkek küs, arkasını döner) İyi geldi mi? Al, biraz daha iç. (Erkek, küs, bardağı iter. Kadın ne yapacağı bilemez. Elinde bardak, şaşkın, zorla gülmeye çalışarak) Aman, ödümü patlattın. Hep bir şeyler atıştırır, bir yandan da bana bağırırısın. Geçti mi? Geçti değil mi?

YAŞLI ERKEK: (Somurtkan) Çinko dedim.

YAŞLI KADIN: Çinko dedin ya.

(...)

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

büfe: Evlerde içine yemek takımlarının konduğu dolap.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TİYATRO (1950-1980)

1950-1960 yıllarında tiyatroyu geliştirme gibi bir çaba olmayınca Muhsin Ertuğrul bir bankanın desteğiyle çağdaş anlamda ilk özel tiyatroyu (Küçük Sahne Tiyatrosu) kurmuştur. Devlet tiyatrolarına ayrılan bütçenin dışında tiyatroya verilen destek durdurulmuştur. Bu olumsuzluklara rağmen hem oyun yazarlığı hem de çeşitli tiyatro yönelişleri açısından verimli bir dönem yaşanmış, Dormen Topluluğu ve Kent Oyuncuları diye özel tiyatrolar kurulmuştur. Tiyatro ele aldığı sorunları sergilemekle kalmayıp yorumlamaya yönelmiş, yazarlar bireysel sorunları aşarak toplum sorunlarını ele almışlardır. “Ve Değirmen Dönerdi ” (Haldun Taner), “Tanrılar ve İnsanlar ” (Orhan Asena), “Cengiz Han’ın Bisikleti” (Refik Erduran), “Biraz Gelir misiniz?” (Aziz Nesin) bu dönem eserlerinden bazılarıdır.

1960 sonrası tiyatro yaşamı ve oyun yazarlığı gelişmeye başlamış, özel tiyatroların sayıları artmış, üniversitelerde tiyatro eğitimi başlatılmıştır. Dramatik yazarlıkta insanlık, toplum ve dünya sorunlarının genellemesine yönelen, efsane ve tarihe dayanarak çağın eleştirisini yapmaya çalışan oyunlar ağırlık kazanmıştır. “Midas’ın Kulakları” (Güngör Dilmen), “Ayak Bacak Fabrikası ” (Sermet Çağan), “Mikado’nun Çöpleri, İçerdeki” (Melih Cevdet Anday), “Nalınlar” (Necati Cumalı), “Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım” (Haldun Taner) vb. bu dönemin belli başlı oyunlarıdır.

Türk tiyatrosu, 1971-1980 döneminde Anayasa değişiklikleriyle demokratik ortamın aldığı büyük yaralardan ciddi biçimde etkilenmiştir. Özel durum gerekçesiyle oyunlara sansür ve denetim uygulanmıştır. Siyasi partilerin belirli ve tutarlı bir sanat görüşünün bulunmaması, ekonomik sıkıntılar ve devlet konservatuarının kalitesinin düşmesi tiyatrodaki bir bunalım ortamı doğurmuştur. Toplumsal ve siyasal konulu oyunlarda artış; tarihî ve aile sorunlarını işleyen oyunlarda ise azalma olmuştur. Bu dönem yazarlarının daha çok evrensel anlamda oyunlara eğildiği de görülmüştür. “Yollar Tükendi” (Ülkü Köksal), “Bozkır Güzellemesi” (Nezihe Araz), “Rumuz Goncagül” (Oktay Arayıcı), “Kâtip Çıkmazı” (Dinçer Sümer) bu dönemin belli başlı oyunlarıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit ediniz.
2. Okuduğunuz tiyatrodaki aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri vardır? İşaretleyiniz.
 - a. () İki yaşlı insanın iç hesaplaşmaları

- b. () İki yaşlı insanın birbirleriyle ilişkileri
- c. () Yaşlılığın getirdiği kimsesizlik
- ç. () Yaşlılığın getirdiği yalnızlık
- d. () Yaşlılığın getirdiği itilmişlik
3. Metindeki temel çatışmayı bularak bu çatışma etrafında metinde yer alan veya metnin ima ettiği diğer çatışmaları belirleyiniz.
4. Metindeki şahıs kadrosunun (Yaşlı Kadın ve Yaşlı Erkek) özelliklerini belirleyiniz.
5. “Tombala” metniyle yazarın okuyucuya vermek istediği iletiyi tespit ediniz. Bu iletinin günümüz eserlerinde de işlenip işlenmediğini söyleyiniz.
6. Geleneksel tiyatronun seslenmeler, tekerlemeler, deyimler, gazeller, beyitler, şarkı-türkü-müzikler, yanlış anlamalar, taklitler, ağız özellikleri vb. dil, üslup ve anlatım özellikleri kendine özgüdür ve metnin içeriğiyle ilişkilidir. Modern tiyatrodada ise yazara özgü dil, üslup ve anlatım özellikleri bulunur. Buna göre okuduğunuz metnin dil, üslup ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
7. Modern tiyatrodada eser sahnelenirken efekt, ışık vb. uygulamaların önemi büyüktür. Bu uygulamalar metin çerçevesinde yazar, yönetmen, yapımcı, oyuncu, tasarımcı ve teknik ekip iş birliğiyle gerçekleşir, yorumlanır. Ekip değiştikçe eserin yorumlanması da değişir.

Buna göre okuduğunuz metni sahneleyecek olsanız dekor, kostüm, makyaj, efekt, ışık olarak neleri yapmak isterdiniz?

Biyografi

Adalet Ağaoğlu (1929-...)

Sanat yaşamına şiirle başladı. Sahne ve radyo oyunları yazdı. Onun oyunlarında toplumun sorunlarına, güncel gelişmelere duyarlı bir yazarın yaklaşımı görülür. Psikolojik baskı altında kalan insanların aile-birey ilişkisi içinde yalın bir dil ile anlattı. Korku, ölüm, aşk, özveri, gençlik gibi temaları ele aldı. Daha sonra hikâye ve romana yöneldi.

Eserleri: Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Tombala, Kendini Yazan Şarkı (tiyatro); Ölmeye Yatmak, Fikrimin İnce Gülü, Bir Düşün Gecesi, Ruh Üşümesi (roman); Yüksek Gerilim, Sessizliğin İlk Sesi, Hadi Gidelim (hikâye); Geçerken, Başka Karşılaşmalar (deneme); Göz Temizliği, Gece Hayatım (anı)...

Çözümlü Örnek Soru

YAŞLI KADIN: A, öyle mi? Yetmiş yedi sandım. (*Kapadığı bir numarayı açar.*)

YAŞLI ERKEK: Otuz dokuz! (*Aynı oyun*)

YAŞLI KADIN: Saat kaç?

YAŞLI ERKEK: (*Çektiği bir başka numarayı okur.*) Seksen sekiz!

YAŞLI KADIN: Sekiz mi?

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Açıklamalar ayrıç içinde verilmiştir.
- B) Dekorla ilgili ayrıntıya yer verilmiştir.
- C) Kişiler isimleriyle değil genel olarak adlandırılmıştır.
- D) Olaylar diyaloglar şeklinde gelişmiştir.

Çözüm

Dekor ile ilgili ayrıntıya yer verilmemiştir.

Cevap: B

3. Metin Hazırlık

- Çocukların anne ve babalarının zoruyla istemedikleri biriyle evlendirilmeleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

ROMEO VE JULIET

Aralarında kan davası olan iki ailenin çocukları Romeo ve Juliet, birbirlerine âşık olurlar. Ailelerinin arasındaki düşmanlıklara bir de rastlantılar sonucu olumsuz olaylar eklenir.

Rahip Lawrence, düşman ailelerin zamanla barışacaklarını umarak Romeo ve Juliet'in gizlice nikâhlarını kıyar. Ancak beklenen barış gerçekleşmez, talihsizlikler bu iki sevgilinin peşini bırakmaz. Bir rastlantı sonucu tanık olduğu bir kavgada istemeyerek birini öldüren Romeo, Verona'dan başka bir kente sürgüne gönderilir. Juliet ise ailesinin zoruyla Paris adlı biriyle evlendirilir. Juliet, zekice bir plan yapar.

(Aşağıda Juliet'in Paris'le evlenmesi için ikna edilmeye çalışıldığı bölüm verilmiştir.)

Üçüncü Sahne

Capulet'in (Kapulet) evi.

(Lady Capulet ve Dadı girerler.)

LADY CAPULET: Dadı, kızım nerede? Buraya göndersene!

DADI: On iki yaşımın kızlığı üzerine yemin ederim ki Çağırdım onu! Hadi kuzucuğum! Hadi gelin böceğim.

Tanrı korusun! Nerede bu kız? Juliet!

(Juliet girer.)

JULIET: Efendim? Ne var?

DADI: Anneniz çağırıyor.

JULIET: Buradayım efendim, bir şey mi var?

LADY CAPULET: Seninle konuşacağım... Dadı, yalnız bırak bizi, Özel konuşmamız gerek. Yok, Dadı, gel,

İyisi mi sen de dinle. KIZIMIZ

Artık büyüdü bildiğin gibi.

DADI: Ah, saati saatine bilirim ben onun büyüdüğünü.

LADY CAPULET: On dördüne basmadı henüz.

DADI: On dört dişim üzerine bahse girerim ki...

Ama dört kaldı topu topu - basmadı on dördüne.

Ne kadar var Ekmek Yortusu'na?

LADY CAPULET: On beş yirmi gün kadar.

DADI: Kaç gün olursa olsun, tam on dört olacak

Önümüzdeki yortu gecesi. Yaşıttı Susanla.

Tanrı huzur versin ruhuna.

Aldı Susan'ımı Tanrı, layık değilim diye ona.

Ne diyordum? Basacak on dördüne Yortu Gecesi.

Evet, tam on dördüne. Hatırlarım bugün gibi;

O büyük depremden on bir yıl geçti,

O gün süttten kesmiştim onu, hiç unuttur muyum!

(...)

Güvercinlik duvarı önünde, güneşe karşı oturmuştum;

Beyle siz Mantua'daydınız o sıra,

İyi bir belleğim vardır: Dediğim gibi,

Tam o sırada işte güvercinlik başladı sallanmaya,

Durmanın sırası değil, dedim, kaçıp uzaklaştım oradan.

On bir yıl geçti o günden bu yana

O zamanlar yardımsız duruyordu ayakta,

Durmak şöyle dursun, koşup duruyordu oradan oraya;

Hatta bir gön önce düşüp kaşını patlatmıştı da

Kocam, Tanrı onunla olsun, hoş adamdı

Onu yerden kaldırmıştı: “Demek yüzüstü düştün ha!

Sırt üstü düşeceksin akıllandığın gün,

Öyle değil mi Jule?” Na yeminle size işte

Güzel yumurcak ağlamayı kesip de: “Evet” demez mi!

Şakanın gerçek olduğunu görecekmışim meğer,

Unutmam bunu bin yıl yaşasam da!

“Öyle değil mi Jule?” dedi kocam,

“Evet,” dedi bu şirin maskara da!

LADY CAPULET: Yetişir bu kadar. Artık sus lütfen!

DADI: Olur hanımcığım, ama gülmem geliyor

Ağlamayı kesip de “Evet” dediğini düşündükçe,

İnanın, bir şiş vardı alnında

Kötü düşmüş, acı acı da ağlamıştı:

“Demek yüzüstü düştün ha?” demişti kocam,

“Sırtüstü düşeceksin büyüdüğünde.

Öyle değil mi Jule?”

Ağlamayı kesip “Evet,” demişti o da.

JULIET: Kes artık, dadı; n’olur sus!

DADI: Tamam, bitti işte. Tanrı seni esirgesin,

En güzeliydin emzirdiğim bebelerin;

Bir de yaşasam evlendiğini görecek kadar,

Kalmaz başkaca dileğim.

LADY CAPULET: Evlenmek, evet, “Evlilik” konusu

Benim de görüşmeye geldiğim. Yavrum söyle bana

Ne düşünüyorsun evlenme konusunda?

JULIET: Hiç düşünmediğim bir onurdur evlenmek.

DADI: Onur mu? Olmasaydım biricik dadın ben,

Süt yerine, derdim, akıl emdin memeden.

Bu planı sadece Lavrın bilmektedir. Düğünden bir gece önce, kendisini kırk iki saat süreyle ölmüş gibi uyutacak bir ilaç için Juliet’i, ailesi öldü zannederek aile mezarlığına koyar. Bu sırada Lawrence durumu Romeo’ya bildirmesi için bir haberci gönderir. Kusursuz olarak gördüğü plana göre Romeo, Verona’ya gizlice gelecek ve Juliet’i kaçıracaktır. Ne var ki rahibin habercisi, bir veba salgınından ötürü karantinaya alınarak bir eve kapatılır, haberi Romeo’ya iletmez. Bu arada Romeo, Juliet’in mezarı başına gelir, acıya dayanamayarak hayatına son verir. Juliet iki dakika sonra uykudan uyanır, Rahip Lawrence de mezarın başına gelmiştir. Ancak Romeo için yapılacak artık hiçbir şey kalmamıştır.

William Shakespeare, Romeo ve Juliet

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

dadı: Evlerde çocuğa bakan kimse, daye.

yortu: Hz. İsa'nın yaşamını, ölümünü, dirilişini ve azizlerin yaşamlarına yansımış olan erdemlerini anmak üzere kilisenin belirlediği kutsal günler.

Bilgi Kutusu

DÜNYA EDEBİYATINDA TİYATRO

Herhangi bir olay, durum veya tasarının sahnede canlandırılması amacı ile yazılmış eserlere **dramatik metin**, bu metinlerin sahnede canlandırılması ile ortaya çıkan sanata da **tiyatro** denir. Tiyatro Eski Yunan'da "bir oyunun oynandığı yer"i karşılamaktaydı. Tiyatro belirli bir metne dayalı olarak sahnelendiği için hem edebî bir tür hem de güzel sanatların bir dalı olarak değerlendirilir. Tiyatro metinleri genellikle sahnede canlandırılmak üzere yazılır ancak çok nadir de olsa sadece okunmak üzere kaleme alınmış tiyatro eserleri de vardır.

Birçok sanat dalı gibi tiyatro da dinî törenlerden doğmuş, zamanla bu niteliğinden sıyrılarak bir sanat hâline gelmiştir. Tiyatronun kökeninin, insanın doğa olaylarını kendi beden hareketleriyle temsil etme çabalarına dayandığı söylenebilir. Sümer ve Mısır gibi eski uygarlıklara kadar uzanan tiyatro, özellikle Eski Yunan'da gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Eski Şamanist inanç ve törenleri de tiyatronun doğuşunda rol oynamıştır.

Günümüzdeki anlamıyla çağdaş (modern) tiyatronun başlangıcı Eski Yunan'da Bağ Bozumu Tanrısı Dionysos (Diyanizos) adına yapılan dinsel törenlere dayanır. Bu törenlerde keçi postuna bürünen insanlar koro hâlinde şarkılar, şiirler söyler; dans ederlerdi. MÖ 6. yüzyılda Şair Thespis (Tespis) koronun karşısına bir oyuncu (aktör) çıkararak klasik tiyatrodaki diyalogu başlatmıştır. Aiskhylos (Ayklos) ikinci oyuncuyu, Sophokles (Sofokles) de üçüncü oyuncuyu sahneye koronun karşısına çıkarmış, böylece klasik tiyatrodaki koro, önemini yitirmiş ve modern tiyatronun temelleri atılmıştır.

Orta Çağ'da (10-13. yy.) Hristiyanlık, kendi inancının tiyatrosunu kurmuş akrobatlar, soytarılar yapılan şenliklerde ve sarayda halkın ilgisini çekmiştir. Profesyonel topluluklar 15-16. yy. da görülür. İtalya'da başlayan Rönesans tiyatrosu İngiltere'de önem kazanmıştır.

16. yy. sonlarında Avrupa'da düşünce, ahlak ve inanç çatışmaları yeni boyutlar kazanmıştır. İngiltere'de toplumun her kesimine seslenen Shakespeare (Şekspir); Fransa'da konularını Yunan-Roma mitolojilerinden alan Corneille (Korneyl) ve Racine (Rasin); tiplerini halktan seçen ve modern komedinin kurucusu olan Moliere (Molyer) eserler vermiştir.

18. yy. ahlaki anlayışla orta sınıfa seslenen Avrupa tiyatrosu, Rönesans öncesinin ki-

lise tiyatrosunu andırmaktadır. Bu dönemde aile konuları ve hissilik ön plana çıkmıştır. Klasik trajedi daha çok operalarda görülmüş, komediler ise en tutulan tür olmuştur.

19. yy. da romantizm akımı etkili olmuş, Schiller (Şiller), Goethe (Gote) ve Wagner (Wagner) Almanya'da; Victor Hugo (Viktor Hugo) ve Alfred de Musset (Alfred de Müse) Fransa'da; Strindberg (Sitrinberg) İsveç'te; Ibsen (İbsen) Norveç'te; Çehov (Çehov) ve Maksim Gorki (Maksim Gorki) Rusya'da; Bernard Shaw (Bernard Şov) İrlanda'da öne çıkan isimlerdir. Yüzyılın sonlarında, kolayca seyirci çekemeyen tiyatro eğilimleri görülmüştür. Gerçekçilikten "izlenimcilik, simgecilik, gelecekçilik, doğalcılık ve dışavurumculuk" gibi modernist akımlara geçilmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Tiyatroda olay örgüsü; perde, sahne vb. bölümler etrafında düzenlenir. Okuduğunuz sahnede olay örgüsünün nasıl kurgulandığını ve bu örgünün eserin tamamını nasıl etkilediğini söyleyiniz.
2. Metindeki çatışmaları belirleyiniz.
3. Tiyatro metinleri sahnelenirken mekân özellikleriyle bağlantılı olarak sahne ve dekor düzenlenir. Mekân ve dekor geleneksel tiyatrodaki standart bir özellik göstermesine karşılık modern tiyatrodaki aynı eserin farklı temsillerinde, metinle ilişkili veya metinden bağımsız olarak farklı mekân ve dekor uygulamaları olabilir. Buna göre okuduğunuz metin için nasıl bir sahne ve dekor hazırlanabilir?
4. Okuduğunuz tiyatro metinlerini konu, tema, dil ve üslup bakımından karşılaştırarak türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz. Tiyatro türlerinin ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, teknolojinin etkisini değerlendiriniz.
5. Okuduğunuz metinde yazarın örtük olarak eleştirdiği durum nedir? Bu durumun her millette benzerlik ya da farklılık gösterdiği söylenebilir mi? Açıklayınız.
6. Dadı, Lady Capulet ve Juliet'in kişilik özelliklerini metindeki diyaloglardan hareketle belirleyiniz.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi 19. yy. romantizm akımının etkisiyle eser veren sanatçılardan biri değildir?

A) Victor Hugo	B) Alfred de Musset
C) Corneille	D) Bernard Shaw

Çözüm

Corneille 16. yy. tiyatro sanatçısıdır.

Cevap: C

Biyografi

William Shakespeare (1564-1616)

Komedi ve trajedi türünde, dünyanın sayılı büyük yazarlarından kabul edilir. Eserlerini nazımla ya da düzyazıyla, kimilerini de iki anlatım yolunu da kullanarak yazdı. Oyunları beşer perdeliktir. Her perde de kendi içinde sahnelere ayrılır. İnsanı, bütün duygu ve tutkularıyla, sahnede başarıyla canlandırdı. Hamlet, Macbeth, Othello, Kral Lear vb. kahramanlar ölümsüzleşmiştir. Ölümünden önce toplu olarak yayımlanmayan oyunlarının yazılış tarihleri, kesin olarak bilinmiyor. Soneleriyle de başarılı bir şair olduğunu kanıtlayan yazarın, gelmiş geçmiş yazarların en büyüklerinden biri sayılmasının nedeni, eserlerinde yalnız bir tarihsel dönemin değil, insanın değişmeyen evrensel özelliklerini kavrayıp başarıyla yansıtmasıdır. Konularını genellikle tarihten, tarihsel olay ve kişilerden alan Shakespeare'in eserlerine, toplumsal ve siyasal değişmeler en çarpıcı yanlarıyla yansımakta ve anlatım zenginliğiyle okurun karşısına çıkmaktadır.

Eserleri: Othello, Yanlışlıklar Komedyası, Hamlet, Hırçın Kız, Romeo ve Juliet, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Venedik Taciri, Macbeth, Kral Lear (oyun)...

Dil Bilgisi**YAPIYA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI****1. ÖZNE-YÜKLEM UYUMSUZLUĞU**

Özne-yüklem uyumsuzluğu kişi bakımından, tekillik-çoğulluk ve özne eksikliği bakımından olmak üzere üç grupta incelenir.

A. Kişi Bakımından Uyumsuzluk

Özne birinci tekil, ikinci tekil veya üçüncü tekil (ben, sen, o) ise yüklem birinci çoğul kişiye göre çekimlenmelidir.

Örnek: • Ben ve Onur burayı daha önce görmüştü. (görmüştük)

- Sen ve arkadaşların çok gayret etmelisin. (etmelisiniz)

B. Tekillik-Çoğulluk Bakımından Uyumsuzluk

Özne insan ve çoğul ise yüklem tekil ya da çoğul olabilir. Ancak insan dışındaki varlıkların (hayvan, bitki, kavramlar...) çoğul şekilleri özne olduğunda yüklem daima tekil olur.

Örnek: • Çocuklar “Yaşasın!” diye bağırdı.

- Çocuklar bahçede oynamaktan mutlu oluyorlardı.
- Kuşlar ne güzel ötüyorlar. (ötüyor)

C. Özne Eksikliği Bakımından Uyumsuzluk

Yüklemdeki eyleme göre öznenin olmaması ya da bir öznenin birden fazla yükleme

bağlanması anlatım bozukluğuna yol açar. Bu durum daha çok sıralı ve bağlı cümlelerde görülür.

Örnek: • Bir milletin dili hür olmadıkça ilerleyemez. (millet)

- Herkes onu seviyor, onu üzmüyordu. (hiç kimse)
2. **Fiil ve Fiilimsilerdeki Çatı Uyuşmazlığı:** Birleşik veya sıralı cümlelerde aynı özneyi alan yüklemelerin her ikisi de etken veya her ikisi de edilgen olmalıdır; aksi takdirde çatı uyuşmazlığı olur.

Örnek: • Kapının kilidi yapıp öyle gidecekti. (Kapının kilidi yapıp öyle gidilecekti.)

- Sorular çok dikkatli okuyarak çözülsün. (Sorular çok dikkatli okunarak çözülsün.)

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde çatı uyuşmazlığına dayalı bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) O gün ailecek pikniğe gidildi, çok eğlendi.
- B) Yıldızları çok seviyor nedense bakamıyor.
- C) Herkes konferansı dinliyor ama soru sormuyordu.
- D) Sokak köpekleri sabaha kadar havladılar.

Çözüm

A seçeneğinde **çatı uyuşmazlığından kaynaklı bir anlatım bozukluğu** vardır. Birinci cümle edilgen, ikinci cümle ise etken çatılı olarak kullanılmıştır. Doğrusu “O gün ailecek pikniğe gidildi, çok eğlenildi.” şeklinde olmalıdır. **Cevap: A**

3. **Eklerle İlgili Yanlışlar:** Cümlede eklerin eksik ya da fazla kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek: • Biz gezmesini seven bir aileyiz. (gezmeyi)

- Çocuklarla bu yaştan ilgilenmek gerekiyor. (yaşta)
4. **Öge Eksikliği:** Aynı ögelerin farklı yüklemelere bağlanması ya da cümle içerisinde bir ögenin kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar. Öge eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları daha çok birleşik ve sıralı cümlelerde görülür.

Örnek: • Okul inşaatı tamamlandı, önümüzdeki yıl faaliyete geçecek. (Faaliyete geçecek olan ne? Cevap yok)

- Cezvenin kulpu kırıldı, artık kullanılmaz.
 - Avukatlık stajı iki ay sonra bitti, işe başladı.
- A. **Nesne Eksikliği:** Sıralı ve bağlı cümlelerde ortak kullanılan nesnenin cümlelerden birine uymamasıdır.

Örnek: • Düğün merasimleri beni çok sıkır, o yüzden sevmem. (kalabalıkları)

- Dışarıda eğlence başladı ama biz izleyemeyeceğiz. (eğlenceyi)
- B. Dolaylı Tümleç Eksikliği:** Sıralı ve bağlı cümlelerde ortak kullanılan dolaylı tümleç, cümlelerden birine uymaz. Bu durumda cümlelerden birine dolaylı tümleç eklenmelidir.

Örnek: • Çekmeceyi açıp saatini aldı. (çekmecedен)

- Gençleri seviyor ve güveniyoruz. (onlara)
- Masayı ıslak bezle sildi, elindekini yerleştirdi. (masaya)

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dolaylı tümleç eksikliğinden kaynaklı bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Mahsulün iyi olması çiftçinin yüzünü güldürdü.
- B) Öğrencileri yanına çağırdı, ödevlerini hatırlattı.
- C) Son çare olarak İş ve İşçi Kurumuna başvurdu.
- D) Okula gidemeyecek kadar hastalanmıştı.

Çözüm

B seçeneğindeki cümlelerde dolaylı tümleç eksikliğinden kaynaklı bir anlatım bozukluğu vardır. “Ödevlerini kime hatırlattı?” sorusunun cevabı yoktur. **Cevap: B**

- C. Zarf (Edat) Tümleci Eksikliği:** Sıralı ve bağlı cümlelerde ortak kullanılan zarf tümleci olacak ifadelerin eklenmesi gereklidir.

Örnek: • İngilizler biraz soğuk insanlar ama yine de iyi anlaşıyoruz. (onlarla)

- Bir daha seni görmek ve karşılaşmak istemiyor. (seninle)
- Arabasını çok sever, her yere giderdi. (onunla)

- Ç. Yüklem Eksikliği:** Sıralı ve bağlı cümlelerde iki cümlenin bir yükleme bağlanması

sonucu anlatım bozukluğu meydana gelir. Yüklem eksikliği, bazen ikinci bir eylemin kullanılmaması ya da ek eylemin ortak kullanılması ile oluşur.

Örnek: • Arkadaşım işine, ben de evime gittim.

- Salonumuz küçük, mutfağımız da aydınlık değildi.
- Çay, ekmek ve peynirin dışında bir şey yemiyordu.

Çözümlü Örnek Soru

“Herkes karşı çıkıyor, çözüm üretmiyordu.” cümlesinde ----- eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Dolaylı tümleş B) Zarf tümleci C) Özne D) Noktalama

Çözüm

Soru kökünde verilen cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni özne eksikliğidir. Sıralı cümlelerin virgülden önceki bölümde özne “herkes” ikinci cümlede ise özne yok, “herkes” öznesini alamaz çünkü cümle olumsuzdur. Bu cümlelerin öznesi “hiç kimse” olmalıdır.

Cevap: C

5. Tamlama Yanlıları: Çoğunlukla isim ve sıfatların aynı tamlanana bağlanması sonucu oluşan bir anlatım bozukluğudur.

Örnek: Özel ve kamu kuruluşlarına dilekçe verdi. (özel kuruluşa ve kamu kuruluşuna)

Hem belgisiz hem de işaret zamiri kullanılmış. (hem belgisiz zamir hem de işaret zamiri)

Devrik ve fiil cümlesi kullandı yazılarında. (devrik cümle ve fiil cümlesi)

6. Bağlaç Yanlıları: Bağlaçlardan bazıları olumlu ve olumsuz yargıları birbirine bağlar. Bu duruma uymayan kullanımlarda anlatım bozukluğu meydana gelir.

Örnek: Temiz havada dolaşmayı çok seviyor ancak bol bol yürüyor. (“Ancak” bağlacı yanlış kullanılmıştır.)

Temiz havada dolaşmayı çok seviyor ancak fazla yürüyemiyor. (“Ancak” bağlacı doğru kullanılmıştır.)

1. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde anlatım bozukluğu olduğunu bularak işaretleyiniz.

- () Başaramamasının nedeni, zamanın iyi kullanılmamasıdır.
- () Binaya girdikten sonra yukarı mı çıkacağız yoksa aşağı mı?
- () Doğa olaylarını incelemek onda bir tutkuya dönüşmüştü.
- () Toplantıda önce yemekler yendi ardından da o nefis çaylar.
- () Yeni arkadaşlarını çok seviyor onlara hep yardımcı oluyor.
- () O günden sonra her gördüğünde beni eleştirir, tartışır.
- () Arabanın lastiği patladığından yarım saat sonra hareket etti.
- () Bu yaptığınız iyiliklerden dolayı size teşekkür ediyor, bize de bekliyoruz.

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Tiyatro İnceleme / Değerlendirmesi Yazma

Oyun izlenilmeden önce tiyatro metninin mutlaka okunması gerekir. Çünkü oyunun nasıl sahnelendiği, yazarın metninden hangi ölçüde ayrıldığı, gerekli ya da gereksiz bir budama işlemi yapılıp yapılmadığı veya oyuna yapılan eklemelerin işlevselliği gibi birçok konu ancak böyle anlaşılabilir. Tiyatro inceleme/değerlendirme yazısı aşağıdaki soruların cevaplarını içermelidir.

- Oyunculuk amatör mü, profesyonel mi?
- Karakter çözümlemesi başarılı bir şekilde yapılmış mı?
- Tüm bunların oyunun yorumuna olan ilişkisi ne yöndedir?
- Oyunun dekor, aksesuar, kostüm, ışık vb. unsurları profesyonel mi yoksa amatör bir bakışla mı hazırlanmış?
- Orijinal oyun bestesi var mı yoksa hazır bir parça mı kullanılmış?
- Oyun ilk defa mı sahneleniyor? İlk değilse önceki sahnelemelere ne ölçüde benziyor.
- İzleyicilerin bu oyunu neden izlemeleri gerekir?

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Tiyatro salonunda veya medya ortamında seyrettiğiniz bir tiyatro üzerine inceleme/değerlendirme yazısı yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Oyunu Canlandırma

Bir oyunu canlandırmak, eserdeki diyalogların ezberlenerek sahnede tekrarlanması demek değildir. Canlandırma, birbirini takip eden birçok unsurun bir araya gelmesiyle oluşan bir süreçtir.

Oyunda canlandırılacak kişinin karakter özellikleri diyaloglarla ve hareketlerle yansıtılmalıdır.

Canlandırma yaparken boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat edilir. Sesler ve heceler birbirine karıştırılmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarılmalıdır. Kelime ve cümle vurgusuna dikkat edilmeli; ses tonu amaca, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun olarak ayarlanmalıdır. Nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapılmalı beden dili doğru ve etkili biçimde kullanılmalıdır. Oyunun içeriğine uygun

olarak jest ve mimikler kullanılmalı, izleyici ile göz teması kurulmalı, heyecan kontrol edilmeli, dış görünüm ve kıyafet oyunu uygun olmalıdır.

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Kendi hazırladığınız tek kişilik veya birkaç kişilik bir oyunu canlandırınız.

ÖZET

Cumhuriyet Dönemi'nde Türk tiyatrosu kurumsal bir yapıya kavuşur. Çağdaş Türk tiyatrosunun Batı tiyatrosu düzeyine getirilmesinde katkısı olan Muhsin Ertuğrul, Darülbeydi'de Türk öğrencilerine tiyatro dersleri verir, yerli oyunculara öncelik tanır ve Türk yazarları destekler. Bu dönemde Ankara'da Devlet Tiyatroları kurulur, bazı büyük şehirlerde şubeler açılır, turneler düzenlenerek tiyatro halkın ayağına götürülür, tiyatroya bilinçli seyirci yetiştirilir. Özel tiyatrolar ise yeni tiyatro anlayışını ve akımlarını sahneledikleri oyunlarla tanıtmış, özellikle turnelerle tiyatroyu Anadolu'da onlar yaygınlaştırmıştır.

Tiyatro yazarlığı Cumhuriyet Dönemi'nde büyük bir gelişme gösterir. Türk tiyatrosunun oyun repertuarındaki çeviri oyun, yerli oyun rekabetini olumlu yönde etkiler. Siyasal iktidarların baskıcı tutumları, tiyatro yazarlarını yeni biçim ve dil arayışlarına yöneltir, dramatik veya epik türdeki oyunlarda toplumsal yaşamdan kesitler verir. Güçlü ve acımasız iş adamları, kurnaz fırsatçılar, iç güdüleri doğrultusunda hareket eden kadınlar vb. temalar işlenir.

1950-60 yıllarındaki gelişmelerin başında Muhsin Ertuğrul'un bir bankanın desteğiyle çağdaş anlamda ilk özel tiyatroyu (Küçük Sahne Tiyatrosu) kurması gelir. Birtakım olumsuzluklara rağmen hem oyun yazarlığı hem de çeşitli tiyatro yönelişleri açısından verimli bir dönem yaşanır. Dormen Topluluğu ve Kent Oyuncuları diye özel tiyatrolar kurulur.

1960 sonrası tiyatro yaşamı ve oyun yazarlığı gelişir, özel tiyatroların sayıları artar ve üniversitelerde tiyatro eğitimi başlar. Dramatik yazarlıkta insanlık, toplum ve dünya sorunlarının genellemesine yönelen, efsane ve tarihe dayanarak çağın eleştirisini yapmaya çalışan oyunlar ağırlık kazanır.

Türk tiyatrosu, 1971-80 döneminde Anayasa değişiklikleriyle demokratik ortamın aldığı büyük yaralardan ciddi biçimde etkilenir. Özel durum gerekçesiyle oyunlara sansür ve denetim uygulanır. Siyasi partilerin belirli ve tutarlı bir sanat görüşünün bulunmaması, ekonomik sıkıntılar ve devlet konservatuarının kalitesinin düşmesi tiyatrodaki bir bunalım ortamı doğurur.

19. yy. dünya edebiyatında tiyatro alanında kaleme alınan oyunlarda romantizm akımı etkili olur. Yüzyılın sonlarında, kolayca seyirci çekemeyen tiyatro eğilimleri görülür. Gerçekçilikten "izlenimcilik, simgecilik, gelecekçilik, doğalcılık ve dışavurumculuk" gibi modernist akımlara geçilir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. **Kel Mahmut:** Bilakis müdür bey! Tam yüz elli kuruş fazla!

Müdür: İmkânsız! İyi hesapladınız mı Mahmut Bey? Olamaz!

Kel Mahmut: Ben saydım, ben hesapladım! Tamam!

Müdür: Nasıl olur? Mutlaka açık olması lazım! Bu hususta sağlam raporlar var elimde. (*Adıbelli'ye bakar.*)

Kel Mahmut: Ay aydın, hesap belli, müdür bey!

Rıfat Ilgaz, Hababam Sınıfı

Bu metinle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Monologlara yer verilmiştir. B) Mekânla ilgili ayrıntılar verilmiştir.
C) Manzum biçimde oluşturulmuştur. D) Belirli bir anlatıcısı yoktur.

2. **Aşağıdaki tanımlamaların hangisinde yanlışlık yapılmıştır?**

- A) Tiyatroda oyuncuların el, kol ve beden hareketlerine mimik denir.
B) Tiyatro sahnesinde kullanılan eşyalara, aksesuar denir.
C) Tiyatro eserinin sahneye göre düzenlenip uygulanmasına mizansen denir.
D) Roman, hikâye, tiyatro vb. türlerde konuyu genişleten asıl olaylara, aksiyon denir.

3. **Trajedi türü ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?**

- A) Konularını tarihten ve mitolojiden alır.
B) Yaralama, öldürme vb. olaylar sahnede canlandırılmaz.
C) Üç birlik kuralına uyulma zorunluluğu yoktur.
D) Erdem ve ahlak ön plana çıkarılır.

4. Muhsin Ertuğrul çağdaş anlamda ilk özel tiyatro olan Küçük Sahne Tiyatrosunu kurar. Yine bu dönemde Dormen Topluluğu ve Kent Oyuncuları adlı özel tiyatrolar kurulur. Yazarlar; eserlerinde ele aldıkları sorunları sergilemekle kalmayıp yorumlamaya yönelmişler, bireysel sorunları aşarak toplum sorunlarını ele almışlardır. “Ve Değirmen Dönerdi”, “Tanrılar ve İnsanlar”, “Çemberler”, “Cengiz Han’ın Bisikleti” bu dönem eserlerinden bazılarıdır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada sözü edilen eserlerden birinin yazarı değildir?

- A) Orhan Asena B) Cevdet Kudret C) Refik Erduran D) Haldun Taner

5. Aşağıdakilerden hangisi 19. yy. romantizm akımından etkilenerek tiyatro türünde eser veren sanatçılardan biri değildir?
- A) Schiller
B) Racine
C) Goethe
D) Victor Hugo
6. Aşağıdakilerin hangisinde noktalama eksikliğinden kaynaklanan bir anlam belirsizliği söz konusudur?
- A) Eğitim sisteminde köklü bir değişiklik yapıldı.
B) Altmış aylıklar da bu yıl okula başlayabilecek.
C) Öğrenciler yeni bir tiyatro gösterisi hazırlıyor.
D) Küçük öğretmenle bıkmadan usanmadan konuştu.
7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yoktur?
- A) Dışarıda hafiften bir yağmur yağıyor, hava da kararıyordu.
B) Kantine gittiğin de bana bir tost bir de ayran alır mısın?
C) Çocuklar yanyana oturmuş, oynayacakları oyuna karar veriyodu.
D) Salıncaktan düşmemek için salıncağın iplerine sıkıca sarılmışdı.
8. I. Eş görevli kelime ya da kelime gruplarının arasında kullanılır.
II. İçinde virgüller bulunan sıralı cümleleri ayırmada kullanılır.
III. Aktarma sözlerde tırnak işaretinden veya konuşma çizgisinden önce kullanılır.
IV. Ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur.
- Numaralanmış cümlelerde aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisinin kullanımıyla ilgili bir açıklama yapılmamıştır?
- A) Virgül (,)
B) İki Nokta (:)
C) Üç Nokta (...)
D) Noktalı Virgül (;)

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

a, b, ç, e, f, g

Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8
D	A	C	B	B	D	A	C

3. ÜNİTE

ELEŞTİRİ

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet'ten önce ve sonraki dönemlerde yazılmış eleştirilerin özelliklerini,
- Anlatım bozukluklarını,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Okuduğunuz bir roman, hikâye veya şiirle ilgili bir eleştiri yazmayı,
- Okuduğunuz bir kitabı tanıtmayı ve kitaba dair eleştirilerinizi sözlü olarak çevrenizdekilere sunmayı öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELELER

Eleştiri

İzlenimsel Eleştiri

Nesnel Eleştiri

Tarihsel Eleştiri

Okura Dönük Eleştiri

Eseri Konu Alan Eleştiri

Sanatçıya Yönelik Eleştiri

Kitap Tanıtımı

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Sizce bir çevirmenin çeviri yaparken nelere dikkat etmesi gerekir?

DİLİN TADI

Cöntürk'ün yazıları nedense yer yer çeviri kokuyor. Soğuk, kuru, takıntılı, yabansı bir hava taşıyor. Türkçenin akıcılık, duruluk, canlılık ve sıcaklığından yoksun bulunuyor. Başka bir deyimle, dilin tadını bulamıyoruz bu yazılarda. Yeterli bir dil beğeni, bilgi ve alışkanlığı olmamasından mı geliyor bu, yoksa yabancı dilde çok eser okumasından mı, bilemiyoruz?

Dildeki bu özelliği göstermek için birkaç örnek verelim:

“Şundan ki, çoğu kendi ölçüler sistemini kurmakta hatırı sayılır bir çabada bulunuyor.” (Eleştirmede Ölçü).

“Ve bu tip roman ile onu okuyanlar için sohbet tipi eleştirme fazlasıyla yetere benzer.” (Eleştirmeden önce).

“Nitekim hemen her pratik eleştirel usûl nazari bir öğeye, ilkeye dayanır.” (Eleştirmenin Bağımlılığı).

Türkçenin Arınması

Cöntürk, Türkçenin yabancı sözlerden temizlenmesini, dilimizde karşılığı bulunanların atılmasını istiyor. Ne yazık ki bu istek havada kalıyor, gerçekleşmiyor. Çünkü Cöntürk ülküsüne bağlı kalmıyor, kalemını gelişi güzel, sorumluluk duymadan işletiyor. Yazılarını Farsça, Arapça, hattâ İngilizce ve Fransızca sözcüklerle dolduruyor.

Aynı yazıda, hattâ aynı tümcede (cümlede) yeni bir öztürkçe sözcüğün yanında aynı anlamda eski bir Osmanlıca sözcüğü görmek işten bile değil! Bakıyorsunuz, yepyeni bir terim aynı anlama gelen köhne bir deyimle kolkola girmiş! Katıksız Türkçe bir sözü birkaç satır arayla aynı anlamda kullanılan ya Farsça ya da Arapça bir kelâm kovalıyor. İş bu kadarla kalsa, neyse. Osmanlıcalar yetmiyormuş gibi, bunlara bir de İngilizce, Fransızca sözler ekleniyor. Böylece yazılar tatsız tuzsuz bir dil çorbasına dönüyor. İşin acıklı yanı,

bu yabancı sözcüklerin hepsinin de Türkçe karşılıklarının var oluşudur.

Burada Ziya Gökalp'ın o ünlü “Dil” manzumesini anmadan geçemeyeceğiz:

“Açık sözle kalmalı	Yeni sözler gerekse
Fikre ışık salmalı;	Bundan da uy herkese,
Müteradif sözlerden	Halkın söz yaratmada
Türkçesini almalı;	Yollarını benimse.”

Bu doğrular hiçe sayılırsa Ziya Paşa'nın belirttiği acı sonuçtan kurtulamayız:

“Çıktıkça lisan tabiatından
Elbette düşer fesahatından”

(...)

Asım Bezirci, Çok Kapılı Oda

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

fesahat: Söz diziminin kelimeleriyle birlikte ahenkli, kolay anlaşılır ve dil kurallarına uygun olması hâli.

müteradif: Eş anlamlı.

Bilgi Kutusu

ELEŞTİRİ

Bir sanat ya da düşünce eserini tanıtırken zayıf ve güçlü yönlerini belirtme, bir yazarın gerçek değerini yansıtmaya amacıyla yazılan yazılara **eleştiri (tenkit)** denir. Bir kimse- nin kendi eleştirisini yazarken ortaya koyduğu esere de **otokritik (özeleştiri)** denir.

Eleştirinin öncelikli amacı, iyi ve güzel olan sanat yapının değerini ortaya çıkarmak, sanatı iyi ve güzel olmayandan kurtarmak, kalıcı bir niteliğe kavuşturmadır. Sanatçıyı daha güzel, daha güçlü, daha olgun, daha başarılı eserler oluşturma konusunda teşvik etmektir. Okura, izleyiciye ve sanatçıya kılavuzluk yapmadır.

Düşünsel plâna göre yazılan eleştiri yazılarını herkes yazamaz ancak uzman kişiler uzmanı olduğu alanda yazabilir. Eleştiri yazarının alan bilgisi, eleştirdiği çalışmayı yaparın alan bilgisi ile en azından aynı düzeyde olmalıdır.

Eleştiriler, eleştirmenin tavır ve tutumuna izlenimsel ve nesnel; konularına göre esere, sanatçıya, topluma, okura, tarihe yönelik eleştiri diye türlere ayrılır.

Eleştirmenin Tavır ve Tutumuna Göre Eleştiriler

İzlenimsel (Empresyonist) Eleştiri: İlkelerini Fransız edebiyatçı Anatole France (Anatol Frans) belirlemiştir. Eleştirmen, bir eseri kendi zevk, algılama ve değer ölçülerine göre inceleyerek eleştirir. Öznel olan bu eleştiri türünde kişisel yargılar ağırlıkta olduğundan günümüzde pek rağbet görmemektedir.

Nesnel (Bilimsel) Eleştiri: Edebî eserlerin içerik, yapı ve üslupları üzerinde taraf-

sız olarak yapılan eleştirilerdir. Her eserin değerlendirilmesinde kullanılabilecek ölçütler vardır. Eleştirmen, kişisel yargıları bir taraf bırakarak bilimsel araştırmalardan yararlanır ve eseri tarafsız bir gözle değerlendirir. Eserin sanat değerini ortaya koymaya çalışır.

Konularına Göre Eleştiriler

Eseri Konu Alan Eleştiri: Bir eserin yapısını kavrayıp açıklamaya çalışan eleştiri türüdür. Anlatım tekniği, tema, olay örgüsü, semboller, kişiler ile kişiler arasındaki ilişkiler vb. teknikle ilgilidir. Eleştirmen, bunlar arasındaki ilişkiyi, eserin bütününe katkısını ortaya koymak için çabalar. Biçimci eleştiri sayesinde eserlerin gizli kalmış güzellikleri, derin anlamları, zenginlikleri gösterilmeye çalışılır. Eseri oluşturan malzemelerin bir yapı olarak nasıl karşımıza çıktığı ortaya konur.

Sanatçıya Yönelik Eleştiri: Bir eleştirmenin, ele aldığı eseri değerlendirirken sanatçının varlığını, onun eseri ile kişiliği arasındaki ilişkiyi esas alan eleştiridir. Eseri açıklamak amacı ile sanatçının hayatı ve kişiliği üzerinde durulur; sanatçının kişiliğini ve dünyasını açıklamak için de eserleri incelenir.

Topluma Yönelik Eleştiri: Varlığını topluma borçlu olan edebiyat, bir toplum içinde doğmuş ve toplumu yansıtan bir ayna olmuştur. Ele alınan, değerlendirilen eserlerin toplumdaki yola çıkılarak incelenmesidir. Toplum bilimsel eleştiri de denen bu eleştiri türü, bir eserin toplumsal şartlara bağlı olarak değerlendirilmesi gerektiği ilkesini savunur.

Okura Dönük Eleştiri: Eleştirmenin bir eseri değerlendirmek yerine, eserin bir okur olarak kendi duyguları üzerinde bıraktığı etkileri ifade etmesidir. İzlenimci eleştiri de denen bu türde eleştirmen, bir eserin her okurda aynı etkiyi bırakmayacağını bildiği için belirli kurallar koyup nesnellikten söz etmez. O eserin kendisinde uyandırdığı coşku ve duyguları anlatır.

Tarihsel Eleştiri: Bir eserin yazıldığı döneme ve şartlar dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği ilkesine dayanan eleştiridir. Tarihsel eleştiri, ele aldığı eseri sadece tarihsel sınırlar içine almakla kalmaz; söz konusu eser hangi çağın ürünüyse onu, o çağ okurunun gözüyle anlamaya, incelemeye çalışır. Bu da ele alınan yapının yazıldığı çağın değerlerine ve ölçütlerine göre yargılanmasını, eleştirilmesini zorunlu kılar. Bu eleştiri türü, özellikle geçmişte ortaya konmuş edebiyat eserlerini değerlendirmeyi hedeflediği için edebiyat tarihi çalışmalarında rağbet görmüştür.

Cumhuriyet Dönemi'nde Eleştiri

Cumhuriyetin ilk yıllarında eleştirimize egemen olan, genellikle Ataç'la özdeşleşen öznel eleştiri anlayışıdır. İkinci çeyreğin ilk yarısında ise eleştirimizin hem nitelik hem de nicelikçe geliştiğini görüyoruz. Eleştiriye ilgi artmış, edebiyat dünyamız yeni eleştirmenlere kavuşmuştur. Bunlar, eğitilmiş, donanımlı, meraklı, edebiyatı ciddiye alan, bu nedenle de yalnız uygulamada kalmayıp yaptıkları işin kuramını da öğrenen, bu konuda özgün düşünceler üreten/üretmeye çalışan genç eleştirmenlerdir. Sözgelimi Memet Fuat öznel/izlenimci eleştiri, Asım Bezirci nesnel-bilimsel eleştiri, Hüseyin Cöntürk yeni eleştiri, Tevfik Çavdar toplum bilimsel eleştiri, Mehmet Kaplan akademik eleştiri kuramını benimsemiştir.

Eleştirmenlerdeki artış, kuramlardaki çeşitlilik eleştirimizin kalitesini de yükseltmiştir. Eleştiride uzmanlaşmaya doğru bir gidiş başlamış; şiir, roman, hikâye eleştirmenleri ortaya çıkmıştır. Sözelimi Hüseyin Cöntürk, Turgut Uyar ve Cemal Süreya şiir, Fethi Naci roman, Asım Bezirci hikâye/şiir, Tevfik Çavdar ve Tahir Alangu hikâye/roman eleştirisi üzerine yoğunlaşmışlardır.

Ali Canip Yöntem'in "Milli Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım", Orhan Şaik Gökyay'ın "Destursuz Bağa Girenler", Neyzen Tevfik'in "Hiç, Azab-ı Mukaddes" adlı eserleri bu dönemde yazılan bazı eleştiri yazılarıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yazar, Türkçe kelimelerin yanında yabancı kelimelerin kullanılmasını neden eleştirmektedir?
2. Cöntürk'ün dilini niçin tatsız olarak değerlendirmektedir? Bunun nedeni olarak neyi gösteriyor?
3. Yazar, görüşlerini desteklemek için düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurmuştur?
4. Okuduğunuz metinde kullanılan görsel, metnin içeriğini destekliyor mu? Siz olsaydınız nasıl bir görsel kullanırdınız?

Çözümlü Örnek Soru

Bir eleştirmen olarak ben, eserin bir okur olarak bende bıraktığı etkileri, duyguları ifade ederim. Yaptığım bu eleştiriye, izlenimci eleştiri diyenler var. Bir eserin her okurda aynı etkiyi bırakmayacağını bildiğim için belirli kurallar koyup nesnellikten söz edemem.

Kendisinden böyle söz eden biri hangi tür eleştiri yaptığını söylemektedir?

A) Okura yönelik	B) Tarihsel eleştiri
C) Topluma yönelik	D) Sanatçıya yönelik

Çözüm

Parçada okura yönelik eleştiri türünden söz edilmiştir.

Cevap: A

Biyografi

Asım Bezirci (1927-1993)

Çeşitli dergilerde yayımlanan edebiyatımızın temel sorunlarına ilişkin araştırma, değerlendirme yazılarıyla tanındı. Nesnel ve bilimsel yöntemle eleştiri anlayışını temel aldı. Çalışmalarıyla birçok edebiyat olayına açıklık getirdi.

Eserleri: On Şair On Şiir (eleştiri), Edip Cansever, Seçme Romanlar (inceleme), Deyimlerimiz Sözlüğü...

2. Metin Hazırlık

- Hz. Muhammed'in "İlim Çin'de de olsa arayınız." hadisinden anladığınızı söyleyiniz.

RENAN MÜDAFAANAMESİ

Fransız yazarlardan Bay Ernest Renan'ın "İslam ve İlim" konusunda verdiği ve daha sonra da yayınladığı "İslam ve İlim" adlı konferans, uzun zamandan beri gazetelere konu ve sermaye olmaktadır.

Bu konferansın metni daha yeni elime geçti. Metin kısa bir şey ise de içindekilerin yanlışlıklarını ortaya koymak, birkaç yüz cilt kitap yazmayı gerekli kılmaktadır. Bunun için düşünce ve kanaatlerimi yazmakla söylenilmiş şeyleri boş yere tekrar etmiş olmayacağımdan eminim.

İslam, ilme engel değil, tam aksine ilmi teşvik ettiğini ispat etmek için yanımda yeteri kadar kitap bulunmadığına üzgünüm. Bununla beraber, konferans sahibi, kendi davasının batıl olduğuna yine kendi sözlerinde o kadar çok delil toplamış ki, bu cevabı yazabilmek için başka kitaplara müracaat mecburiyeti ortadan kalkmıştır.

Makalenin incelenmesine girişmeden önce konuşanın meşreb ve mezhebini öğrenmek, ileride getirilecek delillerin kolayca anlaşılmasına yardım edeceği için, hayat hikâyesini birkaç satırla özetliyorum.

Şimdi altmış yaşına ulaşmış olan Bay Ernest Renan, çocukluğunda ailesi tarafından papaz mektebine verilmiş idi. Öğreniminin başlangıcında gösterdiği kabiliyet üzerine, hocaları tarafından Hıristiyan inançları üzerinde çalışmaya sevk olundu. Bay Ernest Renan, işte o zaman, lisan ve felsefe derslerinden zevk alarak, İbranice, Arapça ve Süryanice tahsil etmiştir. Ancak hür fikirliği papazlığa uymadığı için, o sınıfı terk edip kendi kendine öğrenime başladı. Daha sonra felsefe ve Sami Dilleri imtihanlarına girerek birinci mükâfatı kazandı.

Fransa Akademisi tarafından, edebiyata ait bir hizmet için, İtalya'ya gönderildi; orada, topladığı malzemeleri İbn Rüşd'e ait bir kitap hâline getirmiştir. Bundan sonra Fransa'nın Milli Kütüphanesi'nde görevlendirilmiş; bu görevi takiben Fransa Akademisi üye-

liğine tayin edilmiş ve ilmi bir görevle Suriye'ye gitmiştir.

Ernest Renan'ın en çok gürültü kopararak şöhrete ulaşan eseri, "İsa'nın Hayatı" adıyla yazdığı kitaptır. Bunun araştırılması, incelenmesi ve çürütülmesine dair yazılan kitaplar, risaleler bir yere toplansa, bir kütüphane meydana gelir. Bu kitap hakkında papazlar tarafından yapılan şiddetli tenkidler sonucunda kendisi görevli olduğu İbranice hocalığında ayrılmıştır.

Hal tercümesinden daha fazla bahsetmeye hacet göremedim. Çünkü bu özet, Bay Renan'ı yüzyıllardan beri Avrupa'da papazlar ve özellikle Engizisyon tarafından yapılagelen çirkin işkenceleri tenkit ede ede, her kötülüğü dinin tesirine yüklemek isteyen ve her dini bu özelliğiyle ele alan aşırı inkârcılardan olduğunu göstermeye yeterlidir.

Şimdi konferans sahibinin bu görüşüne, bahsettiği meselenin tamamen yabancı olduğu eklenirse makalesinin ne kadar saçma bir şey olması lazım geleceğine zihinde toplu bir bilgi meydana gelebilir.

Renan Mudafaanamesi, Namık Kemal

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

akademi: Yüksek okul.

engizisyon: Orta Çağ'da, Katoliklerde katı din inançlarına karşı gelenleri cezalandırmak için kurulan kilise mahkemelerinin adı.

meşrep: Yaradılış, huy, karakter, mizaç.

tenkit: Eleştirme, eleştiri.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE ELEŞTİRİ

Türk edebiyatında eleştiri Tanzimat Dönemi'nde gazeteler sayesinde gelişmiştir. Namık Kemal'in 1866'da Tasvir-i Efkâr'da yayımlanan "Lisan-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhâzâtı Şâmildir" yazısı, Ziya Paşa'yı tenkit ettiği "Tahrib-i Harabat" ve "Takip" yazıları bizdeki ilk örneklerdendir. Ziya Paşa'nın "Zafername", Rezaizade Mahmut Ekrem'in "Zemzeme Mukaddimesi", "Takdir-i Elhan"ı, Muallim Naci'nin "Demde-me"si Tanzimat Dönemi'ndeki diğer örneklerdir.

Eleştirinin edebî bir tür olarak gelişmesi ve önem kazanması Servetifünun Dönemi'nde olmuştur. Batı'dan özellikle 19. yüzyıl Fransız düşünürlerinden Hippolyte Taine'den (İpoli Ten) yapılan çeviriler Servet-i Fünun dergisinde yayımlanır. Batılı yazarların edebiyatla ilgili düşünceleri ve onların eleştiri yöntemleri alınmıştır. Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit, Mehmet Rauf özellikle de Fransızcası çok iyi olan ve eleştiri türünde adını duyuran önde gelen eleştirmenlerimizdir.

Cenap Şahabettin "Menafi-i Edebiyye", "Yeni Tabirat", "Yeni Elfaz", "Tabiata Karşı

Şair”, “Müntekd-i Hakiki” gibi estetik ve eleştiri etrafında kaleme alınmış yazılarıyla bu türün gelişmesine ve yeni bir edebiyat anlayışının yerleşmesine hizmet etmiştir. Hüseyin Cahit; Ahmet Rasim ve Ali Kemal’le olan tartışmalarını “Kavgalarım” adı altında kitaplaştırmış ve 1910 yılında yayımlamıştır.

Millî edebiyat düşüncesini temellendiren Ziya Gökalp, Ali Canip ve Ömer Seyfettin’dir. Bu yazarlar hem millî edebiyat düşüncesini sistemleştirmiş hem de bu düşünceye karşı ortaya konan eleştirilere cevap vermişlerdir. Millî edebiyatçılar bir yandan eleştirinin teorisi üzerinde durmuşlar bir yandan da pratik olarak eleştiri türünde eserler vermişlerdir. Servetifünunculardan farklı olarak bunlar, kendi devirlerinde yazılan eserlerle yakından ilgilenmiş, onları takip etmiş ve pek çoğu hakkında eleştiri ve tanıtma yazısı yazmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz eleştiride üzerinde durulan konu nedir?
2. Namık Kemal, Ernest Renan’ın hangi yönünü eleştirmektedir?
3. Eleştiri türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, yayın organlarının ve teknolojinin nasıl bir etkisi olmuştur?
4. Metinde daha çok hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Bu anlatım biçimlerinin kullanılmasında metin türünün bir önemi var mıdır?
5. Renan Müdafaaanamesi hangi tür eleştiriye girmektedir?
6. Metinde, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan hangi unsurlara yer verilmiştir?

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat Dönemi’nde verilen eleştiri türündeki eserlerden biri değildir?

A) Takip	B) Tahrib-i Harabat
C) Zafername	D) Menafi-i Edebiyye

Çözüm

“Menafi-i Edebiyye” adlı eser Tanzimat Dönemi’nde değil, Servetifünun Dönemi’nde Cenap Şahabettin tarafından yazılmış bir eserdir.

Cevap: D

Dil Bilgisi

1. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu olduğunu bulunuz ve bu cümlenin doğrusunu yazınız.

- Ortaklar yeni bir anlaşmaya imza attı.
- YGS sınavına çok iyi hazırlanmıştım.
- İstiklâl Marşı'nı okurken duygulandık.
- Yaz gelmiş, meyveler olgunlaşmıştı.
- Müşterilerden biri yayık ayranı istedi.

YAZMA

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Kitap Eleştirisi

Okuduğunuz bir roman, hikâye veya şiirle ilgili bir eleştiri yazınız.

Öncelikle yazılacak olan eleştirinin türüne (tarihsel eleştiri, esere, sanatçıya, okura, topluma yönelik eleştiri) karar verilir. Eleştiride yazarın takınacağı tavır ve tutum çok önemlidir. Roman, hikâye ya da şiirin okuyucu üzerinde bıraktığı etkilerden, izlenimlerden söz edilecekse izlenimsel eleştiri; bu eserlerin içerik, yapı ve üslupları üzerinde görüşler tarafsızca belirtilecekse nesnel eleştiri tercih edilir.

Eleştiri türüne özgü dil ve anlatım özellikleri kullanılır. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat edilir. İyi bir anlatımın açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık gibi özellikler taşıması gerekir. Farklı cümle yapıları ve türleri kullanılır. Bir yazıda basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksilteli, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapıları/türlerinin kullanılması metne anlam yönünden zenginlik katacaktır.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Yukarıda verilen açıklamalardan hareketle, okuduğunuz roman, hikâye veya şiirlerden biriyle ilgili bir eleştiri, yazısı kaleme alınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

KİTABI TANITMA

Kitap tanıtımı yapılırken şunlara dikkat edilir:

- Kitabın adı, türü, yazarı (varsa çevireni), yayın evi, basım yeri ve yılı, sayfa sayısı
- Konusu
- Esas kahramanları ve bunların özellikleri
- Kitabın ilginç özellikleri (varsa)
- Yazarın dili ve üslubu (Bunu örnekleyecek birkaç cümle)
- İlk kez karşılaştığınız benzetmeler, tamlamalar
- Yazarın bu kitabı yazmaktaki amacı, okuyucuya vermek istediği ileti
- Yazarın kurgu başarısı
- Yazarın, birikimini (deneyimlerini, bilgisini, ustalığını...) eserine aktarmadaki başarısı
- Yazarın sanat anlayışına dair tespitleriniz
- Eserin beğendiğiniz/beğenmediğiniz yönleri
- Bu kitap sayesinde öğrendikleriniz
- Sizce bu kitabın en güzel üç cümlesi
- Kitabın arka kapağındaki tanıtımı siz yazsaydınız ne yazardınız?
- Kitabın görselliği hakkında değerlendirmeleriniz

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Okuduğunuz bir kitabı tanıtır ve kitaba dair eleştirilerinizi sözlü olarak çevrenizdekilerle paylaşınız.

ÖZET

Eleştiri; bir sanat ya da düşünce eserini tanıtırken zayıf ve güçlü yönlerini belirtme, bir yazarın gerçek değerini yansıtmaya amacıyla yazılan yazılardır. Eleştiride amaç; iyi ve güzel olan sanat yapının değerini ortaya çıkarmak, sanatı iyi ve güzel olmayandan kurtarmak, kalıcı bir niteliğe kavuşturmak; sanatçıyı başarılı eserler oluşturma konusunda teşvik etmek; okura kılavuzluk yapmaktır.

Düşünsel plana göre uzmanlarınca yazılan eleştiri yazıları eleştirmenin tavır ve tutumuna göre izlenimsel ve nesnel; konularına göre esere, sanatçıya, topluma, okura, tarihe yönelik eleştiri diye türlere ayrılır.

Türk edebiyatında eleştiri Tanzimat Dönemi'nde gazeteler sayesinde gelişir. Namık Kemal'in "Lisan-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhâzâtı Şâmildir" yazısı, Ziya Paşa'yı tenkit ettiği "Tahrib-i Harabat" ve "Takip" yazıları bizdeki ilk örneklerdendir.

Eleştirinin edebî bir tür olarak gelişmesi ve önem kazanması Servetifünun Dönemi'nde olmuştur. Batı'dan özellikle 19. yüzyıl Fransız düşünürlerinden Hippolyte Taine'den yapılan çeviriler Servet-i Fünun dergisinde yayımlanır. Cenap Şahabettin estetik

ve eleştiri etrafında kaleme aldığı yazılarıyla bu türün gelişmesine ve yeni bir edebiyat anlayışının yerleşmesine hizmet eder. Hüseyin Cahit; Ahmet Rasim ve Ali Kemal’le olan tartışmalarını “Kavgalarım” adı altında kitaplaştırır.

Millî edebiyat düşüncesini temellendiren Ziya Gökalp, Ali Canip ve Ömer Seyfettin’dir. Bu yazarlar hem millî edebiyat düşüncesini sistemleştirir hem de bu düşünceye karşı ortaya konan eleştirilere cevap vermiştir. Millî edebiyatçılar bir yandan eleştirinin teorisi üzerinde durmuşlar bir yandan da pratik olarak eleştiri türünde eserler vermişlerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında öznel eleştiri anlayışı egemendir. Daha sonraki yıllarda eleştiri hem nitelik hem de nicelikçe gelişir. Eleştirmenlerdeki artış ve kuramlardaki çeşitlilik eleştirinin kalitesini de yükseltir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Metin Elođlu, elinden geldiğince, Garipçilerin şiir anlayışını uygulamaya çalışır. O da, onlar gibi, “teşbihsiz, istiaresiz, cinassız” şiirler yazmaya, şairanelikten, romantizmden, duyguculuktan uzak kalmaya uğraşır. O da onlar gibi, “halkın dilini, halkın zevkini” şiire sokmayı düşünür: “Yeni bir halk şiirine varabilmek için şu ezberlediğimiz şiir öğelerinden, şekil inceliklerinden, mısra hendeselerinden cayıp; daha yalın, daha özden bir deyiş çeşnisi bulmayı” amaç edinir. Ve hakçasını söylemek gerekirse, bu amacına ulaşır. Ama, bu, onun için tehlikeli bir “ulaşma”dır; Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat gibi ünlü ve güçlü sayılan kişilerin yolundan gitmek, insanı “taklitçilik”e düşürebilirdi. Daha da kötüsü, onlara yetişemeyince ya da onları geçemeyince gösterdiği çabaları gereksiz kılabilirdi.

Bu parçanın türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Söyleşi B) Fıkra C) Eleştiri D) Makale

2. (I) Okunulan esere karşı okurun gösterdiği bir tür tepki, daha doğrusu değerlendirmeye yönelik düşünsel bir etkinliktir eleştiri. (II) Bu bağlamda her eleştiri eski ya da yeni eser ve yazarları okuma, inceleme; bu kazanımlar sonunda okuduklarımızla ilgili düşüncelerimizi dile getirme işidir. (III) Bu dile getirim yazıyla gerçekleştirilirse ortaya konacak ürünün adıdır eleştiri. (IV) Her okurun okuduğu yapıtı “sıkıcı”, “iç açıcı”, “kuru”, “çarpıcı” gibi nitelendirmelere bağlaması eleştirel bir etkinlik olarak değerlendirilemez.

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışlığı yapılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV

3. “Kavgalarım” adlı eser aşağıdaki yazarlardan hangisine aittir?

- A) Hüseyin Cahit Yalçın B) Cenap Şahabettin
C) Ahmet Rasim D) Ziya Gökalp

4. • Destursuz Bağa Girenler • Azab-ı Mukaddes
• Millî Edebiyat Meselesi • Cenap Bey’le Münakaşalarım

Aşağıdaki yazarlardan hangisinin eseri yukarıda verilmemiştir?

- A) Ali Canip Yöntem B) Cemal Süreya
C) Orhan Şaik Gökyay D) Neyzen Tevfik

5. Edebiyat, varlığını topluma borçludur çünkü toplum içinde doğar ve toplumu yansıtan bir ayna görevi görür. Bu nedenle ---- ele aldığı, değerlendirdiği eserleri toplumdaki yola çıkarak inceler. Bu eleştiri türü, bir eserin toplumsal şartlara bağlı olarak değerlendirilmesi gerektiği ilkesini savunur.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) sanatçıya yönelik eleştiri
B) tarihsel eleştiri
C) topluma yönelik eleştiri
D) okura dönük eleştiri

6. “Bu arabayı sadece sen ve ben sürebilirim.” **cümlesindeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerden hangisiyle düzeltilebilir?**

- A) “sürebilirim” yerine “sürebiliriz” getirilerek
B) “arabayı” kelimesi “arabalar” yapılarak
C) “sen” yerine “siz” kelimesi yazılarak
D) “sadece” yerine “yalnız” kelimesi getirilerek

7. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yapılmıştır?**

- A) Babaannemin iki gündür dizleri ağrıyormuş, doktora gitmiş.
B) Çocuklardan yaşça en küçük olanı spora merak salmıştı.
C) Sınav sonucunu öğrenmek istiyor ama bakmaya cesaret edemiyordu.
D) Doğum gününde alınan kolyeyi kayıp ettiği için çok üzgündü.

8. “Cümlenin bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun düşüncesine, hayal gücüne bırakıldığı durumlarda ---- kullanılır.” **cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?**

- A) Nokta
B) Üç nokta
C) Ünlem işareti
D) İki nokta

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

“b” maddesinde verilen cümlede gereksiz kelime kullanımından kaynaklı bir anlatım bozukluğu vardır. “YGS” kısaltmasında sınav kelimesi zaten verilmiştir.

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8
C	D	A	B	C	A	D	B

4. ÜNİTE

MÜLAKAT / RÖPORTAJ

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerde yapılan mülakatların özelliklerini,
- Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan röportajların özelliklerini,
- Mülakat ve röportajın farklarını,
- Anlatım bozukluklarını,
- Metinlerden hareketle imla kurallarını ve noktalama işaretlerini,
- Mülakat yapmayı ve mülakatı gerekli düzenlemeleri yaparak yazıya aktarmayı
- Önceden hazırlık yaparak çevrenizdeki biriyle bir mülakat gerçekleştirmeyi öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER

Mülakat

Röportaj

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Bir iş görüşmesine giderken nasıl hazırlanırsınız?

YAKUP KADRİ BEY'LE MÜLAKAT

(...)

Açık pencereden odaya arka bağlardaki Rumeli muhaciri askerlerin kaybolmuş bir diyarı anan ve özleten yanık şarkıları doluyor. Bağbozan Anadolu kızları sararmış asmalar arasından gülüşe, haykırışa boylarınca büyük küfeler taşıyorlar. Sırtlarına akşam güneş vuran inek sürüleri yamaçlardan tembel tembel inmeye başladılar.

Biraz susuyoruz ve düşünüyorum ki muhatabım bütün edebiyat mevzuuna âdeta Rodinvari bir heykel gibi kendini alâkadar eden kısımlarında fazla çıkıntıları yontup taraflarını bir kütle halinde bırakıyor, Yahya Kemal Bey hakkında düşündüklerini de söyletmek istiyorum. Zira kendisi hemen her muhasebesinde ondan bahseder.

-Yahya Kemal!... O genç bir üstaddir, hepimizin üstadı! Son nesil içinde onun tesirinden kurtulmuş pek az kişi tanıyorum. Falih Rıfkı bile az çok onun tesiri altında değil mi? Falih Rıfkı ki devrin en olgun, en yüksek nâsiridir. Birçok kimseler “Yahya Kemal ne yaptı ki bu kadar şöhrete nail oldu!” diyorlar. Yahya Kemal birçok şey yapan muharrirleri tashih etti. Yeni yetişen birçok şairlere yol gösterdi, o büyük şair değildir, bir büyük müşiddir. Yahya Kemal’in şöhretini haksız bulanlar onu asıl bu cihetten tetkik etmelidirler. O bizim “Stephane Mallarme” mizdir. Fakat şu fark ile ki Stephane Mallarme yalnız bir sanatkâr idi. Yahya Kemal ise yalnız kemale ermiş bir sanatkâr değil, aynı zamanda kemalli bir ruhtur. O bize yalnız edebiyat âleminde ufuk açmadı, duygu ve fikir âleminde de yeni yeni meydanlar gösterdi. Bizim kalbimizde millî cuşîşi tespit ve tayin eden odur. Zahirîler ki ikide bir ondan bahsedildiği vakitte

“hani eseri, hani eseri” diyorlar, Fakat kendilerinde onun eserini göreceğ gözü bulamıyorlar. Onu bilen bilir...

Millî Edebiyatın bir yanardağı olan Halide Edip Hanım bunu bilenler meyanındadır. (üstüne akşam loşluğu sinmeye başlayan Ankara’ya bakarak başını salladı). Evet Millî Edebiyatın bir yanardağı olan Halide Edip Hanım! Yâ Rabbi bu kadında ne çok cuşuş, ne çok duygu ve ne bitmez tükenmez bir hararet var!... Nereden geliyor, nereye gidiyor, bilmiyoruz!... Ara sıra aramızdan bir sam rüzgârı gibi geçiyor. Her sözü bize bir humma veriyor. Çok defa düşündüm ki bu humma bizi hasta düşüren, bizi zehirleyen bir şey midir. Zira onun bazen bizim irademiz fevkinde bir kuvvetle bizi alıp sürüklediğini hissediyoruz, öyle ki insan bu şüpheli tesire karşı kendini korumak ihtiyacını duyuyor.

Ne garip, bundan üç dört sene evvel de Ahmed Haşim Bey bana sizin için “haşhaş gibi zehirli bir tesiri var” demişti.

— Zehir onun kanındadır.... ve kaleminde. Fakat mübariz ve heccav olarak sokan bu bilâd-ı hâre böceği aynı zamanda bir arıdır da... Sokmadığı zamanlar ne tatlı bal yapıyor! Çin’i ve Japon’u hatırlatan manzaralar içinde çiçekten çiçeğe uçuyor. Renklerle sarhoş oluyor, sazlara konuyor. Bazen miyazmalı güller üstündeki hüveynata karışıyor. Oradan bize hafif bir sıtma raşesi getiriyor.

Ve bu sözleri söyledikten sonra karanlıklar dolmaya başlamış odada dolaşmaya başladı ve pencereden akşama bakarak Göl Saatleri şairinin şu mısralarını mahzun bir sesle mırıldandı:

Durgun suya baktım ve dedim ; “Ah ölebilsen!”

Mâdâm ki yok ağlayacak mevtime kimsem.

haz.: Necat Birinci, Ruşen Eşref Ünaydın

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

mevzu: Konu.

muhacir: Göçmen.

muhatap: Kendisine söz söylenen kimse, kendisiyle konuşulan kimse.

mürşit: Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz.

raşe: Ürkme, titreyiş.

Bilgi Kutusu

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE MÜLAKAT

Bir gazetecinin, ünlü ya da uzman bir kişiyle yaptığı görüşmeleri aktardığı yazılara

mülakat (görüşme) adı verilir.

Mülakat yapılan kişilerden hayatları, çalışmaları, eserleri ya da istenilen herhangi bir konuda sorulu-cevaplı olarak karşılıklı görüşleri alınır, görüşmenin konusunun ilgi çekici ve toplumsal açıdan önemli olmasıdır. İlk önce ön görüşme yapılmalıdır. Telefon ya da mektupla yapılan bu ön görüşmede, görüşmenin amacı ve özellikleri belirtilir. Görüşme zamanı ve yeri hakkında bilgi verilir. Görüşmeyi düzenleyen kişi, “Sizleri, buraya kadar yordüğüm, kıymetli zamanlarınızı aldığım için özür diliyorum.” “Şimdiden vereceğiniz bilgiler için size çok teşekkür ederim.” gibi nazik bir ifadeyle konuya giriş yapılmalıdır. Görüşmenin sonunda da “Verdiğiniz önemli bilgiler için size çok teşekkür ederim.” gibi nazik bir ifade kullanmalıdır.

Mülakatlarda, sorular önceden hazırlanır. Sorular, olayın ve konunun bütün boyutlarını yansıtacak nitelikte olmalıdır. Görüşme kayıt altına alınır. Görüşmeye katılan kişi ya da kişilerin duygu ve düşünceleri olduğu gibi yazıya geçirilmelidir. Mülakatın birebir görüşmeler, panel görüşmeler, çalışma arkadaşları grubu, sıralı görüşmeler, değerlendirme merkezi, telefon görüşmeleri gibi türleri vardır. Türk edebiyatında mülakat türünün ilk örneğini Ruşen Eşref Ünaydın, *Diyorlar ki* (1918) adlı eseriyle vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulunuz.
- Bilgilendirici/öğretici metinlerde yazar ile anlatıcı aynı kişidir yani edebî (sanatsal/kurgusal) metinlerden farklı olarak gerçek bir kişidir. Buradan hareketle Ruşen Eşref Ünaydın'ın Yakup Kadri'ye bakış açısını belirleyiniz.
- Okuduğunuz metinden aşağıdaki özellikleri yansıtan cümleleri bularak tabloya yazınız. Metnin üslup özelliklerini belirleyiniz.

	Üslup Özelliği	Metinden Örnek Cümle
1	Nesnel anlatımlı cümle	
2	Duygusallık içeren cümle	
3	Öznel anlatımlı cümle	
4	Söz sanatı içeren cümle	
5	Deyim içeren cümle	

Çözümlü Örnek Soru

Mülakat türü için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Mülakatlarda sorular önceden hazırlanır, ve görüşme yapılacak kişiye bildirilir.
- B) Mülakatlarda genel olarak dil sanatsal işlevde kullanılır.
- C) Sorular, mülakat konusunun bütün boyutlarını yansıtacak nitelikte olmalıdır.
- D) Türk edebiyatında ilk mülakat örneğini Ruşen Eşref Üneydın tarafından verilmiştir.

Çözüm

Mülakatlarda bilgi vermek amaçlandığı için dil, göndergesel işlevde kullanılır. A, C ve D seçeneklerinde veril bilgiler mülakat türü için söylenir.

Cevap: B

Biyografi**Ruşen Eşref Üneydın (1892-1959)**

Yazarlığa çeviriyle başladı. Servet-i Fünun, Donanma Mecmuası, Türk Yurdu, Yeni Mecmua gibi dergilerde yazdı. Türk edebiyatında görüşme türünün en güzel örneklerini verdi. Sonraları röportaj, anı, mensur şiir niteliğindeki yazılarıyla ününü genişletti. Kendine özgü, duygularla düşünceleri kaynaştıran bir üslup özelliği vardı. Zamanın en tanınmış şair ve yazarlarıyla yaptığı ve edebiyatımızın o günkü sorunlarını yansıtan edebî anketi “Diyorlar ki”, bizde röportaj çığırını açan öncü bir eser oldu. Birkaç cümleyle portre çizme, betimleme, düşünüş, duyuş ve söyleyiş yönleri güçlü bir yazardır. Her fırsatta Atatürk’e hayranlığını belirtmiştir.

Eserleri: Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal’le Mülakat, Diyorlar ki, Çanakka-
le’de Savaşanlar Dediler ki, Geçmiş Günler, Damla Damla, Boğaziçi Yakından...

2. Metin Hazırlık

- Bir yazarla ilgili görüşmeye gidecek olsanız hangi soruları sormak isterdiniz?

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL'LE BİR KONUŞMA

Büyük şairimiz Faruk Nafiz, tanıdığım meşhurların, en içten, en samimi olanlarından biri. Bu özelliklerinin yanı sıra üstadın insanı mahcup eden bir tevazuu var. Bu sayede, Amavutköy'deki evinin şahane manzaralı salonunda, çekinip, sıkılmadan konuşma imkânını buldum. Şüphesiz ilk suallerim şiir üzerine oldu.

— İlk şiiriniz nerede yayımlandı?

Şiir denir mi, denilmez mi, bilmiyorum. İlk manzum yazım, henüz çocuk sayılacak bir yaşta, iğreti bir adla Çocuk Dünyası'nda çıktı. Hatırimda kalmasının biricik sebebi de, "Saat" başlıklı bu yazımın, aynı yıl basılan ilkokul okuma kitaplarında yer almak gibi bir talihe mazhar olmasıdır:

O, her zaman, üşenmeden

Ve durmadan mırıldanır

Duyarsın işte dinlesen

Takırtılar lâkırtıdır

"Trik, trak... Trik, trak..

"Ayıp ayıp çalışmamak!"

Bu mazhariyetin tek sebebi de yazının değerinden değil, o Balkan Harbi zamanında bizde henüz çocuk edebiyatının yerleşmemiş olmasından ileri geldiği muhakkak... Ancak beni eşe dosta tanıtan ilk şiirim. Celâl Nuri'nin yayımladığı, Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası'nda çıkan "Şarkın Sultanları"dır.

— Zamanı?

— Eski zaman.. Dünya Harbi'nin ortalarında!

— Hangi Dünya Harbi'nin?

— "Eski zaman" olduğuna göre, Birinci Dünya Harbi. Gerçekten eski zaman değil mi?

Sanki örterdi ağaçlar bu geniş maviliği,

Uhrevî beldeler üstünde güneş parlardı;

Bir havan gibi her gün denizin inlediği

Kumlar üstünde gezen inci kadınlar vardı...

Mısraları ile başlayan ve:

Esti bir gizli nefes gölgeli sahillerden

Sandalın taşlara yaslandığı تنها yerden

İndi Şark'ın sarışın kızlarının en genci

Arkadan bir köle, munis ve uzun bir zenci...

Sanki vurmuştu benim alnıma göllerdeki sam;

Kumların üstüne düşmüştü yılan başlı âsâm!

şeklinde devam eden bir aruz eseri. Her nedense, bu ilk şiir talihli çıktı. Başta müşkülpesent üstat Cenap Şehabeddin olmak üzere, yaşlı genç, epey çağdaşların dikkatini topladı. O devirlerde, eski şöhretlerin yeni isimleri takdim etmesi bir edebiyat, bir sanat geleneği hâlinde idi. Gençler, büyüklerin hatırlarını sayar, yaşlı olanlar da küçüklerin eserlerine ilgi duyardı. Bu suretle çevre, zahmetsizce, takdire hazırlanmış olurdu. Sonraları bu gelenek sarsıldı, bozuldu galiba. Gençler, ustalara aldırılmaz, ustalar da çırakları umursamaz oldu. Öyle sanıyorum ki, toplumda ilk anlaşmazlık bu bölümden başladı. Bu işte, ununu elemiş, eleğini asmış olanlardan ziyade, henüz eleği eline alanların durumu, düşündürücüdür. Büyük bir gazete-derginin açmış olduğu şarkı güftesi yarışmasına 13.750, evet, tam on üç bin yedi yüz elli gencin katıldığını, şüphesiz iştmişsinizdir. Nesiller arasında, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir yakınlık kurulmuş olsaydı, ilk elemeler daha yarışmadan çok evvel yapılır, imtihan kapısında bu kadar izdihama meydan kalmazdı. Eski isimler zamanla çekilip gidiyor; onlar gidince mücadele kendi aralarında başlayacak; dava, pek basit değil. Zorla güzellik olmadığı gibi, zoraki yenilik de olmaz. Edebiyatımızda -divan dışında-her nesil on, on beş yıla varmadan tükeniyor. Tanzimat edebiyatının ömrü daha uzun sürmemiştir; Servet-i Fünûn'un hayatı daha süreksiz; hele Fecr-i Aticiler... Bunlar, haricî sebepler olması ile zaten bu kadar zaman içinde tükenirlerdi, tükendiler... Sanatseverler aynı teraneyi dinlemekten usandılar. İşte bizim Beş Hececiler de böyle bir tüketim sonunda yetiştiler. Keramet, kendilerinde değil, böyle bir devre rastgelmiş olmalarındadır. Hepsisi de aruz vezninden heceye geçtikleri için, mısraları daha ahenklendirmesini başardılar ve bu sebeple dünkülerin aşırı husumeti ile karşılaşmadılar; hatta böyle vezne sözümüz yok diye, teşvik bile gördükleri oldu.

- Gerek veznin, gerek lisanın o devirlerde böyle hoş karşılanmasının başlıca amilleri?
- Ziya Gökalp'in ilmi ile Yahya Kemal'in zevki, şüphesiz. Bunlar, mevzu ve ilhamlarımızı istikamet çizmişlerdir.

(...)

Öz Dokuman, Güzel Yazılar Röportajlar

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

amil: Etken, etmen, sebep, faktör.

havan: İçinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap.

istikamet: Doğrultu.

İzdiham: Kalabalık, yığılma.

mazhar olmak: İyi bir şeye ermek, ulaşmak.

mecmua: Dergi.

mevzu: Konu.

müşkülpesent: Güç beğenir.

takdim etmek: Sunmak.

terane: Ezgi, makam, nağme.

tevazu: Alçak gönüllülük.

uhrevi: Öbür dünya ile ilgili, ahiret ile ilgili, dünyevi karşıtı.

Bilgi Kutusu**CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE MÜLAKAT**

Cumhuriyet Dönemi'nde mülakat türünde diğer yazın türlerinde olduğu gibi gelişmeler olmuş, bu türde olgun eserler verilmiştir. Bugün de Diyorlar ki (Hikmet Feridun Es), Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar (Mustafa Baydar), Edebiyatçılarımız Konuşuyor (Yaşar Nabi Nayır), Liderler Diyor ki (Abdi İpekçi), Ustalarla Konuşmalar (Nurullah Berk), Çukurova Yana Yana (Yaşar Kemal) bu türde kaleme alınmış önemli eserlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen ve anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahmininizi kaynaklardan yararlanarak kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
4. Bilgilendirici metinlerde hem bilgiye hem de yoruma yer verilir. Buna göre okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerden bilgi içerenlere "B", yorum içerenlere de

“Y” yazınız.

- () Büyük şairimiz Faruk Nafiz, tanıdığım meşhurların, en içten, en samimi olanlarından biri.
 - () Bu özelliklerinin yanı sıra üstadın insanı mahcup eden bir tevazuu var.
 - () Bu mazhariyetin tek sebebi de yazının değerinden değil, o Balkan Harbi zamanında bizde henüz çocuk edebiyatının yerleşmemiş olmasından ileri geldiği muhakkak.
 - () İlk manzum yazım, Çocuk Dünyası’nda çıktı.
 - () Nesiller arasında, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir yakınlık kurulmuş olsaydı, ilk elemeler daha yarışmadan çok evvel yapılır, imtihan kapısında bu kadar izdihama meydan kalmazdı.
 - () Gençler, ustalara aldırmaz, ustalar da çırakları umursamaz oldu.
5. Okuduğunuz metni “Yakup Kadri Beyle Mülâkat” metniyle konu, dil ve anlatım bakımından karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini bulunuz.
6. Mülakat türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.
7. Aşağıdaki parçada yazarın anlatmak istediği nedir?

Gençler, ustalara aldırmaz, ustalar da çırakları umursamaz oldu. Öyle sanıyorum ki toplumda ilk anlaşmazlık bu bölümden başladı. Bu işte, ununu elemiş, eleğini asmış olanlardan ziyade, henüz eleği eline alanların durumu, düşündürücüdür.

Çözümlü Örnek Soru

(I) Bir insanın hayatını yazılarından kazanabilmesi için de çok yazması lazımdır. Orhan Kemal de çok yazar. (II) Hemen her mevsim birkaç romanı ve hikâyeye kitabı piyasaya çıkar. (III) Hatta çoğu zaman bu hikâyeler ve romanlar kitap halinde çıkmadan önce gazetelerde, dergilerde tefrika edilir, sonra kitap halinde yayımlanır. (IV) “Arka Sokak” adlı kitaptaki hikâyeler de daha önce parça parça çeşitli dergi ve gazetelerde çıkmıştı.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde sadece bilgi verilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV

Çözüm

I, II ve III numaralı cümlelerde hem bilgi hem de yoruma yer verilmiştir. IV numaralı cümlede sadece bilgi verilmiştir.

Cevap: D

3. Metin Hazırlık

- Sokakta yaşamak zorunda kalan çocukları bekleyen sıkıntılar ve tehlikeler neler olabilir?

ALLAH'IN ASKERLERİ

Toplumsal bir soruna işaret ederek sokak çocuklarının dramını okuyucunun dikkatine sunan Yaşar Kemal, İstanbul'un çeşitli semtlerinde yaşayan çocuklarla yaptığı röportajları anlatır. Sokaklarda yaşayan bu çocuklar içinde buldukları hayatın zorluklarına, şiddete, açlığa rağmen hayata tutunmaktadırlar. Kimisi ne zaman sokaklarda yatmaya başladığını bile hatırlamamaktadır.

Aşağıda sokak çocuklarının sorunlarının anlatıldığı bir röportajdan alınan bir parça verilmiştir.

Fevzinin lokantasının önünden geçerken içeri dalıverdik Ne o bir şey söyledi, ne ben, öylesine içeri dalıverdik. İçerde yüzü allak bullak oldu, oturmak istedi oturamadı, kapıya baktı, dönüp kaçmak ister gibi bir hal aldı, kaçamadı. Gözlerini bana dikti, hüzünlü. Yutkundu bir süre, bir şey söyleyecek oldu söyleyemedi.

Zorla ağzından dökülürcesine, özür dilercesine: “benim param hiç yok ki...” dedi. “Aldırma,” dedim. “Ne olacak paran yoksa, benim var,” dedim... “Şöyle bir karnımızı doyuralım da...”

“Ben az yemeliyim,” dedi. “Ben zaten çok az yemek yerim. Ben az yerim her zaman. Ama istersen yiyelim. Senin sahi paran var mı..?”

Kısık, kesik kesik konuşuyordu. İkircik içindeydi. Şaşkınlığa dönüştü her hali.

“Demek, demek... Demek ki... Senin... Şimdi... Öyle mi?”

Bir sayıklamaydı.

“Ne olacak, aldırma,” dedim.

Birden yüzü aydınlandı.

“Küçücük kuşlar,” dedi. “Ama ne kadar da küçücük. Sen de acıyor musun kuşlara?”

“Kim acımaz kuşlara değil mi Metin?”

“Kuşku içindeydi. Alay etmemden ödü kopuyordu.

“Kim acımaz ki kuşlara, değil mi?”

Sesi yarı alaylıydı.

“Kim acımaz, kim acımaz ki, hele beeeeen.”

Sabahattin geldi:

“Ne istiyorsunuz, bugün öyle bir dana pizrolası var ki taptaze, yumuşak.”

Metin:

“Dana pirzolası,” dedi, hemen, elinde olmadan. Sonra da pişman oldu acelesine. Sonra gene sürdürdü.

“Dana pirzolası, ekmek, kuru fasulye...”

“Bana da Metin’in istediklerinden... Çoban salata da yap Sabahattin. Bol bol. Limonlu.”

“Limonlu salatayı severim,” dedi Metin.

Ağzından kaçırıldı.

“Ben hiç salata yemedim ki...”

“İyi ya yersin,” dedim.

Ekmek geldi, göz açıp kapayıncaya kadar Metin ekmekleri bitirdi. Ben görmezlikten geldim:

Ekmeği bitirdikten sonra, farkında mıyım, diye beni kaş altından şöyle bir dikizledi. Baktı ki farkında değilim, kimse de farkında değil, yüzü ışıdı, ilk olarıktan bir çocuk yüzü oldu. Tuhaf, şimdi Metinin yüzü hiç sabahki, az önceki yüzü değildi. Şu insan yüzü andan ana, koşuldan koşula ne de çabuk değişiyor. Salata geldi, Metin gene kuşkulu, yöreyi şöyle bir kolaçan ettikten sonra salataya sarıldı, hemencecik salatayı da götürdü. Gene bana baktı. Ben başımı dışarıya çevirmiş, dalgın, denizin kıyısındaki sıra sıra teknelere bakıyordum. İşte buna çok sevindi Metin. Sevindiğini, öylesine taşkın bir sevinç olacak ki, sevincini yüzünü görmeden seziyordum. Belki kıpırdanışından, belki soluk alışından, belki bize bakan insanların yüzünden anlıyordum. Pirzola da geldi. Bir baktım. Metin gene almış götürmüş pirzolayı. Az sonra ben de bitirdim. Metin sonra beyaz peynir istedi. Arkasından kavun, ardından da karpuz. Bir daha kavun istedi, bir daha peynir. Sonra doymuş olacak, ellerini arkasına atıp uzun uzun gerindi. Oradan kalktık Florya’daki büyük çitlembik ağacının yanına vardık. Metin ne kuşlara, ne kuşçulara ne de Florya düzlüğüne baktı, çitlembik ağacının altına oturur oturmaz başı göğsüne düşüverdi, hemencecik uyudu. Onu, başının altına bir tutam ot koyup yatırdım. Akşama doğru ağacın altına vardım ki Metin daha uyuyor. Uyandırdım. Derin bir düş içinde gibi, şaşkın şaşkın yöreye bakıyordu. Uyurgezer gibi ayağa kalktı, beni anımsamağa çalışıyor bir türlü de kim, neci olduğumu çıkaramıyordu. Kuşçulara doğru yöneldik. Bir çocuk topluluğuna varırken durdu, yüzüme baktı, baktı, birden gülümsedi, sevindi: “Amma da uyumuşum be arkadaş,” dedi. Nedense bundan sonra Metin bana hep arkadaş, dedi. Bana arkadaş demesi hoşuna gidiyordu. “İnsan rahat olunca işte o zaman uyku hemen yakasına yapışıyor.” Karşıdan pırl pırl koskocaman bir otomobil geçti son hızla,(...). Metin oralı bile olmadı.

Yaşar Kemal, Allah’ın Askerleri

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

ikircik: İşkıl, şüphe, kuruntu.

sayıklamak: Uykuda veya bir hastalığın verdiği dalgınlık sırasında anlamsız, tutarsız sözler söylemek.

Bilgi Kutusu**CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE RÖPORTAJ**

Türk basınında röportaj türü, başlangıçta mülakat niteliğinde gelişmiştir. Özellikle 1960'tan sonra, bir tür olarak gelişmeye başlamış ve gazetelerde bu türde önemli yazılar yayımlanmıştır.

Ruşen Eşref Ünaydın, Hikmet Feridun Es, Mustafa Baydar, Falih Rıfkı Atay, Fikret Otyam, Yaşar Kemal, Mete Akyol, Mustafa Ekmekçi gibi sanatçılar basınımda röportaj türünde başlıca eser veren gazeteci ve edebiyatçılardır.

Röportaj yazıları ile mülakatların toplumu aydınlatmak amacı, soru-cevap tekniği kullanma, bilgi ve belgelerden yararlanma, araştırmaya yönelik olma, gazete ve dergilerde yayınlanma gibi ortak noktaları vardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yazar ile Metin arasında nasıl bir konuşma geçiyor? Bu konuşma onların kişilikleriyle ilgili hangi ipuçlarını veriyor?
2. Çocuk neden az yerim yemeliyim diyor?
3. Yazar, çocuğun utanmaması için nasıl davranıyor?
4. Röportajlarda toplumu ilgilendiren bir sorun konu edinilir. Bu röportajda hangi toplumsal soruna dikkat çekilmiştir?
5. Okuduğunuz metinde millî, manevî ve evrensel değerler nasıl işlenmiştir? Açıklayınız.
6. Yazarın konuya ve okuyucuya yönelik yaklaşımını belirleyiniz. Yazarın konuyu hangi açıdan ele aldığı yanında, yönlendirme yapıp yapmadığını, taraf olup olmadığını, öznel veya nesnel davranıp davranmadığını belirleyiniz.

Çözümlü Örnek Soru

1. Metin

Topuz — *Sonra kendinizi tamamen şiire verdiniz, değil mi?*

Kısakürek — Tamamen şiire verdim.

Topuz — *Neler yazdınız o sıralarda?*

Kısakürek — İlk eserim “Örümcek Ağı” idi. Hatta Paris’e gitmeden önce yazıldı. Ondan sonra dönüşümde “Kaldırımlar”ı yazdım.

Topuz — *Siz zaten “Kaldırımlar Şair”i olarak tanındınız.*

Kısakürek — Bu tabiri mütemadiyen kullanırlar. Hâlbuki “Kaldırımlar Şair”i olmaktan ziyade “Çile” isimli şiirim şairi olmayı tercih ederim.

Topuz — *Kaldırımlar’dan bir iki mısra okuyabilir misiniz?*

Kısakürek — Uzun bir şiir Kaldırımlar. Bir iki mısra ile iktifa etmek istemem. Uzun olduğu için de tabii baştanbaşa söylemek istemem. Onun için bunu affedin benden. Yalnız isterseniz “Çile” şiirinden birkaç mısra söyleyeyim.

Topuz — *Peki, Çilemden olsun.*

Hıfzı Topuz, Konuklar Geçiyor

2. Metin

Bölüm bölük insan akını, Arkaları naylonlu traktörler, kamyonlar on beş kişi bindirince öbek olmuş insan yığılı jeep’ler... Ve bu kadar araçtan korna sesinden tedirgin elindeki değnekle eşekleri sağa sola kovalayan, kağnıların ipine asılan, güya canını, malını kurtarma savaşında o insan seli. Toz duman içinde. Sonra kavakların arasından süzüm süzüm süzülen seherin ilk ışınları...

“Hazırız beg” dedi muavin sandığı, arabayı iki saattir ırgalayan adam. “Atla beg” dedi. Atladım. Ehliyeti yokmuş amma, alacakmış yakında. İşte böyle köy yollarında belliyormuş sürmesini! Bu arabayı nice güçlkle almış? Yazmaya ne kalem, ne kâğıt yetermiş efendi!..

İşler iyi değilmiş bir süredir. Para çekilmiş ortadan, ama uydurup borç harç almış arabayı... Dururken de giderken de sağ ön teker öteki üç tekere uymamak için elinden geleni yapıyordu.

Fikret Otyam, Topraksızlar

Bu metinlerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Soru-cevap biçiminde gelişmesi	B) Bir sorunu dile getirmesi
C) Kişisel görüşleri yansıtması	D) Bilgilendirme amaçlı olması

Çözüm

Birinci metin mülakat, ikinci metin röportaj örneğidir. Soru-cevap biçiminde gelişmesi ve kişisel görüşleri yansıtması mülakatın özelliğidir. Bir sorunu dile getirmesi de röportajın özelliğidir. Her iki metin de bilgilendirme amacıyla yazılır.

Cevap: D

1. Uygulama

“Faruk Nafiz Çamlıbel’le Bir Konuşma” ile “Allah’ın Askerleri” adlı metinleri aşağıdaki tabloda verilen ifadelere göre değerlendiriniz. Elde ettiğiniz sonuçlardan hareketle mülakat ile röportaj arasındaki farkları belirleyiniz.

	İfadeler	Faruk Nafiz Çamlıbel’le Bir Konuşma	Allah’ın Askerleri
1	Konu ön plana çıkartılmıştır.		
2	Kişi ön plana çıkartılmıştır.		
3	Yayımlanırken fotoğraf, belge ve resimlerle zenginleştirilir.		
4	Sadece kişi ile çekilmiş bir fotoğraf kullanılır.		
5	Herhangi bir kişiyle görüşme mecburiyeti yoktur. Ancak birden fazla kişi ile görüşülüp bu görüşmelerin hepsi birlikte yansıtılabilir.		
6	Bu yazının ortaya çıkabilmesi için mutlaka biriyle görüşülmesi gerekir.		
7	Mümkün olduğunca görüşme yapılan kişi ile konuşulanların dışına çıkmaz.		
8	Özel görüş, duygu ve yorumlara pek yer verilmez.		
9	Süslü bir dil tercih edilebilir.		
10	Açık ve kısa bir anlatım tercih edilir.		
11	Alanında uzman kişilerle yapılır.		
12	Kişinin alanında uzman olması gerekmez.		

13	Yazar kendi görüşlerini yansıtmaz; anlatımda nesnel bilgilere yer verilir.		
14	Yazar kendi görüşlerini yansıtabilir; bu yüzden öznel bilgiler de içerebilir.		
15	Toplumun her kesimini ilgilendiren konulara değindiği için haber özelliği taşır.		
16	Toplumun belirli bir kesimini ilgilendiren konulara değindiği için haber özelliği taşımaz.		

Dil Bilgisi

2. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

- “Yaklaşık on yıl kadar görüşmemişler.” cümlesindeki aynı anlama gelen ----- kelimesi ile ----- kelimesi kullanıldığı için anlatım bozukluğu olmuştur.
- “Kullandığı bitki çayları, bir kış boyunca hasta olmamasına neden oldu.” cümlesindeki ----- fiili olumsuz anlamlar verecek biçimde kullanılır. Oysa “hasta olunmaması” olumlu bir durumdur.
- “Yeni eve girmiştim ki telefonu iş yerinde unuttuğumu hatırladım.” cümlesinde ----- kelimesi yanlış yerde kullanıldığı için anlatım bozukluğuna yol açmıştır. Çünkü burada söylenmek istenen, evin yeni olması değil, eve gelmenin yeni, henüz yapılmasıdır.
- “Kızına sevgiyle baktı, dinledi.” cümlesinde ----- eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır. Bu bozukluk ikinci cümleye “onu” kelimesi getirilerek giderilir.
- “Birçok öğrenciler bu kitabı okumuştur.” cümlesinde ----- sıfatı çoğul bir anlam verdiği hâlde “öğrenciler” sözü de çoğul eki almıştır.

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Mülakat Hazırlama

Mülakat hazırlarken aşağıdaki aşamalar göz önünde bulundurulur:

- Görüşme yapılacak kişi belirlenir.
- Görüşülecek kişiden, buluşmanın yeri ve zamanı hakkında önceden bilgi alınır.

- Görüşmenin konusu ve amacı, görüşme yapılacak kişiye söylenir.
- Görüşmeye gidilirken giyim kuşama özen gösterilir.
- Görüşmeye zamanında gidilir.
- Görüşmenin konu dışına çıkmasını önlemek için, konuyla ilgili sorular önceden bir kâğıda yazılır.
- Görüşmede, kişinin sözleri değiştirilmeden yazıya geçirilir. Bunu sağlamak için video, kamera ve ses kayıt cihazı gibi araçlar kullanılabilir.
- Görüşme, mülakat yapılan kişiye teşekkür edilerek sonuçlandırılır.
- Mülakat, gerekli düzenlemeler yapılarak yazıya aktarılır.

B. Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama

Yukarıda verilen açıklamalardan hareketle, bir mülakat hazırlayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Mülakat Yapma

Genel Ağ'dan farklı mülakat videoları izleyiniz. Mülakat öncesi yapılan hazırlıklara, soruların niteliklerine ve cevapların kayda nasıl geçirildiğine dikkat ediniz. Edindiğiniz bilgiler doğrultusunda bir mülakat yapınız. Mülakatınızı yakın çevrenizde bulunanlarla paylaşınız.

B. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama

Belirleyeceğiniz bir konuda, o konuda uzman bir kişiyle mülakat yapınız.

ÖZET

Bir gazetecinin, ünlü ya da alanında uzman bir kişiyle yaptığı görüşmeleri aktardığı yazılara mülakat (görüşme) denir.

Mülakat yapılan kişilerden hayatları, çalışmaları, eserleri ya da istenilen herhangi bir konuda soru-cevap tekniğiyle görüşleri alınır. Türk edebiyatında ilk mülakat örneği Ruşen Eşref Ünaydın'ın "Diyorlar ki" adlı eseridir.

Röportaj türü, başlangıçta mülakat niteliğinde gelişmiştir. Ruşen Eşref Ünaydın, Hikmet Feridun Es, Mustafa Baydar, Falih Rıfkı Atay, Fikret Otyam, Yaşar Kemal, Mete Akyol, Mustafa Ekmekçi vb. sanatçılar basınımızda röportaj türünde başlıca eser veren gazeteci ve edebiyatçılardır.

Röportaj yazıları ile mülakatların toplumu aydınlatmak amacı, soru-cevap tekniği kullanma, bilgi ve belgelerden yararlanma, araştırmaya yönelik olma, gazete ve dergilerde yayınlanma gibi ortak noktaları vardır.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. — *En çok hangi eserinizi seversiniz?*
- En çok, “Kıralık Konak”la “Yaban”ı severim.
- *Niçin?*
- “Kıralık Konak” bence roman tekniğine uygun olan eserimdir. “Yaban”a gelince o, bütün millî heyecanlarımı taşıyan kitaplarımdan biri olmak dolayısıyla bence çok kıymetlidir.
- *Bugün hikâye ve romancılığımızı nasıl buluyorsunuz?*
- Bugünkü nesil, hikâyecilikte eski nesli epeyce geride bırakmıştır. Fakat henüz roman adı verilebilecek bir büyük eser meydana gelmemiştir. Belki yanılıyorum, bugünkü telakkime göre roman, bir insan ve hayat görüşünün felsefesidir. Ve böyle bir görüşle böyle bir felsefe ancak uzun soluklu bir çalışma ile vücuda gelebilir. Ve böyle bir eserin yanında küçük hikâye ancak bir etkiyi ifade edebilir. Hepimizi edebiyata hikâye yazmakla başlamışızdır. Hayat tecrübelerimiz çoğaldıkça hikâyenin hududunu romanla genişletmek mecburiyetinde kalmışızdır.
- *Sanat alanından yaptıklarımızla yapmak istedikleriniz arasında bir fark oldu mu?*
- Samimiyetle itiraf ederim ki bu alanda yaptıklarım, yapmak istediklerimin bir gölgesinden ibarettir.

Mustafa Baydar, Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar**Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Soru-cevap biçiminde düzenlenmiştir.
- B) Yazarın eserleriyle ilgili görüşlerine yer verilmiştir.
- C) Düşünceyi geliştirme yollarından karşılaştırmaya başvurulmuştur.
- D) Dil, sanatsal (şiirsel) ve dil ötesi işlevde kullanılmıştır.
2. Mustafa Baydar’ın 1960 yılında yayımlanan kitabı ---- dönemin önde gelen ya da parlamaya başlamış elli edebiyatçısıyla yapılmış söyleşilerden oluşuyor. Yazar, basmakalıp sorular değil görüştüğü kişinin o dönemde içinde yer aldığı edebiyat akımlarına, tartışmalara, dünya görüşüne uygun sorular sorar. Baydar’ın konuştuğu kişilerden bazıları Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Tahsin Yücel, Haldun Taner, Orhan Kemal gibi yazarlar Türk edebiyatın çınarları arasında yer almaktadır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdaki eserlerden hangisi getirilmelidir?

- A) Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar
- B) Liderler Diyor ki
- C) Edebiyatçılarımız Konuşuyor
- D) Ustalarla Konuşmalar

3. **Kısakürek** — İlk eserim “Örümcek Ağı” idi. Hatta Paris'e gitmeden önce yazıldı. Ondan sonra dönüşümde «Kaldırımlar”ı yazdım.

Topuz — Siz zaten “Kaldırımlar Şair”i olarak tanındınız.

Kısakürek — Bu tabiri mütemadiyen kullanırlar. Hâlbuki “Kaldırımlar Şair”i olmaksızın ziyade “Çile” isimli şiirimden şairi olmayı tercih ederim.

Topuz — *Kaldırımlar'dan bir iki mısra' okuyabilir misiniz?*

Kısakürek — Uzun bir şiir Kaldırımlar. Bir iki mısra ile iktifa etmek istemem. Uzun olduğu için de tabii baştanbaşa söylemek istemem. Onun için bunu affedin benden. Yalnız isterseniz “Çile” şiirinden birkaç mısra söyleyeyim.

Aşağıdaki yazarlardan hangisinin yukarıdaki metin türünde bir eseri yoktur?

A) Hikmet Feridun Es	B) Ruşen Eşref Ünaydın
C) Mehmet Âkif Ersoy	D) Yaşar Nabi Nayır

4. Perşembeleri bize gelir, birlikte alışverişe giderdik.

Yukarıdaki cümlede görülen anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nesne eksikliği	B) Zarf tümleci eksikliği
C) Özne eksikliği	D) Ek fiilin eksikliği

5. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ki”nin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?**

- A) Görüyorumki hâlâ yaptığınız yanlışta ısrar ediyorsunuz
- B) Sabahki toplantıda alınan kararları bir bir inceledim.
- C) Ne zaman evdeki hesap çarşıya uydu ki, değil mi?
- D) İşten erken çıkmış olmalı ki eve vaktinde gelmiş.

6. “Davalılar, kadının verdiği karara da memnun olmadı.” cümlesinde kesme işareti hangi işlevde kullanılmıştır?

- A) Özel adlara getirilen iyelik ekini ayırmak için
- B) Kelimelere gelen yapım eklerini ayırmak için
- C) Anlam karışıklığını önlemek için
- D) Ünlüyle biten kelimelerdeki ses olayını göstermek için

CEVAP ANAHTARI

1. Uygulama

Faruk Nafiz Çamlıbel’le Bir Konuşma metni için: 4, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 16 numaralı ifadeler geçerlidir.

Allah’ın Askerleri metni için: 1, 2, 3, 5, 9, 12, 14, 15 numaralı ifadeler geçerlidir.

2. Uygulama

a. yaklaşık-kadar b. neden oldu c. yeni ç. nesne d. birçok

4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6
D	A	C	B	A	C

EK-1: YAZMA BECERİLERİ ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Yönerge: Aşağıdaki ifadeleri okuyarak uygun seçeneği işaretleyiniz.

	İFADELER	EVET	HAYIR
1	Yazma amacımı belirlerim.		
2	Konu ve temayı belirlerim.		
3	Yazım ve noktalama kurallarına uyarım.		
4	Olay örgüsünü ve çatışmaları, mekânı ve zamanı, anlatıcı ve bakış açısını belirlerim.		
5	Olayları oluş sırasına göre yazarım.		
6	Yazılarımda ana düşünceye yer veririm.		
7	Duygu, düşünce ve hayallerimi anlatan yazılar yazarım.		
8	Farklı yazı türlerine uygun yazılar yazarım (hikâye, şiir, mektup vb.).		
9	Yazım okunaklıdır.		
10	Öğrendiğim yeni kelimeleri yazılarımda kullanırım.		
11	Olay örgüsünü ve çatışmaları belirleme, mekânı ve zamanı belirleme, anlatıcı ve bakış açısını belirleme		
12	Anlatım biçimi ve tekniklerden yararlanırım.		
13	Anlatım bozukluklarını gideririm.		

Yazma çalışmalarımda zorlandığım anlar:

Yazma çalışmalarımda geliştirmem gereken yanlarım:

EK-2: KONUŞMA ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Yönerge: Aşağıdaki ifadeleri okuyarak size uygun olan dereceye (X) işareti koyunuz.

	İFADELER	EVET	KISMEN	HAYIR
1.	Konuşmanın konusunu belirlerim.			
2.	Konuşmanın amacını, hedef kitlesini ve türünü belirlerim.			
3.	Konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yaparım.			
4.	Konuşma metnini planlarım.			
5.	Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlarım.			
6.	Konuşmada yararlanacağım görsel ve işitsel araçları hazırlarım.			
7.	Konuşmama uygun sunu hazırlarım.			
8.	Konuşma provası yaparım.			
9.	Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşurum.			
10.	Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınırım.			
11.	Konuşmamda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanırım.			
12.	Konuşmama etkili bir başlangıç yaparım.			
13.	Konuşmamın içeriğini zenginleştiririm.			
14.	Konuşmamda önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanırım.			
15.	Konuşmamda süreyi verimli kullanırım.			
16.	Konuşmamda kısa cümleler kullanırım.			
17.	Konuşmamda heyecanımı kontrol ederim.			
18.	Konuşmamda yabancı kelime ve terimleri kullanmaktan kaçınırım.			
19.	Konuşmanın genel iletisini konuşmanın sonunda vurgulayarak konuşmamı etkili bir biçimde sonlandırırım.			

A

açıklık: Bir söz veya yazıda maksadın bir engele takılmaması.

akıcılık: Söz, yazı ve anlatımın akıcı olma özelliği.

aliterasyon: Şiirde ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzlerin veya aynı hecelerin tekrarlanması.

anjambman: Şiirde bir cümlenin bir dize ya da beyitte bitmeyip diğer dize, beyit veya bendlere kaymasıdır.

anlatım biçimi: Birbirinden farklı konuları, olayları, gözlem ve izlenimleri anlatırken kullanılan yöntemler.

asonans: Aynı aksanı veren ünlüyü ondan sonra veya önce gelen ünsüzü hiç dikkate almadan her dizinin sonunda tekrarlama biçiminde yapılan uyak.

B

Batı Tiyatrosu: Kökeni Antik Yunan'daki bağ bozu mu tanrısı "Dionizos" adına düzenlenen şenliklere dayanan Roma Tiyatrosu, Orta Çağ Tiyatrosu, Rönesans Tiyatrosu, Orta Sınıf Tiyatrosu, Romantik Tiyatro, Çağdaş Tiyatro gibi aşamalardan geçerek günümüze ulaşan tiyatro.

Batıcılık: Osmanlı Devleti'nin eski görkemli günlerine dönme bilmesi için her tür alanda Batı medeniyetinin model alınmasını ileri süren siyasi akım.

D

dram: Sahnede oynanmak üzere, konuşmalar ve hareketlerle gelişen, karşıt oluşların çatışmasıyla gelişen ve sonuçlanan oyun.

edebî akım: Bir milletin edebiyatında belli dönemlerde ortaya çıkan duygu, düşünce, anlatım ve sanat anlayışına verilen genel ad. Ekol, okul, cereyan, edebî mektep, edebî çığır gibi isimlerde verilir.

edebî eleştiri: Bir edebî eseri veya konuyu belirli kriterler etrafında inceleme, tartışma ve değerlendirme.

estetik: Genel olarak sanat ya da güzellik ile ilgili değerleri, yargıları ve kavramları konu alan; özel olarak sanatsal yaratıcılık, sanat eseri ve sanat eserinin algılanması ve sanat eleştirisi ile ilgili olan felsefi disiplin.

F

fecriati: Servetifünun'un etkisinde gelişen ancak sanatta kişiselliği ve sanat faaliyetlerinin saygınlığını savunan; aşk, tabiat, ölüm gibi bireysel konulara ağırlık veren, yer yer sembolizm ve empresyonizm özellikleri gösteren ve edebiyat tarihimizde bir ilk olarak sanat görüşlerini Batılı akımlara özenerek ortak bir bildiriyle açıklayan edebî topluluk, edebî dönem.

fıkra: Günlük olayları özel bir görüş ve düşünceye bağlayarak yorumlayan, ciddi veya nitelikli fikir yazıları.

G

gezi yazısı: Gezilip görülen yerlerle ilgili bilgi, gözlem ve anıları yansıtan yazılar. Seyahatname.

J

jest : Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

K

kaside: On beş beyitten az olmayan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri en baştaki beyitle uyaklı ve çoğu kez din ve devlet büyüklerini övmek için yazılan divan edebiyatı nazım şekli.

klasisizm: Eski Yunan ve Latin kaynaklarına dönüp hareketi çerçevesinde tanımlanan Rönesans döneminde ortaya çıkan; belirli edebî kurallar ve biçimler içinde geleneksel ve ortak konu ve temaları ipeleyen; ifade güzelliğine, bilgiye, akla, akıl ve duygu dengesine önem veren, her tür aşırılıktan, bayağılıktan ve çirkinlikten sakınan, biçim ve ölçüyü ön planda tutan edebî akım.

konu : Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu.

M

manzum hikâye: Gerçeğe uygun bir olayın, zaman, mekân, kişilere bağlı olarak şiir şeklinde yazıldığı eserler.

manzume: Duyguların ölçülü ve kafiyeli sözler hâlinde anlatıldığı kısa eserler.

mensur şiir: Mısralara ve mısralardan oluşan biçimlere dayanmayan, düz yazı şeklinde yazılan ancak anlatma amacından çok; coşku ve heyecana dayanan; dilin şiirsel b

pastiş: Başka sanatçıların eserlerini taklit ederek veya bir ekolün özelliklerine uygun şekilde yazılarak meydana getirilmiş sanat eseri.

S

seci: Nesirde yapılan uyak.

serbest müstезat: Aruz ölçüsüyle yazılan, çeşitli uzunluktaki mısralardan oluşan, belli bir kafiye düzeni olmayan şiirler.

sohbet: Bir fikir yazısı çeşidi. Yazarın herhangi bir konu hakkında kişisel duygu ve düşüncelerini okuyucularıyla konuşuyormuş gibi anlattığı yazılar. Söyleşi.

sonе: İki dördlü ve iki üçlüden oluşan, on dört dizeli bir Batı şiiri türü.

sunum: Yenileyen, pekiştiren, hatırlatan, önemli noktaları öne çıkaran; bir çalışma sonucunu açıklayan; laboratuvar araştırmalarını sunan, anket sonuçlarını ifade eden; önemli olay ve olguları dile getirmek üzere yapılan konuşmalar.

T

tartışma: Bir sorunun sözlü veya yazılı olarak savunulması.

tutarlılık: Kişinin anlattıklarının önceki anlattıklarıyla çelişmemesi.

Y

yalınlık: Açık, süsten ve zorlamadan uzak, kolayca anlaşılabilen anlatım.

- Abbas Sayar, **Yılkı Atı**, Can Yayınları, İstanbul, 1984.
- Adalet Ağaoğlu, **Toplu Oyunlar II**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.
- Asım Bezirci, **Çok Kapılı Oda**, Yazko, İstanbul, 1982.
- Ernest Hemingway, **Yaşlı Adam ve Deniz**, Yazko, İstanbul, 1981.
- İsmail Parlatır, **Güzel Yazılar Röportaj**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1997.
- Namık Kemal, **Renan Mudafaanamesi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul, 1988.
- Necat Birinci, **Ruşen Eşref Ünaydın**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- Necip Fazıl Kısakürek, **Bir Adam Yaratmak**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1989.
- William Shakespeare, **Romeo ile Juliet**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Yaban**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1981.
- Yaşar Kemal, **Allah'ın Askerleri**, Toros Yayınları, İstanbul, 1991.
- Yaşar Kemal, **İnce Memed**, Toros Yayınları, İstanbul, 1989.

Görsel Kaynakça

shutterstock.com

http://kutuphane.akmb.gov.tr/librid/opacimg/53114_29429.jpg

<https://www.egitimsistem.com/d/news/14114.jpg>

https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSQaXqMrE9DIMi_8_gs-ckuNjar-Jsb2dpvwkukgCETxrmkSBb3A

http://www.bursadakultur.org/images/yakup_kadri.jpg

<http://www.musikiklavuzu.net/upload/2010/03/faruk-nafiz-camlibel-kopya.jpg>